

Psihologie experimentală

CONF. UNIV. DR. STEFAN ILI

PSIHOLOGIE EXPERIMENTALA

Psihologia experimental este o disciplina fundamental in sistemul stiintelor psihologice – baza obiectiva de date si argument pentru analiza si interpretarea in plan teoretic atat a diferitelor functii psihice particulare cat si a

psihicului in ansamblu. Datorita dezvoltarii cercetarilor din domeniile specializate asupra factorului uman, se poate vorbi de existent a doua stiinte de:

Psihologie experimentală generală – se ocupa cu elaborarea principiilor si criteriilor de ordin logic si operational ale cercetarii psihologice experimentale in general, indiferent de domeniul in care se realizeaza;

Psihologie experimentală particulară – se va dezvolta in interesul diferitelor ramuri aplicative: psihologia pedagogica si pana la cea clinica sau psihocosmologie chiar.

Ne vom ocupa de **psihologia experimentală generală**:

Inceputurile ei dateaza de la sfarsitul deceniului 8, al secolului XIX, 1879, se formuleaza problema inregistrarii obiective a raspunsurilor subiectului uman la actiunea unor stimuli externi: directorul institutului astronomic din Greenwich isi concedieaza asistentul pe motiv de indolenta sau neglijenta la post; respectivul nota cu intarziere momentul trecerii unui astru la meridian. Dupa doi ani disputele provocate de eveniment conduc la ipoteza potrivit careia exista o anumita intarziere a reactiei de raspuns a subiectului uman fata de aparitia stimulului (vizual in cazul dat). Cand observatorul sesiza se scurgea un timp – perioada de latentă, considerata o ecuatie personală, in sensul ca fiecare individ se caracterizeaza printr-o anumita latentă a raspunsului, motor la actiunea unui stimul extern, - valoarea lui difera de la un individ la altul. Acest fapt constituie punctul de plecare in formularea principiului de baza potrivit careia viața psihică a omului poate deveni domeniu sau obiect de studiu cu conditia sa se gaseasca unele forme de exteriorizare a ei si anumiti indicatori care pot fi masurati. Peste doua decenii de la momentul Greenwich, in Germania, Weber si Fechner formuleaza in termeni mai cuprinzatori, corelatia logica posibila intre intensitatea stimulilor fizici externi, vizuali, auditivi, etc. si intensitatea senzatiei, efectuand determinari concrete in laborator, ei ajung sa stabileasca functia matematica intre cei doi parametrii.

Legea psihofizică care da valoarea pragurilor senzoriale absolute si diferentiale. Prima lege arata existent unui raport invers proportional intre universul de sensibilitate al unui organ de simt si pragul senzorial absolut. La un prag senzorial ridicat, pentru a determina aparitia unei senzatii trebuie sa administram o intensitate proportional mai mare decat in cazul unui prag senzorial mai scazut. De aici pragul senzorial absolut minim. Contitatea minima de excitatie externa necesara pentru a determina aparitia unei senzatii specifice.

Legea pragul senzorial diferential care e definita ca acea catime ce trebuie adaugata la intensitatea initiala a stimulului specific pentru ca subiectul sa realizeze o deosebire abia constientizabila in intensitatea senzatiei. Weber si Fechner considera ca valoarea pragului este o constanta ce caracterizeaza sensibilitatea diferitelor organe de simt. $1/10$ pentru aparatul auditiv, $1/33$ pentru tactil, $1/100$ pentru aparatul vizual. Aceste legi psihofizice fac parte si azi din repertoriul psihologiei experimentale, care atesta dependenta caracteristicilor functiilor si proceselor psihice de insusirile si proprietatile stimulilor externi.

Psihofizica lui Weber si Fechner elaborate (1834 – 1860) a constituit un pas inainte spre crearea conditiilor metodologice necesare in vederea desprinderii psihologiei din filozofie si constituirea ei ca stiinta independenta. Acest lucru nu se putea produce decat daca se reusea , se se impuna in constiinta lumii stiintifice a vremii, ideea posibilitatii utilizarii metodei experimentale pentru studiul diferentelor functii si procese psihice si daca utilizarii acestei metode experimentale i se poate asocia operatia masurarii si deci procedeele statistice – matematice. La vremea aceea erau doua conditii pentru o stiinta:

- Sa dovedeasca un obiect de studi specific, neitresectabil cu a altor stiinte,
- Sa dovedeasca faptul ca dispune de o metoda riguros obiectiva de studiu al acestui obiect.

Prima conditie nu era pusa la indoiala (sufletul era o realitate care trebuia cumva sa fie cunoscut, descris si eventual inteles si explicat); a doua conditie se considera ca nu va fi satisfacuta niciodata de psihologie.

Kant demonstra ca psihologia nu poate deveni niciodata o stiinta pentru ca fenomenele pe care le cerceteaza ea (fenomene psihice) nu posedă decat o singura dimensiune, cea a duratei, a scurgerii; nu mai posedă alte insusiri sensibile (nici de volum, olfactive, de gust etc.). ori pentru a construi o stiinta este obligatoriu ca

obiectul ei de studiu sa puna in evidenta existent unor proprietati sensibile care sa poata fi obiectiv inregistrate, masurate, iar pe baza lor sa devina posibila folosirea matematicii. Dar pe fenomenele psihice cu o singura dimensiune nu se poate construi o stiinta.

La randul sau A. Comte: in schema de clasificare a stiintelor gaseste de cuviinta sa elimine psihologia si s-o treaca la capitolul alte domenii (nestiintifice) ale cunoasterii. Motivul e diferit de cel a lui Kant. El considera ca metoda introspectiei (singura folosita atunci) nu poate oferi niciodata date obiective, controlabile care sa duca la formularea unor legi cu caracter general, pentru ca ar insemna sa admitem ca, constiinta noastra poate sa realizeze o scindare, o dedublare, realizandu-se astfel doua entitati: una care ocupa pozitia observatorului si o adoua care ocupa rolul observatorului. Dupa el asa ceva nu este posibil; si deci cunoasterea vietii psihice nu poate fi realizata decat pe calea revelatiei, o autotraire a carei exteriorizare si comunicare pe cale verbala nu are nici o valoare stintifica. De aceea gasirea unei metode obiective de genul metodei experimentale reprezinta pentru psihologie o chestiune de viata si de moarte. Ori gasea o metoda si atunci se desprindea de filozofie, ori nu (din antichitate, ea tinea de filozofie, de aici stim totul despre suflet).

Aceasta formulare clara a introducerii experimentului in studiul vietii psihice este pusa in practica de W. Wundt (1879) : care infinteaza primul laborator de psihologie experimentală din lume la Leipzig. El concepe intregul program de cercetari pe baza experimentului, folosind masurarea si cantificarea si legat de acesta , procede de statistico – matematice pentru prelucrarea si interpretarea datelor. El, era analist, considera ca psihologia trebuie construita pe doi versanti: unul sa se sprijine pe experiment si sa cuprinda procesele psihice primare (perceptii, senzatii, reprezentari) si al doilea sa se sprijine pe analiza culturala comparativa si care cuprinde procesele psihice superioare, cele reflexive ale gandirii si de creatie care se obiectiveaza in produsele culturale.

El elaboreaza o psihologie a popoarelor in zece volume consacrate proceselor superioare prin intermediul produselor culturii (o cale ocolita de cunoastere).

Meritul lui Wundt consta in acela ca semneaza actul de nastere a psihologiei ca stiinta prin introducerea metodei experimentale. Apar laboratoare, A. Binet, in Franta, Rusia, la noi: 1893 Universitatea Iasi, Bucuresti, Gavanescu , Zapan, Nestor, Stefanescu Goanga. Dupa desprinderea de filozofie, psihologia progresa rapid, Ebbinghaus cerceteaza memoria (curba uitarii); se cerceteaza gandirea, imaginatia, reactiile emotionale si trasaturile globale de personalitate.

Azi se poate afirma ca nu exista un proces psihic care principial sa nu poata fi studiat experimental, singurele piedici fiind cele de ordin cultural, moral, prejudecati, etc.

Nu pot supune asa, cum vreau orice experimentului, vin in contradictie cu norme, etc.

Astazi exista o vasta retea de institutii de cercetare psihologica bazate pe cercetari experimentale.

Ce e metoda experimentală? Prin ce se deosebeste de alte metode?

Prin experiment psihologic se intelege metoda cu ajutorul carei se provoaca, se inregistreaza si se controleaza anumite raspunsuri psihice sau functii, stari si trasaturi psihice. Spre deosebire de observatie care presupune ca fenomenul sa se produca de la sine, sau in virtutea unor imprejurari pe care nu le controlezi, experimentul provoaca fenomenul, e si primul avantaj al metodei fata de altele. Experimentul se structureaza pe relationarea unor multimi de variabile in concordanta cu anumite criterii logico – matematice . Principalele multimi de variabile cu care se opereaza intr-un sistem psihologic: multimea variabilelor independente V. I – sunt cele aflate la dispozitia cercetatorului pe care le alege, dozeaza, controleaza si administreaza.

Aceste variabile dupa natura lor substantial – calitativa pot diferi in dificultate si complexitate. Pe baza acestor doua caracteristici variabile independente pot fi circumscrise a trei regimuri experimentale diferite.

Simple sau elementare: variabilele independente nu ridică în fața subiectului caruia i se administrează nici o dificultate, subiectul reușind să rezolve sarcina dată integral și fără un efort neuropsihic deosebit. Putem considera un astfel de regim dacă sarcina este rezolvată de toți subiecții din eșantion.

Regimul mediu sau moderat: variabilele independente sunt astfel alese și administrate încât creează dificultăți, obstacole și complicații subiecților. Gradul de dificultate și complexitate a variabilelor independente pe care le folosesc nu trebuie să depășească nivelul mediu al dezvoltării intelectuale și psihice a subiecților din eșantion. Mai aștept ca sarcinile să fie rezolvate de 50% + 1 din subiecți.

Regimul experimental complex: putem stabili trei graduri: complex inferior, complex superior și complex excepțional sau limitat. Complexul superior trebuie să cuprindă sarcini la care 15 – 20% din subiecți să facă față. Complexul superior trebuie să cuprindă sarcini la care 5 – 10% din subiecți să facă față. Complexul excepțional trebuie să cuprindă sarcini la care 0 – 5% din subiecți să facă față.

Luată la un loc aceste variante, alcătuiesc tabloul unitar al ceea ce se cheamă “experiment dinamic”, considerat cel mai riguros, eficient și relevant tip de experiment în psihologie.

Pentru a mă putea pronunța asupra stării, unei funcții psihice, proces etc. la un individ separat, sau grup, eu trebuie să o investighez pe toată întinderea ei, nu pe un segment. Trebuie să dau astfel variabilele independente încât să plec de la limita de jos a gradului de dificultate (subiectul se mobilizează tot mai mult) până când voi testa suportabilitatea lui, până nu mai face față, până aici se întinde capacitatea respectivă, procesul, fenomenul, etc.

Spre deosebire de el, avem experimentul secvențial static: se compune dintr-un sigur regim experimental stabilit aleator, se administrează variabilele independente. Se obțin rezultatele, se conchide asupra stării, procesului etc., există deci o sursă de eroare. Singurul valabil este cel dinamic. La copil este mai jos limita superioară, variabilele independente trebuie nominalizate, definite, să fie stabilite și approximate gradul de dificultate raportat la grupul de subiecți respectiv, apoi trebuie să se specifice modul concret de administrare al lor, folosind imaginea, creionul, hârtia, etc. Pentru aceste variabile trebuie să se menționeze modul de cuantificare: numărul de elemente, de stimuli în unitatea de timp etc. și cum se administrează: timpul, locul, ora, ambianța cu importanță asupra haloului psihologic al subiectului (una e în laborator cu izolare fonică altă în salon etc.)

II. Variabilele dependente V.D.: constau în răspunsurile pe care trebuie să le dea subiectul la administrarea variabilelor independente. Aceste răspunsuri pot fi orale, verbal scris, verbal oral, motorii (apăsări de butoane, operații motorii de construcție, etc.).

Cum procedează subiectul: nominalizarea și caracterizarea variabilelor e o condiție a exactității modelului experimental. Trebuie specificat modul de obiectivare a lor, cum se contabilizează răspunsul: calea ochiometrică și manuală, înregistrarea cu contori se dau perioade de latență, reacții corecte, variabile gresite, erorile de omisiune (apare un stimul și subiectul nu-l ia în seamă), erorile de exces (subiectul nu trebuie să răspundă și el răspunde)...

Analiza tipurilor de erori are importanță pentru a caracteriza subiectul.

Predominarea omisiunilor – hipoactiv lent

Predominarea exceselor – impulsive necontrolat

Între ele există subiectul ideal echilibrat la situație.

De specificat la fiecare tip de răspuns ce indicatori se iau în vedere: perseverare, corectitudine, etc. sau toți la un loc. Din cele două mulțimi de variabile se deduce strategia cutiei negre care stă la baza experimentului psihologic ca cea mai complexă formă de experiment. Ea include condiții și postulate:

- Controlează cu rigurozitate marimile de intrare.
- Dozează pe baza de criterii riguroase valorile marimilor de intrare adică V.I.

- Cantifica cu precizie proprietatile si valorile de intrare (V.I.);
- Inregistreaza cu fidelitate variabilele dependente sau marimile de iesire
- Stabileste legatura logica prin analiza secventiala si globala (raspunsuri concrete si de ansamblu) caracterul relatiei dintre variabilele independente si cele dependente

In afara celor doua multimi de baza, se mai includ doua alte multimi de **variabile secundare (auxiliare)**:

Variabilele intermediare: V.E.: ele tin de organizarea interna a subiectului, de conditiile si starile psihofiziologice, de starile lui actuale de motivatie (sau de necesitate) si de experienta lui anterioara. Aceste variabile intermediare sunt ascunse, ele nu sunt la dispozitia si controlul experimentatorului, dar se presupun prin constructia modelului experimental ca posibili factori – ce-si pot pune amprenta si pot influenta caracterul variabilelor dependente (raspunsurile subiectului la sarcina data). Nici o sarcina (stimul) nu trece printr-un subiect ca prin vid, nu exista un interior subiectiv tabula rasa. Dimpotriva, interiorul subiectului este o realitate complexa dinamica, imprevizibila. Nu pot sa-mi dau seama ce se petrece in interiorul subiectului, dar variabilele intermediare devin un filtru prin care traverseaza si trec variabilele independente (influenta externe) determinand modulari, accentuari, favorizari sau denaturari ale caracterelor obiective ale variabilelor independente.

Modificarile suferite de variabilele independente din partea variabilelor intermediare fac ca raspunsul sa nu fie o expresie mecanica si directa doar a activitatii variabilelor independente, ci si al interventiei si influentei exercitate de variabila intermediara.

Dupa configuratia acestor multimi de variabile, subiectii difera foarte mult intre ei, ceea ce explica deosebirea ce vor aparea la nivelul variabilelor dependente. Pentru aproximarea ponderii si impunerea variabilelor intermediare se recurge la procedeul neutralizarii sau la procedeul anamnezei sau raportului post experimental cand subiectului i se ia o relatare pe baza de chestionar in legatura cu modul lui specific de implicare in experiment in legatura cu gradul de familiaritate al lui in functie de experiment, de starile lui, care fiind active in momentul experimentului pot da raspuns la sarcina data.

Cel mai greu descifrabile sunt influentele variabilelor intermediare: aici intervine experienta cercetatorului, profunzimea lui etc. orice experiment psihologic devine astfel vulnerabil in interpretarile lui.

- Variabile subiect: V.S.: pot fi bine circumscrie, definite, pot fi controlabile de experimentator incat influenta lor asupra rezultatului sa fie cat mai putin denaturata;
- Varsta (e obligatoriu indicarea ei in experiment); modul de organizare a sistemului psihic depinde de varsta, deci e o functie de timp;
- Sexul: s-a demonstrat o dependenta logica a modului de organizare si functionare a vietii psihice de factorul sex sunt trasaturile feminine si masculine ale organizarii vietii psihice.

In fiecare individ exista si masculinitatea si feminitatea cu predominarea uneia sau alta.

Exista un continuum intre polul superior al masculinitatii si cel al feminitatii; poti spune ca un barbat e mai mult femeie etc. in mare repartitia factorilor feminitatii si masculinitatii e inegala pe cele doua sexe – comportamente specifice cu suport biologic puternic (neurotransmitatorii genereaza influxul nervos e o formula care modeleaza comportamentul masculin si o alta pe cel feminin)

- Nivelul dezvoltarii psihointelectuale si nivelul de instruire
- Profesia: factor obiectiv care modeleaza modul de structurare a personalitatii
- Mediul de domiciliu si statutul socio-economic: urban, rural, etnia, status mediu, scazut sau ridicat.

Aceste variabile subiective spre deosebire de variabilele intermediare pot fi luate in seama de experimentator.

Modelul experimental trebuie sa fie o schema logica a pozitiei si relatiei dintre cele 4 multimi de variabile: variabila independenta, dependenta, intermediara si de subiect.

TIPURILE DE EXPERIMENT IN PSIHOLOGIE

FOLOSIREA ALTOR METODE IN CORELATIA CU METODA EXPERIMENTALA

Experimental psihologic se imparte dupa contextul in care se realizeaza in:

1. Experiment de laborator
2. Experiment natural

Experimentul de laborator: se realizeaza intr-un cadru special, reclamand detasarea si izolarea subiectului de mediul lui specific de activitatea si viata, in introducerea intr-o ambianta noua si nefamiliara, necunoscuta pentru el. El presupune utilizarea unei aparaturi de administrare a stimulilor, de contorizare a caracteristicilor lor (intensitatea durata de actiune intervalele dintre ei si numarul total al stimulilor in cadrul unor sedinte. Utilizarea unor aparaturi de inregistrare a raspunsurilor si al caracterului lor: perioada de latentă (timpul de reactie), intensitatea, amplitudinea reactiei, durata in timp si corectitudinea reactiei, realizand o cantabilitate finala prin inregistrarea numarului reactiilor, corecte si a celor eronate.)

Aparatura auxiliara – prin intermediul ei se realizeaza amplificarea reactiilor de raspuns, fie aparitia reactiilor acompaniatoare (EEG , neurovegetative rezistenta electrica a pielii sau aparatura de producere a unor stimuli perturbatoare in timpul experimentului pentru a verifica reactiile: flash-uri, sunete etc. care perturba ambianta si pune subiectul la incercare.

Experimental de laborator presupune controlul riguros al variabilelor care se folosesc in modelul experimental dat, incepand cu variabilele independente si terminand cu variabilele subiect.

Experimentul de laborator presupune ca in timpul experimentului sa se stie exact si mentinerea intre anumite limite a variatiilor. Este experimentul cel mai riguros si considerat cel mai obiectiv , care permite utilizarea unei aparaturii adecvate si controlul. El asigura legatura directa intre stimul si comportament si explica obiectiv raspunsurile in diferite situatii. Permite descoperirea si formularea legatilor generale ale comportamentului.

Dezavantaje: introducerea unui artificialism in contextual in care e pus subiectul, acesta fiind rupt de mediul lui natural de viata si activitate, creaza un anumit stres suplimentar care poate deforma intr-o anumita masura modul lui de comportare . acest experiment duce la o rigida delimitare a elementelor, functiilor, proceselor psihice, care se constituie in obiect de investigatie, se neglijeaza interactiunile naturale dintre functii. Tendinta acestora de purificare a obiectului de studiu are si dezavantajul ca ignora interconditionarea si duce la artificializarea vietii psihice reale.

Psihicul uman este caracterizat de integritate si unitate.

Experimental natural se realizeaza in contextual vietii firesti a subiectului, in activitatea de munca, de invatare. Prin aceasta modul de desfasurare a comportamentului este mai apropiat de firesc, functia (procesul) psihic studiat se desfasoara in intreactiunea cu celelalte procese psihice si rezultatul obtinut pare sa fie mai complet si mai relevant decat in cazul experimentului de laborator.

Acest experiment are dezavantajul ca nu beneficiaza de instrumentatia de laborator si nu permite un control riguros al variabilelor, aceasta intersectandu-se imprezibil pentru cercetator.

Lazarus introduce primul acest experiment in scoala; apoi se generalizeaza si la munca, raport randament/ oboseala. Treptat experimentul se sustine prin aparatura moderna, care permite inregistrari fara ca subiectul sa-si dea seama. Pe baza acestei aparaturi speciale, experimental tinde sa fie generalizat si sa egaleze

experimental de laborator care tinde sa devina cu precadere un instrument al psihologiei generale , in timp ce experimentul natural un instrument al psihologiei aplicative (clinica, scolara). Pe baza corelarii 1 cu 2, in prezent gratie existentei instrumentatiei electronice, se dezvoltă experimentul simulativ.

Experimentul simulativ se realizeaza in doua forme:

- Reproducerea la scara a conditiilor si structurii unei forme de activitate si introducerea subiectului intr-o situatie de acest gen, confruntandu-se cu sarcini coerente, nu abstracte si conditiile in care se rezolva o astfel de problema se aseamana cu cele reale.
In prezent in psihologia muncii formarea profesionala nu se mai face dupa sabloane livresti si la simulatoare: care reproduce la scara mediul pentru care se pregateste subiectul. Invatarea se face pe concret, sarcini etc cea ce duce la o mai buna structurare a activitatii psihice senzorio motorii si in plus asigura o evaluare mai buna.
- Modelarea (reproducerea) pe calculator a functiilor, proceselor si capacitatilor omului prin intermediul inteligentei artificiale. Pentru a studia perceptia pot folosi un program de recunoastere a formelor si nu direct subiectul. Aceasta este forma cea mai inalta de studiere a proceselor. Asta e o forma sofisticata de investigatie psihocomportamentala a omului. Metoda oricat ar fi de exacta nu substitue total celelalte metode: observatia, biografica (anamnestica) , analiza produselor activitatii si metoda testelor.

In orice experiment se procedeaza prin stabilirea unor caracteristici biografice ale subiectului, realizarea unei anamneze, se desprind aspecte mai semnificative pentru contextul respectiv. Se foloseste observatia , monitorizarea directa in timpul desfasurarii experimentului. Subiectul trebuie sa fie cat mai izolat de experimentator, dar acesta il observa in cabina.

Observatia se include ca o veriga, dar nu e o metoda de baza, ci auxiliara, ea completeaza informatia faciliteaza interpretare.

Testele (instrumente standardizate si etaloane de masura si evaluare a capacitatilor psihice) se aplica prescris, nu se face ad-hoc, interpretarea rezultatelor se face in conformitate cu cheia testului cu etalonul respectiv, cercetatorul nu schimba nimic in interpretarea rezultatelor. Totusi testul poate fi transformat din instrument standardizat in instrument de experimentare. Cercetatorul renunta la prescriptii il include intr-un nou context de criterii si conditii si-l transforma astfel intr-un experiment. Interpretarea se face ca si la celelalte sarcini corelandu-se ceea ce a standardizat cu variabile aleatorii care se produc intr-un experiment. Testele sunt o rezerva de probe si sarcini experimentale. Testele se coreleaza unele cu altele pentru a da o imagine mai completa asupra subiectului.

Experimentul avand schema logic operationala comuna, se particularizeaza functie de natura problemei si obiectivului propus pentru cercetare. Pentru fiecare formatie si proces psihic schema generala a experimentului trebuie adaptata incat sa permita centrarea pe caracteristicile individualizatoare specifice (unul pentru perceptie, altul pentru reprezentare etc.).

Interventia activa a cercetatorului – ca element caracteristic a metodei experimentale – este acceptata larg. I. Irimie defineste experimentul ca pe o metoda de cunoastere „in care subiectul cunoscator obliga subiectul de cunoscut sa se manifeste acolo si unde vrea el, in conditiile pe care el i le impune cu scopul precis al descrierii si sesizarii esentelor si legilor lui ”.

In definitiile reproduse, ca si in comentariile facute, au aparut unii termeni (control, variabila, variabila independenta, situatie experimentală, etc.) care, constituind concepte de baza in metodologia experimentului, se cer a fi, la randul lor, definiti.

Prin **control** se intelege asigurarea conditiilor de repetabilitate a rezultatelor, ori de cate ori se reia cercetarea. Bazandu-se pe studiul lui E. C. Boring („the nature and history of experimental control ”, in „ Amer. J. Psychol.” 1954), Robert Plutchik considera ca termenul de „control ” a fost introdus relativ tarziu in istoria stiintei.

Blaise Pascal (1623 - 1662) se pare ca a fost primul care a realizat, in 1648, un experiment controlat (studiul presiunii aerului). Termenul ca atare este insa introdus mult mai tarziu. Chiar John Stuart Mill nu se referea decat implicit la controlul experimentelor. Abia dupa 1870, prin opera lui W. Wundt, termenul de control, in sensul de „termen de comparare” dobandeste o mai larga circulatie. In studiile de psihologie experimentală, la inceputul sec. XX, R.L. Thordike si R. S. Woodworth sunt primii care recunosc necesitatea utilizarii grupului de control. Dupa 1908, grupul de control incepe sa fie frecvent utilizat in cercetarile experimentale. In 1933, aproximativ 11 % din articolele publicate in revistele de psihologie faceau referiri la grupul de control. Douazeci de ani mai tarziu, peste 52% din articolele publicate in domeniul psihologiei experimentale includeau referiri la grupul de control. Astazi aproape ca nu poate fi conceput un studiu experimental cat de cat riguros in absenta grupului de control si a unui control strict al variabililor.

In sens modern, controlul vizeaza in primul rand factorii introdusi in experiment pentru declansarea unor comportamente specifice, dar si factorii a caror influenta urmeaza a fi eliminata, fie prin suprimare, fie prin parstrarea lor constanta. De asemenea, controlul se refera si la modalitatea de constituire a grupelor experimentale si „martor” pentru asigurarea compatibilitatii lor. In fine, controlul include si intreaga problematica de efectuare a masuratorilor, de observare, exactitate si precizia aparatelor utilizate pentru diferite inregistrari (optice, acustice, termice, etc.).

Controlul variabilelor

Controlul variabilelor se impune din mai multe motive :

1. Contracararea efectelor unor factori irelevanti sau potentiali.
2. Posibilitatea refacerii experimentului de catre alti cercetatori in alte momente pentru a verifica acuratetea experimentului initial si valoarea datelor la care s-a ajuns.

Procedee:

1. Izolarea subiectului presupune:
 - controlarea factorilor de iluminare,
 - protejare acustica,
 - protejare electrostatica in conditiile in care se fac determinari electrostatice cu electrozi,
 - cabine amenajate (ferestre cu unica vedere),
2. Mentinerea constanta a variabilelor straine identificate
 - Atitudinea experimentatorului (aceeasi in toate momentele)
 - Instructajul (standardizat)
 - Sarcina data subiectului (identica)
 - Succesiunea stimulilor (respectata)
 - Locul si momentul desfasurarii experimentului
3. Balansarea efectelor variabilelor straine
 - Pentru a avea efecte similare atat la grupul de control cat si la cel experimental
 - Presupune introducerea factorului banuit ca ar influenta Vi (varsta, sex, nivel de pregatire) la ambele grupuri
 - Daca exista mai multi experimentatori si mai multe grupe de subiecti atunci se balanseaza si efectul posibil al acestora, dandu-se fiecaruia sa lucreze un numar egal de subiecti
4. Contrabalansarea sau rotatia
 - Intr-un experiment in care prezentand conditiile de stimulare in ordinea a), b) se impune inversarea b), a) (liniste, zgomot)
 - Acest procedeu se foloseste pentru a contracara efectele invatarii, mai ales in sarcni senzorio – motorii simple

5. Controlul variabilei raspuns (Vd), pentru a preveni efectele variabilelor intermediare se impun urmatoarele :

- Controlul riguros al Vi
- Mentinerea constanta a factorului identificat (nivelul de pregatire, sex)
- Varierea celorlalte conditii
- Crearea unor atitudini active a subiectului ceea ce presupune :
 - Instructia clara
 - Experimentul sa fie prezentat ca neavand consecinte defavorabile pentru subiect
 - Comunicarea rezultatelor pentru motivarea subiectului
 - Comunicarea poate fi facuta in faza de instructaj pentru ca subiectul sa fie convins ca a inteles – prin folosirea unor adjective
 - La sfarsit pentru participantii si la alte experimente

De modul in care se asigura controlul intr-un experiment depinde gradul de fidelitate a masurarii variabilelor. Multi autori considera controlul ca element definitoriu al experimentului. In acest Hans J. Eysenck sustine: „esenta experimentului in stiinta este data de capacitatea de a exercita controlul asupra variabilelor care influenteaza rezultatele experimentului.” Din punct de vedere al exercitarii controlului, toate tipurile de experimente in cercetarea psihologica si psihosociologica pot fi ordonate pe un continuum, incepand cu experimentul de laborator, in care controlul variabilelor este deplin, si terminand cu experimentul natural unde cercetatorul se limiteaza doar la controlul modului de constituire a grupelor experimentale si la masurare.

Un alt concept central in metodologia experimentului, in afara celui de variabila, este **conceptul de grup** (experimental si de control). **Grupul experimental** este constituit din ansamblul persoanelor asupra carora actioneaza variabila independenta introdusa de cercetatori. In metodologia experimentului, termenul de grup, cu rare exceptii, are alta semnificatie decat cea psihosociologica. Foarte adesea subiectii din grupul de control rezolva sarcinile experimentului individual, nu interactioneaza. Pentru termenul de grup experimental (si de control), mai apropiat decat sensul psihosociologic este intelesul statistic de grupare dupa anumite caracteristici ale populatiei. **Grupul de control** serveste pentru compararea efectelor introducerii variabilei independente la grupul experimental; este un grup martor asupra caruia nu actioneaza variabila independenta. In psihosociologie, se pare ca E. Thorndike si R. S. Woodworth (1901) au utilizat cel dintai grupul de control intr-un experiment riguros.

Momentul experimental este un alt concept de baza in sistemul explicativ al metodei experimentale. In mod obisnuit sunt luate in considerare momentele t_1 si t_2 ale experimentului t_n , perioada in care grupul experimental, intr-un fel sau altul, este pregatit sa participe la experiment (i se cere acordul, este pus in conditii speciale, etc.). Experimentele lui Elton Mayo la atelierele de la Hawthorne, etapa „test - room”, sala de observare a montajului de releee constituie un foarte concludent exemplu privind semnificatia momentului experimental in desfasurarea cercetarii experimentale.

Situatie experimentală cuprinde ansamblul persoanelor (cercetator, personal ajutator, subiecti de experiment), al obiectelor (aparatura de producere a stimulilor, de inregistrare a reactiilor etc), precum si conditiile complete in care se desfasoara experimentul. Situatiile experimentale pot fi naturale sau de laborator, create de cercetator. Si intr-un caz si in celalalt trebuie avuta in vedere ca elementele constitutive ale situatiei experimentale interactioneaza, facilitand sau dimpotriva, ingreunand actiunea variabilei independente. Astfel de factori, prezenti la inceputul experimentului si actionand asupra variabilei dependente (in fond, variabile externe necontrolate) sunt numiti de catre W. Siebel „factori paraleli”. Spre deosebire de ei unii factori actioneaza numai in momentul introducerii variabilei independente: sunt „factori catalitici”, care dealungul desfasurarii experimentului, adica in situatie initiala, situatia de dupa introducerea variabilei independente si situatia finala isi manifesta efectul. De cele mai multe ori, cercetatorul este atent la fazele initiala si finala, neglijand situatia intermediara. Intru-cat situatia experimentală, in dinamica ei, reprezinta un singur tot, este fireasca recomandarea

de a se urmări interacțiunea factorilor și a elementelor pe toată perioada desfășurării experimentului. De asemenea, în prezentarea experimentului este recomandabil să se arate prin schițe sau fotografii situația experimentală în diferitele ei faze.

Prin experiment psihologic se înțelege metoda cu ajutorul căreia se provoacă, se înregistrează și controlează anumite răspunsuri psihice sau funcții, stări și trăsături psihice. Spre deosebire de observație care presupune că fenomenul studiat să se producă de la sine sau în virtutea unor împrejurări pe care nu le controlezi, experimentul provoacă fenomenul, e și primul avantaj al metodei față de altele. În experiment cercetătorul intervine activ în producerea fenomenului psihic creând condițiile care să ducă la apariția lui în timpul și locul dorit. Experimentul permite controlarea factorilor care pot influența fenomenul studiat în sensul că se mențin constant toți factorii care ar putea influența conduita cu excepția unuia care este variat de către experimentator într-un anumit fel, pentru a stabili dacă această variație sau modificare produce schimbări în conduita și în ce constau acestea.

O altă caracteristică a experimentului este repetabilitatea. Repetând etapele demersului experimental, experimentatorul poate verifica datele obținute cu ocazia experimentului precedent. Consemnând în scris demersurile sale, el permite altui cercetător să repete experimentul și să verifice datele în mod independent.

Trebuie de asemenea – la organizarea experimentelor – să fi avut în vedere aspectele de natură etică care vizează protejarea drepturilor subiecților recrutați pentru studiu:

- Subiectul să nu sufere nici o durere, nici un pericol și nici un neajuns pe termen lung;
- Subiecții nu pot fi înșelați deliberat;
- Să fie evaluate șansele experimentului dacă va aduce mai multe date care să compenseze faptul că experimentul se efectuează într-un mediu artificial care nu poate să reflecte o situație de viață reală.

Demersurile întreprinse de cercetători în aplicarea metodei experimentale

1. Generarea funcțiilor de variație – stabilirea variabilei dependente ce urmează a fi investigată
2. Formularea paradigmei experimentale – o variabilă dependentă nu poate fi observată în orice tip de condiții de aceea este necesară precizarea situației în care va fi studiată. Între variabilă dependentă și situație sau între variabilă dependentă și tratarea experimentală se creează un cuplu numit paradigmă experimentală. Ex. prezentarea unei liste de cuvinte și numărul de răspunsuri imediate ale subiectului formează paradigma reamintirii libere.
3. Enumerarea și testarea ipotezei – nu orice idee este o ipoteză

Ipoteza izvorăște din observarea faptelor. Ipoteza este o proiecție rațională anticipată, predictivă asupra probabilității existenței unei relații între faptele observate. P. Fraisse – ipoteza = momentul creator al raționamentului experimental.

Ipoteza poate fi sugerată:

- Inductiv - ca rezultat al observării faptelor
 - Deductiv - ca rezultat al implicării unor relații, legi și principii generale
4. Verificarea ipotezei – prin modelarea variabilelor pe care le implică.
 5. Probarea, controlarea statistică – prin prelucrarea datelor.

Ipoteza porneste de la afirmarea existenței unei diferențe între:

1. Vd ale unor grupuri de subiecți ca urmare a modificării condiției de stimulare,
2. Vd ale aceluiași grup de subiecți ca urmare a modificării condiției de stimulare.

În situația a două același grup este considerat odată grup martor iar alta dată grup experimental. Afirmarea acestor diferențe trebuie să fie demonstrată prin mijloace statistice cu ajutorul cărora să fie infirmată ipoteza nulă.

Ipoteza nula = cea care neaga existenta unei diferente semnificative intre grupuri, considerand ca rezultatele obtinute se datoreaza intamplarii. Utilizarea testelor Z, t, X^2 , ne ajuta sa verificam ipoteza experimentală si sa respingem ipoteza nula.

Calitatile unei bune ipoteze:

- Verificabila – verificata direct / indirect prin experiment controlat statistic
- Economica – din doua ipoteze de valoare egala se alege cea mai simpla
- Verosimila – sa tina seama de datele realitatii
- Cuantificabila – exprimata intr-o forma cantitativa sau sa fie susceptibila de o cuantificare acceptata.

Teste de verificare a ipotezelor (criterii, modalitati de verificare).

Un experiment trebuie sa fie verificat sub aspect stiintific, aceste tehnici de evaluare trebuie sa indeplineasca importante standarde inainte de a putea fi considerate ca masuratori acceptabile stiintific in baza carora se pot face inferente asupra caracteristicilor oamenilor.

Sunt doua exigente mai importante: fidelitate, validitate.

Redactarea studiilor de psihologie.

Constatarile noastre experimentale trebuie sa fie prezentate intr-o maniera inteligenta. Studiul trebuie sa cuprinda nu numai constatarile obtinute ci si metodele utilizate si problemele intampinate.

Daca nu cunoastem metoda utilizata pentru investigatie atunci nu putem sa evaluam si sa judecam pertinenta constatarilor.

Un raport experimental trebuie sa descrie exact cece au facut psihologii, cu suficiente detalii pentru ca alti cercetatori sa poata copia precis experimentul si sa constata (sau nu) acelasi lucru.

Sectiunile raportului.

Introducerea : prezinta ipoteza investigata. Ipoteza este o predictie bazata pe o anumita teorie sau explicatie si se formeaza pe baza unui studiu. Teoria este bazata pe cateva observatii sau studii anterioare. Introducerea trebuie sa includa si sa schiteze cercetarile anterioare in domeniu, aratand cum poate duce aceasta teorie la predictia de investigat in studiul respectiv. Ipoteza se prezinta deci cu intrega sa fundamentare teoretica.

Metoda: trebuie sa cuprinda suficiente date pentru ca un alt cercetator sa poata sa reproduca exact studiul. Trebuie descris esantionul de subiecti, modul de realizare, volumul, caracteristicile. Echipamentul si materialele utilizate si sa arate foarte clar procedura urmata de subiecti si de experimentator. Sa cuprinda descrierea elementelor de control utilizate, metodele statistice prin care s-au analizat rezultatele si motivul pentru care au fost alese metodele utilizate si nu altele.

Rezultatele: trebuie sa recapituleze constatarile spre a permite citirea dintr-o privire a ceea ce s-a descoperit. Sa includa orice element care arata clar rezultatele obtinute (diagrame, histograme, coeficienti de corelatie) si rezultatele tuturor testelor statistice care au fost utilizate la prelucrarea datelor (toate celelalte calcule si liste se trec la anexa de la sfarsitul lucrării).

Discutiile: aici se dezbat problemele si implicatiile studiului realizat. Sunt descrise elementele gresite din studiu, modalitati si sugestii prin care ar putea fi ameliorat intr-o versiune ideala. Sunt evocate toate constatarile care sunt considerate interesante. Se mentioneaza concluziile teoretice ce se pot trage din lucrare. Concluziile teoretice sunt importante fie ca ipoteza se confirma fie ca nu. Daca rezultatele sustin ipoteza trebuie precizat foarte clar ce se deduce de aici. Daca ipoteza nu se confirma, trebuie cautata o alta teorie care ar putea sa explice constatarile facute.

Rezumatul: reprezinta expunerea sumara a intregului studiu care sa permita celui care consulta lucrarea sa vada daca cuprinde sau nu ceva care il intereseaza. Se rezuma scopul studiului, metodele utilizate, rezultatele acestor metode, rezultatele analizei statistice, si concluziile generale care pot fi extrase. Deci se prezinta pe scurt ce s-a facut si ce s-a obtinut.

Anexa: cuprinde calculele efectuate, modelele de chestionare sau orice alte fragmente din materialele utilizate si o bibliografie cuprinzand cartile utilizate la efectuarea cercetarii sau la intocmirea raportului.

STUDIUL EXPERIMENTAL PROPRIU-ZIS AL FINCTIILOR SI PROCESELOR PSIHICE PARTICULARE

Component senzoriala: studiul sensibilitatii presupune pe de o parte determinarea pragurilor absolute si diferentiale si determinarea caracteristicilor legice ale dinamicii functiei sensibilitatii

Sensibilitatea se defineste drept capacitatea de a sesiza si realiza reactii constiente la actiunea unor proprietati individuale, secventiale ale stimulilor modali, care se deosebesc de stimulii universali. Stimulii universali se aplica tuturor organelor de simt provocand reactii proprii sau specific acestor organe de simt. De exemplu : curentul electric aplicat ochiului determina o iluminare (fosfen), receptorului auditiv (un tiuit) pe limba, acru, intepator, pe piele o vibratie, pe nas o reactie ca fumul de tamaie. El se poate folosi pentru orice organ de simt. Altul: stimul mecanic (lovire).

Pe baza celor doi stimuli, in psihofiziologie, s-a formulat teoria energiilor specific ale organelor de simt. (Johannes Muller): senzatia nu reflecta insusirile lumii externe ci starile propriilor noastre organe de simt. Ea sta la baza agnosticismului a solipsismului (sfarsitul sec. XIX) lucrurile externe sunt senzatii ale propriilor traiiri.

Teoria a fost critica tot experimental: stimulii folositi sunt nespecifici si cercetarea activitatii organelor de simt trebuie facuta in raport cu stimuli modali specifici pentru receptarea carora filogenetic ei s-au structurat

Sensibilitatea aceea capacitate a organelor de simt de a inregistra, prelucra si transforma in senzatii (fapt de constiinta), proprietatile individuale ale stimulilor modali specifici (auditivi, vizuali, olfactivi etc.).

Sensibilitatea apare pe scara animala ea nu se intalneste la plante (excitabilitatea functie care e proprietatea oricarei celule vii, permite sesizarea de catre organism).

Plantele astfel isi asigura functiile vitale. Modul lor de existent este static. Odata cu aparitia regnului animal apare modul de viata dinamic; animalul exploreaza mediul pentru a depista si identifica pe fondul unei multitudini de factori, elementele vitale (alimentarea si perpetuarea specie). Satisfacerea nu mai e posibila doar pe baza excitabilitatii. Era obiectiv necesara aparitia unor noi functii care sa permita evaluarea tuturor stimulilor din mediu nu numai hrana, partenerul ci si a stimulilor indiferenti – culoare, lumina, etc. Acestia devin repere cu ajutorul carora animalul detecteaza mai usor stimuli biologici, transformand stimuli in semnale care orienteaza comportamentul animal in directia gasirii, identificarii obiectelor necesare. Aceasta este sensibilitatea: functie de semnalizare, prin intermediul careia organismele se orienteaza in spatiu.

In cursul evolutiei filogenetice, functia se diversifica apar mecanisme si aparate speciale – analizatori (pana la nivel cortical). La om functia sensibilitatii inregistreaza nivelul cel mai complet si complex de dezvoltare; cu toate ca unele animale ne depasesc in cea ce priveste acuitatea sau finetea unor laturi sau forme de sensibilitate, sub aspectul operatiilor de transformare si interpretate a informatiei, sensibilitatea omului se situeaza cu mult deasupra oricarui alt animal ceea ce extrage omul e mult superior oricarei alte vietuitoare.

Diferentierea functiei sensibilitatii este dovedita prin existenta diferitelor sisteme senzoriale care prezinta structuri anatomice diferite si specifice si scheme functionale diferite si specifice. La om se delimiteaza ca esentiale: sistemul vizual, auditiv, cutano – tactil, olfactiv, gustativ, proprioceptiv, kinestezic , sistemul vestibular (vibrator) de echilibru, sistemul interoceptiv (forme de sensibilitate legate de organele interne).

Dupa continutul informational formele de sensibilitate ale omului se impart in:

1. Sensibilitatea externa (exteroceptie)
2. Sensibilitatea proprie (proprioceptie) luam, cunostinta de eul nostru somatic – segmentele corpului etc.
3. Sensibilitatea interna (interoceptie) se transmit informatii la nivelul creierului despre modul de functionare al aparatelor si organelor noastre interne.

Cea mai mult studiata este exteroceptia datorita importantei pe care o are relationarea noastra cu lumea externa si in plus avand un raspuns extern, sensibilitatea este mai la indemana a fi studiata.

Sensibilitatea reprezinta un continuum indiferent la nivelul carui analizator , sensibilitatea apare ca un continuum delimitat de doua puncte extreme: liminal si maximal.

Prag limita = cantitatea minima de excitatii necesara pentru producerea unei senzatii abia constientizabila.

Receptia subliminala. La acest nivel nu se produce o senzatie constienta ci niste modificari subliminale. Pe o durata mai mare, datorita cumularii se atinge pragul de senzatie constientizabila.

Maximal = pragul absolut superior = cantitatea maxima de excitatie a carei actiune continua inca sa mai determine o senzatie specifica (de lumina, gustativa, etc.).

Dincolo de acest punct intensitatea excitatiilor modale specific va determina senzatii nespecifice, de durere sau de discomfort, la care subiectul ia masuri de aparare. Intre cele doua puncte extreme se delimiteaza un anumit numar de trepte sau de grade de intensitate sau pregnanta ale senzatiilor individuale ce se produc la actiune stimulilor specifici.

Intervalele dintre aceste trepte dau pragurile diferentiale, astfel incat pe sensibilitatea absoluta (intre minim si maxim) distingem o sensibilitate relativa (diferentiala) prin intermediul careia noi diferentiem stimulii modali, specifici, dupa o anumita insusire bazala a lor: intensitatea, concentratia (gust), frecventa (sonori). Sensibilitatea diferentiala are nivele diferite in cadrul diferitilor analizatori. Dupa legea psihofizica Weber – Fechner (valoarea dintre intensitatea stimulului si intensitatea reactiei) pe tot intinsul sensibilitatii (diferentiale) valoarea pragurilor diferentiale ar fi constanta in cadrul fiacarui analizator.

Prag diferential = catimea ce trebuie adaugata la valoarea initiala a stimulului specific pentru a obtine o schimbare abia constientizabila in valoarea initiala a senzatiei:

$$\text{Pentru auz} = \frac{1}{10} \quad \text{tact si presiune} = \frac{1}{33} \quad \text{gust si miros} = \frac{1}{40} \quad \text{pentru vaz} = \frac{1}{100}.$$

Sensibilitatea diferentiala cea mai grosiera o poseda analizatorul auditiv din cauza iradierii mai puternice la nivel cortical a excitatiei produsa de stimuli sonori; iar sensibilitatea diferentiala cea mai ridicata o are analizatorul vizual: excitatia realizata la analizatorul vizual manifesta mai mult tendinta de concentrare decat de iradiere cea ce duce la capacitatea de discriminarea crescuta la valori mai mici ale stimulilor.

Legea Weber – Fechner ramane valabila numai pentru stimuli de intensitate medie

	s.critica	W.F	Stevens	s.critica
Stimuli de intensitate medeie	x	x	x	x
		sens.optima		

sunt cei mai usor percepti si analizati, la nivelul tuturor analizatorilor. Analizatorii sau perfectionati si functioneaza optim in raport cu stimuli din registrul mediu. Cu cat iesim din registru spre stanga sau dreapta cu atat creste dificultatea analizatorului, randamentul lui scade. Consumul de energie interna a analizatorului e prea mare (pentru stimuli prea slabi) si scade rapid capacitatea functionala. La intensitati mari apare inductia negativa (inhibitia de protectie) si randamentul scade. Pentru a proteja analizatorii este bine ca semnalele sa fie alese din registrul valorilor medii. In sfera extremelor, legea Weber Fechner nu mai actioneaza, ci legea lui Stevens: de tip exponential pentru realizarea unei discriminari, intervalul dintre stimuli trebuie sa creasca progresiv si nu sa ramana constant ca la registrul mediu. Urechea percepe intre 16 – 20000 cicli /sec. dar efortul pentru a diferentia doua sunete intre 16 – 19 nu e acelasi cu 1000 – 1020 cicli/ sec. In primul caz este mult mai mare. La fel pentru sunetele inalte.

Sensibilitatea avand acest caracter de continuum se va subordona actiunii unor legi care sunt de doua tipuri: legi psihofizice si legi psihofiziologice. Legile psihofizice exprima relatia de proportionalitate dintre intensitatea stimulilor si intensitatea senzatiilor sau reactiilor si ne arata raportul invers proportional intre nivelul sensibilitatii si pragul ei, respectiv cu cat sensibilitatea e mai ridicata, pragul e mai jos si invers. Legile psihofizice exprima dependententa nivelului si starii sensibilitatii de actiunea unor factori interni sau externi, supra adaugati. Legea adaptarii e cea mai importanta: sub actiunea prelungita in timp. Prin prelungirea in timp a actiunii unui stimul specific, sensibilitatea va tinde sa scada pana la un punct unde se stabilizeaza, realizandu-se un traseu asimptotic.

Ex: sensibilitatea vizuala, luminuasa, de diminueata pana seara, coboara sau scade de un milion de ori. Aceasta se datoreaza pe de o parte fenomenului de habituare (tocire) senzoriala, (analizatorul are mecanisme interne de protectie, isi plafoneaza reactia), pe de alta se acumuleaza oboseala senzoriala care e exterioara e suprasolicitatea in timp. Oboseala vizuala e cea mai pregnantă, e o componenta in tabloul general al neurasteniei, fatigabilitatii. Chiar diminueata, solicitarea aparatului vizual da discomfort (generat in globii oculare, ameteala, etc.). Nu cititi o luna de zile nimic. Se recomanda somn prelungit. Noaptea, pe durata somnului are loc procesul invers de revenire a sensibilitatii la nivelul optim. Deci legea exprima doua procese cu sensuri divergente:

1. O adaptare propriu-zisa care consta in scaderea nivelului initial al sensibilitatii sub actiunea prelungita a stimulului specific de o anumita intensitate (cu cat intensitatea lui e mai mare si de durata cu atat sensibilitatea scade)
2. Dezadaptarea: cresterea sensibilitatii si revenirea ei la nivelul initial. Experimental studiul adaptarii sensibilitatii se realizeaza cu aparate speciale, iar procedeul se cheama adaptometrie, adica masurarea adaptabilitatii diferitelor organe de simt (vizuala, olfactiva, gustativa)

Dupa ritmurile si amplificarea adaptarii, analizatorii au fost impartiti in 3 grupe

- Puternic si rapid adaptabil (mirosul);
 - Moderat adaptabili (tactul si vazul);
 - Greu sau deloc adaptabili (auzul respectiv cel proprioceptiv, kinestezia.)
1. **Potrivit legii contrastului**, in cadrul sensibilitatii au loc fenomene inductive intre actiunea stimulilor care se prezinta simultan sau succesiv la intervale mici de timp. Efectul acestor inductii va consta in supraestimarea unui stimul si sub estimarea celui al doilea = cei doi stimuli vor fi percepti unul ca mai puternic sau mai mare decat in realitate (cand este singur) iar cel de-al doilea ca mai mic sau mai slab. Acest fenomen il putem evidenta in cadrul tuturor modalitatilor senzoriale (olfactive, tactile, etc.). se obtin fenomene psihologice.
 2. **Legea sensibilizarii** se intemeiaza pe interactiunea analizatorilor si ea postuleaza posibilitatea cresterii nivelului de sensibilitate al unui analizator prin stimularea concomitenta a altui analizator cu stimul de intensitate mai mica, medie sau submedie (interactiunea dintre analizatorul vizual si cel auditiv)

3. **Legea sinesteziei** este cu caracter special al sensibilitatii – interacțiunea analizatorilor cu precăderea la nivelul cortical (central). Constă în aceea că, în timpul percepției unui obiect cu un analizator, imaginilor percepute i se pot asocia însușiri și proprietăți aparținând imaginilor, sensibilității altui analizator, ex. Audiere colorată = percepția muzicii determină activarea prin intermediul segmentului central al analizatorului vizual prin cromatică care se asociază cu anumite structuri melodice. Studiul experimental al diferitelor forme de sensibilitate (și componentele psihice corespunzătoare – senzații, percepții).

Sensibilitatea cutană – tactilă sau somestezie și cercetarea ei presupune stabilirea pragurilor absolute și diferențiale; verificarea legilor generale ale sensibilității și determinarea caracteristicilor senzațiilor și percepțiilor. Delimităm câteva submodalități

1. Sensibilitatea protopatică sau algică sau dureroasă de care se leagă generarea senzațiilor de durere; pentru măsurare = instrument = esteziometru cu par sau fir a lui Fray
2. Sensibilitate termică = instrument cu ajutorul căruia se determină, termoezeziometru;
3. Sensibilitatea tactilă (forma mai nouă) legată de apariția și dezvoltarea unor celule receptoare înregistrarea stimulilor mecanici – atingere și presiune.

Pragurile senzoriale. Pragul absolut al senzației.

Mărimea minimă a unui stimul (intensitatea luminii, sunetului, frecvența, timpul)

Pragul este vizual

auditiv

tactil

Pragul diferențial este cea mai mică diferență între două valori ale aceluiași stimul care poate determina o experiență senzorială diferită manifestată printr-un răspuns discriminator.

În ambele praguri ele pot fi valori variabile de aici repetarea pragului pentru a ajunge statistic la o valoare reprezentativă.

Metode de determinare a pragurilor

1. Metoda limitelor – se pornește de la minim și se crește valoarea stimulului până când este sesizat de subiect: la repetare se pornește de la valori în care stimulul l este sesizat și se reduce valoarea lui până când subiectul nu-l mai sesizează.

Pragul fiind o valoare mediană, se mai afirmă că este circumscris la $p = 0,5$.

- în 50% din cazuri stimulul este sesizat iar 50% nu este sesizat

2. Metoda stimulilor constanți – se fixează prin încercări prealabile : valori extreme care sunt minime și maxime (după metoda precedentă)

- se fac aplicări ale stimulilor cu valori cuprinse între cele două limite

Pentru stabilirea pragului diferențial, al senzațiilor de greutate – metoda chimostezică 11 valori între cele 2 zone de valori extreme

90 gr s-a stabilit o valoare standard de 100 gr

92 gr se dă un sunet standard 1000 Hz și intensitate de

94 gr 30 decibeli; se variază intensitatea între 10-35

96 gr decibeli și trebuie să fie cuprinse în numărul standard

110 gr

3. Metoda erorii medii (reproducerii): se dă sub un stimul (grafic) de o anumită mărime și trebuie să reproducă acel stimul de mărime egală cu stimulul dat. Se compară cu stimulul dat și se face diferența.

Modele senzoriale

-senzații chinestezice- proba de greutate

Proba Klimm

Este formată din 10 piese cilindrice, fiecare este cu 1/30 mai grea sau mai ușoară decât celelalte două învecinate. Greutatea reală înscrisă la baza piesei sub formă de cod; ordinea așezării este aleatoare. Subiectul trebuie să ia fiecare piesă în mână și s-o cântărească și s-o așeze într-un loc în ordine crescătoare de greutate. Proba se repetă. După terminare experimentatorul notează, va face diferențele.

Proba Gilbert-Wiple

Se dă o piesă cu greutatea etalon de 80 gr și alte piese începând de la 80,5 gr până la 120 gr cu o diferență între fiecare de 0,5 gr. Subiectul trebuie să compare greutatea fiecărei piese cu cea etalon și răspunde dacă e mai mică, egală sau mai mare. Cotarea se face prin numărarea răspunsurilor concrete.

Artronomul Kern, Moede

Acesta măsoară aprecierea făcută de subiect asupra rezistenței întâmpinate de el în acțiunea motrică bazată pe senzația chinestezică.

Chinezimetrul

Proba se poate repeta de 10 ori.

Kineziesteziometrul

-un sfert de cerc din carton gradat

- subiectul își fixează cotul la unghi drept, legat la ochi, experimentatorul îi spune să mute mâna la diferite grade.

Senzații cutanate- senzații tactile

Esteziometrul cu fir de păr

-se aplică pe pielea subiectului capătul firului de păr, apăsând la început foarte puțin, apoi mai mult până când subiectul simte un punct. S-a constatat că senzorii de pe suprafața pielii sunt diferiți.

Esteziometrul cu ace tactile – proba Toulouse-Vaschide

- o baterie de ace cu greutate diferite :0,0005-0,01
0,01-0,1 gr
0,1-1 gr

Pe suprafața pielii, cu ochii legați se lasă acul și se observă la ce ac, cu ce greutate subiectul simte atingerea.

Esteziometrul compas

- se stabilește pragul diferențial, adică momentul în care simte atingerea unui singur punct sau a 2 puncte de pe piele, la ce distanță pe piele, va simți un punct sau două.

Sensibilitatea de atingere se determină cu ajutorul exteziometrelor cu fir pentru determinarea pragurilor tactile și exteziometrul compas. Sensibilitatea diferențială e determinată cu ajutorul esteziometreului compas.

Nivelul de sensibilitate pe invelisul general al pielii capului difera extrem de mult de la o zona la alta. S-au delimitat trei categorii de zone somestezice:

- **Zona de inalta sensibilitate** (valoarea pragurilor diferentiale este intre 0.5 pana la 1 centimetru);
- Zona din varful degetelor de la maini (cea mai fina sensibilitate o are degetul aratator);
- Portiunea anterioara si marginea limbii ;
- Pielea buzelor;
- Pielea fetei (pometi)
- Portiunea mediana intre brat si antebraț
- **Zona a doua de sensibilitate**
- Pielea de pe frunte;
- Pielea distala de pe membrele inferioare;
- Pielea de pe o vertebra;
- **Zona a treia de sensibilitate**
- portiunea dorsala a pielii (pe spate) 20 – 24 cm;
- portiunea dorsala a feselor.

Tactul sta la baza formarii cunoasterii obiectualitatii lucrurilor. Tactul se numeste baza tuturor simturilor.

Cercetarea perceptiei tactile ca forma cea mai inalta de organizare a functionalitatii sensibilitatii tactile.

Perceptia tactila: proces psihic de reflectare prin intermediul tactului a insusirilor materiale substantiale si spatiale a obiectelor si lucrurilor cu care venim in contact direct.

Instrumente tactile principale care realizeaza cunoasterea tactila a lucrurilor il constituie mana si gura (mai ales la varsta mica).

Perceptia tactila se studiaza in doua variante:

- a) pasiva sau pura
- b) activa

Pasiva – presupune eliminarea atat a vazului cat si a motricitatii deci nu intervin informatii pe cai colaterale. Diferentierea si identificarea obiectelor devin foarte greoaie si dau randament doar in raport cu obiectele familiare. In realitate asemenea forma nu exista. Prin participarea analizatorului motor perceptia devine active, dar aceasta nu va mai fi perceptie pura (daca participa un alt analizator, adica analizatorul motor)

Activa – partea realizata prin utilizarea motricitatii:

- a) miscarea se executa de experimentator nu de subiect. Este o forma de perceptie semipasiva. Este extrem de greoaie, reclama un timp indelungat pentru obtinerea imaginii si recunoasterea lui si da rezultate bune tot in raport cu obiectele familiare.
- b) Miscarea apartine subiectului si se nasc miscari manual obiectuale sub forma unor scheme motorii de palpare si manipulare a obiectelor in vederea diferentierii si identificarii lor. Experimentul trebuie sa elimine controlul vizual.
Aceste miscari manuale se impart in :
 - Miscari de sustinere ;
 - Miscari de explorare generala (pe suprafata obiectului) pentru a stabili informatia de fond despre obiect;
 - Miscari de fixare sau modale care sunt raportate la elementele cele mai semnificative ale structurii obiectului (capetele, marginile obiectului). Aceste elemente sunt considerate puncte structurale ale obiectului si de fixare a lor depinde in cea mai mare parte indentificarea obiectului. Si depinde de strategii de inspectie pe care le adopta subiectul in vederea perceperii si identificarii obiectelor

prezentata. Automatizarea perceptiei o intalnim la omul adult. Testarea acestei forme de perceptie tactila este foarte importanta in clinica pentru stabilirea exacta a focarului, testarea devine unul din elementele cele mai relevante pentru diagnostic.

Informatia devine esentiala in planul cunoasterii generale si in organizarea activitatii practice in raport cu obiectele din jur. Experienta tactila despre obiecte se va colecta si integra cu experienta unui si aceluiasi obiect.

Tulburarea perceptiei tactile atrage grave tulburari de organizare ale actiunii, ale capacitatii de vehiculare, manipulare, utilizare a obiectelor, practic pacientul devine invalid. Acest lucru atrage si dereglari in schema corporala – apar fenomene de metamorfoza. Forta acelor imagini induce un comportament corespunzator (pacientul crede ca i se lungeste o mana, barbie, nasul sau orice alt membru si se comporta corespunzator).

Sensibilitatea vizuala – este dupa tact a doua modalitate senzoriala care contribuie la elaborarea informatiilor de baza (primare) a omului despre insusirile obiectelor si fenomenelor exterioare si despre sine.

Dupa 14 ani se produce o restructurare din punct de vedere cognitiv – informational, locul si rolul dominant preluandu-l analizatorul vizual, ochiul devine analizator dominant 80 % din cantitatea totala de informatie omul o primeste pe cale vizuala.

Atunci cand percepem un obiect printr-un alt analizator decat cel vizual automat se produce si un fenomen de vizualizare. In plan cortical, aceasta functionalitate a vazului este sustinuta, prin dezvoltarea in zone primare, a unor zone de rang 2 sau 3, care permit efectuarea unor operatii complexe de transformare si prelucrare a informatiei (informatia zisa luminoasa si cromatica).

Analizatorul vizual indeplineste doua functii senzoriale:

- a) Perceptia si evaluarea stimulului luminos ca sensibilitate luminoasa sau diurna
- b) Permite sa descompuna lumina alba in componente numite lungimi obtinandu-se in plan psihologic senzatiile de culoare respectiv sensibilitatea cromatica

Si la nivel cortical se mentine aceasta delimitare privind lungimile de unda pentru culori (culori pure si amestecate). In realitate noi avem nevoie de culori de amestec. Pentru culori pure se actioneaza in laborator prin instrumente fotometrice. Informatia despre aceste insusiri, vazul ne-o furnizeaza nu singur ci in colaborare cu analizatorul motor.

Miscarile oculare sunt identice cu miscarile manuale. Se impart in miscari de:

- sesizare (detectare)
- inspectie a obiectelor
- Selectie (fixare) si centrarea a obiectelor.

Pe baza acestor miscari se pot determina caracteristicile si gradul de dificultate a obiectelor.

Vazul ne furnizeaza informatii despre numeralitate, despre aspectul cantitativ, de multe ordonata, dezordonata care constituie baza psihologica a notiunilor despre numar.

STUDIUL EXPERIMENTAL AL PERCEPTIEI

Perceptia reprezinta nivelul superior de organizare si desfasurare a activitatii cognitive directe sau senzoriale, ea oferind informatii cu un grad mai inalt de complectitudine de adecvare, si de relevanta despre obiectele externe. Studiul perceptiei, inca de la inceputul psihologiei experimentale, a devenit o preocupare permanenta in toate laboratoarele.

Si azi problematica perceptiei detine un loc de seama in ansamblul cercetarilor psihologice. Actualitatea ei a fost si este conditionata, pe de o parte, de implicarea perceptiei in diferitele forme specifice ale activitatii umane in activitatea de munca in special ca si in activitatile de invatare, iar pe de alta parte de evidentierea importantei

acestui proces al percepției pentru dezvoltarea unor noi orientări în știința și tehnologia contemporană respectiv în așa numitele științe și tehnologii competitionale. Studiul percepției este recunoscut de specialiștii acestor discipline ca fiind indispensabili pentru proiectarea și realizarea modelelor artificiale de recunoaștere a formelor. Aceste modele încep cu structurile periferice senzoriale de receptare a datelor informaționale în computere și se termină cu perceptoarele care sunt roboți dotati cu capacitatea de diferențiere și recunoaștere a diferitelor tipuri de semnale și obiecte. Când s-a trecut la construirea unor asemenea modele s-a evidențiat dificultatea extraordinară a realizării schemelor logice operatorii care să stea la baza procesului de codificare și prelucrare a diferitelor dimensiuni sau însușiri fizice ale stimulilor luminoși, gustativi, etc. S-a constatat că reproducerea structurii percepției pe computere ridică dificultăți mai mari decât reproducerea unor procese psihice superioare gândirea, de exemplu. Astfel că, modernizarea funcției gândirii prin tipuri de programe specializate (rezolvare de probleme, formarea de concepte, găsirea variantelor optime) a luat un avânt mai mare decât modelarea percepției, considerate ca fiind un proces relativ simplu. În prezent cercetările privind percepția sunt canalizate în câteva direcții și subordonate unor obiective majore.

I. Determinarea naturii și caracteristicilor imaginii percepțive.

Ca atare, formularea unui răspuns mai riguros din punct de vedere științific la întrebarea : este această imagine o simplă însumare a unor senzații existente inițial independente? Sau ea reprezintă un întreg, o structură elaborată după principii de integrare, asimilare internă, devenind astfel ireductibilă la senzații considerate separat sau la suma simplă a unor astfel de senzații?

Se confruntă și astăzi încă cele două modele antagonice și absolutizante elaborate în cursuri evolutive psihologiei generale.

1. Modelul asociaționist care răspunde la întrebarea prin admiterea caracterului sumativ al percepției (suma de senzații);
2. Modelul gestaltist care răspunde la întrebarea prin admiterea caracterului exclusivist integral, structural, al percepției și a imposibilității descompunerii ei în senzații de sine statatoare.

Experimental există date faptice atât în favoarea unui model cât și a celuilalt, după cum există date care infirmă atât modelul asociaționist cât și gestaltist.

Perceperea și recunoașterea

Dacă flexibilitatea recunoașterii obiectului se bazează pe proprietățile invariante (nonaccidentale), atunci posibilitatea recunoașterii se bazează pe prezența unor organisme de organizare a stimulilor complecși în unități mai simple. Aceste modalități au fost studiate și rezultatele lor sunt cunoscute ca principii gestaltiste

I.	principiul proximității			
II.	principiul similarității			
0	0	0	0	0
x	x	x	x	x
0	0	0	0	0
x	x	x	x	x
0	0	0	0	0

se percep mai ușor liniile decât coloanele

Încălcarea principiilor gestaltiste

Exp. Ci Ne/ArE/aUrUl/StAbileșTe/reGuLiLe (de citit într-o fracțiune de secundă)

- se încalcă principiul similarității și proximității

Teza Gestalt: percepția întregului, a configurației, deci a gestaltului se realizează mai rapid decât percepția părților componente.

Experimentul 1 pe ecranul calculatorului apar o serie de stimuli nesemnificativi printre care apar și () două paranteze. I se indică subiectului o tastă pe care să apese, când apar stimuli nesemnificativi și o altă tastă pentru stimuli semnificativi (adică parantezele).

- a doua serie de experiment este similară cu prima, cu o singură excepție: stimuli apar sub forma următoare ((

Direcția în care se caută ieșirea din impas este aceea a admiterii principiului interacțiunii parte/întreg, potrivit căruia nu există întreg la nivelul căruia să nu poată fi evidențiate și identificate anumite părți, dar ele nu se află în cadrul întregului în relație de juxtapunere (simplă alăturare, însumare), ci de întrepătrundere, asimilare, ordonare și subordonare funcțională. Ca atare componentele primare inițiale intrând unele cu altele în astfel de relații își vor pierde independența inițială devenind un ansamblu sau un întreg cu însușiri și proprietăți specifice, care nu se găsesc ca atare nici la nivelul unor părți luate separat, nici la nivelul simplei însușiri. Relația dintre componente devine o relație generativă care dă o altă entitate. Percepția deci are la bază senzațiile dar nu se rezumă numai la ele. Senzația precede genetic percepția (lucru demonstrat experimental la copilul mic). Pe măsura evoluției în relațiile normale ale omului cu obiectele din jur, dominantă devine percepția, iar senzațiile ar putea fi evidențiate și identificate printr-un efort mental de analiză a imaginii perceptive. Pentru studiul acestui aspect, important este modul în care se aleg stimuli: în condițiile administrării unor stimuli simpli și dispați se favorizează manifestarea laturii analitice a percepției cu identificarea secvențională a unor componente sau însușiri relativ independente. În condițiile utilizării unor stimuli complecși multidimensional și cu o organizare sau ordine interioară; (de poziție, formă, etc.) atunci se favorizează manifestarea laturii integrativ-sintetice în percepție, constituindu-se o unitate structurală și nu o multiplicitate de elemente dispațe. Astfel coexistă legile asociației pe care le-a formulat școala asociaționistă:

1. Similitudinii
2. Contrastului
3. Contiguitatea spatio-temporală și vom avea asociații de similitudine, de contrast și de apropiere spatio-temporală, cu legile organizării (configurației) formulate de școala gheștaltistă:
 1. Nu există materie fără formă neorganizată în structuri. Ca urmare în natură totul tinde în virtutea unei legi imanente să ia o anumită formă (configurației), care va îndeplini aceste cerințe cum ar fi:
 - a) Cerința economicității – orice entitate i-a formă care în relația cu exteriorul îi asigură cel mai mult conservare;
 - b) Cerința echilibrului
 - c) Cerința consistenței interioare (omogenitate).
 2. Legea bunei forme și a destinului comun conform căreia în percepție elementele prezentate inițial dispațe tind să fie percepute împreună cu o structură internă organizată, consistentă și echilibrată. Când un element este plasat în afara cadrului spațial al structurii, în percepție, el tinde să fie readus în interiorul cadrului și integrat în structură.
 3. Legea divizării câmpului perceptiv: UNUM / DUO. Într-un câmp perceptiv extern complex, percepția nu poate proceda decât în două feluri: sau să cuprindă toate elementele câmpului respectiv într-o structură unică (UNUM), sau să divida acest câmp în două câmpuri după criteriile orientării poziției și a apropierii spațiale realizându-se două structuri – DUO.

În ambele cazuri se realizează un proces de unificare, asimilare a elementelor care sunt prezentate distinct. De aici se desprinde concluzia metafizică mult speculată de orientări fenomenologice, spiritualiste etc.

În percepție noi realizăm sau obținem nu lumea așa cum este ea în mod real obiectiv, ci doar în aparențele ei fenomenale. Percepția oferă aparența lumii nu lumea ca atare.

II. Mecanismele care stau la baza percepției în raport cu categoriile de stimul modal.

1. Dacă există pentru fiecare categorie (clasă) de stimuli, un mecanism special sau pentru mai multe categorii de stimuli funcționează același mecanism?
2. Ce relație există între caracteristicile funcționale ale mecanismului și calitățile subiective (psihologice) ale percepției?
În ce măsură componentele psihologice subiective se includ în mecanismul actual de realizare a unei percepții?
1. Cercetările au dat un răspuns clar: pentru diferite modalități de stimuli externi există mecanisme structurale diferite și specializate care nu sunt intersanjabile reciproc (cel auditiv nu poate fi substituit celui vizual etc.). Ceea ce rămâne de făcut e stabilirea rolului diferitelor verigi ale analizatorilor în realizarea procesului integral al percepției până la obținerea imaginii perceptive conștiente, cum se relaționează verigile și ce operații îndeplinesc ele.
2. Avem fenomene greu măsurabile și controlabile. Mult timp s-a menținut în psihologie teoria energiilor specifice ale organelor de simț aparținând lui Johannes Müller. Fiecare organ de simț posedă o energie specifică diferită de energiile specifice ale altor organe de simț și ceea ce numim senzații sau percepții nu sunt decât expresia actualizării, activării acestor energii specifice. Ca urmare senzația și percepția reflectă nu însușirile stimulului extern ci stările interne ale propriilor noastre organe de simț și ale propriilor trasee nervoase.
Respingerea teoriei a durat mult, de abia la sfârșitul primei jumătăți a sec. XX s-a găsit modelul experimental adecvat care să fie contra pus modelului Müller. S-a stabilit că în fundamentarea teoriei lui, Müller a pornit de la principii și considerații eronate:
1. A considerat aparatele senzoriale (organele de simț) ca structuri inamante date și nu le-a abordat evolutiv, filogenetic. Dar cercetările comparate au arătat că acestea sunt rezultatul unei îndelungate evoluții, filogenetice ele formându-se treptat pe baza principiilor diferențierii și specializării funcționale care nu s-a făcut de la sine ci sub acțiunea permanentă a unor categorii de stimuli externi. Acțiunea lor a dus la producerea unor modificări de structură și de funcție care să asigure o receptare și o prelucrare adecvate ale stimulilor respectivi (mecanici, chimici, etc.), diferențierea și specializarea care să corespundă nevoilor de orientare și adaptare ale organismelor animale la condițiile variabile și imprevizibile ale mediului extern. Aparatele senzoriale nu sunt un lux și nici epifenomene inutile în raporturile de adaptare ale organismului uman, ci mecanisme specializate de adaptare.
2. A doua eroare constă în aceea că a utilizat ca excitanti anumiți stimuli nespecfici (universali) precum: curentul electric, socul mecanic etc. În raport cu acești stimuli fiecare organ de simț răspunde în felul lui propriu și acești stimuli nu pun în evidență diferențe interne care să fie reflectate ca atare de organele de simț. Un curent electric aplicat va produce reacții care vor fi localizate și specifice fiecăruia, iluminare la nivelul ochiului, vâjaială la nivelul urechii, acru sau amar la nivelul limbii etc.

Dacă se aplică simultan curentul electric și socul mecanic aceluiași organ de simț (ochi), el va răspunde într-un singur fel la ambii prin reacție de fosfena, iluminare.

Pentru a studia conținutul informațional intern al senzației și percepției în modelul experimental trebuie să includem stimuli modali specfici :

- Luminosi – aparatul vizual
- Acustici – aparatul auditiv
- Chimici – miros gust
- Mecanici – aparatul tactil

Aceștia pun în evidență însușiri pe care aparatele noastre senzoriale le codifică corespunzător și ele se regăsesc în conținutul senzației sau a percepției. Ca urmare totdeauna noi regăsim senzația de roșu, albastru, rotund etc la o sursă din afara noastră și nu la organul nostru de simț pe care nici nu-l conștientizăm.

Înregistrarea mișcărilor oculare se poate face prin observare directă sau în oglindă.

2 minicamere de luat vedere montate pe un cerc aplicat pe cap

Capacitatea de aprehensiune reprezintă ceea ce poate observa subiectul la o privire rapidă, nr. de elemente sau unități (litere, silabe, cifre, cuvinte, figuri) percepute dintr-o singură privire fără să le enumere, fără să le analizeze. Timpul de expunere al stimulilor complecși este variabila esențială. Mărimea timpului de expunere trebuie bine determinată. Pentru aceasta se folosește tahistoscopul.

Efectele consecutive figurale. Pentru cercetare se utilizează materiale diferite în funcție de problema și mai ales de modalitatea senzorială.

modalitatea kinestezico-tactilă

Subiectului, care ține ochii închiși, i se pun în mâini 2 bile care diferă între ele ca mărime sau ca greutate. Timpul de ținere al bilelor este relativ scurt (15 ori în condiții perfect identice) după această serie i se pun în mâini 2 bile egale ca volum sau greutate. 97% din subiecți percep aceste două bile ca inegale, deci efectul consecutiv al percepției seriilor anterioare de bile inegale.

pentru modalitatea auditivă

Cu ajutorul unui generator de sunete se prezintă 2 sunete inegale ca intensitate (se repetă de 15 ori) și apoi se prezintă 2 sunete egale ca intensitate. Rezultatele sunt asemănătoare.

pentru modalitate vizuală

Se prezintă cu ajutorul tahistoscopului 2 cercuri cu diametre diferite. După această serie (15 ori) ultima probă: 2 cercuri egale ca mărime. 65% din subiecți le-au perceput ca inegale.

Vederea cromatică Ishihara

- teste cromatice ; divers colorate și puncte divers colorate care formează fondul: o literă formată din puncte, divers colorate, subiectul trebuie să perceapă litera respectivă
- predomină anumite culori

Aparatul variator de culori

- un ax motor electric la un capăt și la celălalt capăt un disc care are mai multe discuri diferite colorate
- pe disc se pot realiza mai multe discuri din carton prin intricare

ex. 1. Disc alb, apoi se introduce un disc de altă culoare, se citește pe scala discului cantitatea de culoare care ar trebui sesizată

ex.2. se introduc două discuri: unul central și altul periferic de culori diferite, reglând mărimea discului central, reglăm cantitatea de culoare. Subiectul are sarcina să răspundă imediat ce observă modificarea culorii centrale, ca urmare a modificării discului central.

Noi operăm diferențieri la nivelul obiectelor externe după însușiri și realizăm identificări și recunoaștem obiectele pe baza cărora ne orientăm adecvat în raport cu ele și adoptăm acțiuni cu caracter adaptativ finaliste potrivit semnificației și nevoii noastre în momentul dat.

Pentru a doua parte a întrebării s-a respins teza tradițională potrivit căreia percepția este un proces imediat și instantaneu nemijlocit adaptându-se ideea că percepția este un proces mijlocit, mediat și multifazic. Mijlocirea va fi realizată de conectarea experienței perceptive anterioare pe care o avem în memorie la mecanismul de realizare a percepției actuale.

Argumentul experimental.

- a) Perceptia se realizeaza mai rapid in cazul stimulilor familiari (sau cunoscuti) decat in cazul stimulilor noi;
- b) Frecvent in perceptie se produc asimilari ale obiectului prezent, actual prin prisma imaginilor anterioare ale altor obiecte actualizate in momentul dat. Ca urmare avem fenomene de false recunoasteri si false idendificari, atribuim o alta identitate obiectului. Sub impulsul asteptarii unui obiect persoanei drept obiect sau persoana o alta. Perceptia presupune participarea permanenta a unor elemente din experienta senzoriala anterioara ceea ce ne obliga ca in cadrul mecanismelor sale sa delimitam doua elemente:
 - O componenta primara, de factura anatomo- structurala reprezentata de sistemul analizatorilor;
 - O componenta secundara de factura psihologica adica elemente ale experientei senzoriale anterioare.
 Studiul mecanismelor perceptiei urmareste interactiunea lor.

III. Cercetarea dependentei dinamicii perceptiei si a continuturilor perceptiei de caracteristicile stimulilor externi .

Variabile independente ce intra in alcatuirea modelelor experimentale:

1. Gradul de complexitate a stimulilor
 - Simpli
 - Moderat de complexi
 - Foarte complexi
2. Gradul de familiaritate
Comparativ cu stimulii obisnuiti si cu stimulii noi
3. Organizarea stimulilor
 - Ordonati dupa reguli logice (perceptia capata o anumita caracteristica)
 - Intamplator aleator campuri stimulatorie aleatoare, subiectul nu-si poate elabora o strategie de intampinare si merge pe incercare si eroare.
4. Durata stimulilor
Se stabilesc cel putin trei grade de solicitare pentru subiect:
 - Suficient de mare (convine si celor mai lenti subiecti)
 - De durata medie (ridica problema pentru subiecti lenti)
 - Durata scurta (face fata subiectii cu o perceptie rapida)

De aici putem identifica diferite tipuri de indivizi pentru diverse sarcini profesionale.

Examinarea capacitatii de aprehensiune in raport cu durata de expunere a stimulilor se realizeaza cu ajutorul tahistoscopului. Atunci cand se utilizeaza stimuli nestructurati, numarul elementelor ce pot fi percepute intr-o singura expunere este de 4 – 5. Cifrele sunt percepute mai usor decat literele. In cazul cuvintelor cu inteles numarul unitatilor percepute creste, iar in cazul propozitiilor simple este si mai mare.

In cazul examinarii cu tahistoscop important este ca :

- Timpul de expunere sa fie riguros controlat
- Fixarea privirii in centrul suprafetei de aparitie a stimulului si pregatirea lui pentru percepere
- Comanda adecvata data cu una doua secunde inainte de aparitia stimulului.

Oscilatiile perceptiei.

Obisnuit in studierea oscilatiilor perceptiei se utilizeaza figurile ambigue sau reversibile. Daca privim in mijlocul figurii care reprezinta vaza si profilele vom vedea cand vaza cand cele doua profile

Deci are loc o continua alternare figura (sau obiect) si fond. Oscilatiile au loc spontan.

Interpretarea fenomenului pune alternarea figurilor pe seama aparitiei inhibitiei de protectie in celulele stimulate de figura respectiva. Sunt activate alte celule, alte sisteme de legatura in care figura este perceputa in mod diferit.

Constanta perceptiei.

Acest fenomen exprima tendinta de a percepe obiectele ca stabile, constante in ciuda unor variatii de iluminatie, unghi de privire, distanta etc., deci in conditii foarte diferite de stimulare. Desi conditiile perceptiei se modifica (distante, iluminarea) noi continuam sa vedem obiectul ca fiind constant. In cazul modificarii distantei, intervin mecanismele de acomodare si convergenta care sunt operante pentru convergenta intre 6 – 65 metri iar pentru acomodare intre 20 – 450 metri. Marimea obiectului este determinata pe baza imaginii de pe retina si a unor semnale indirecte cum ar fi: prezenta in campul vizual al unor obiecte familiare, forma obiectelor, culoare, etc.

In acest proces mai intervin impulsuri kinestezice de la muschii ciliari si ai globului ocular, la care se adauga unele experiente cutano – kinestezice cu obiectele.

Cercetarile privind constanta formei au reliefat faptul ca gradul constantei formei unui obiect plan in cazul intoarcerii lui fata de linia de privire depinde de marimea intoarcerii si de distanta. Constanta cea mai ridicata se obtine in cazul unei distante de un metru de la subiect si al unui unghi de intoarcere a obiectului de 10° . Constanta scade insa considerabil cand distanta si unghiul de inclinatie cresc concomitent

Perceptia adancimii si a distantei

Semnale ale distantei sunt in primul rand modificarile care au loc in impulsurile kinestezice de la muschii oculari, combinate cu modificarile dimensiunilor de pe retina, atunci cand ne mutam privirea de la un obiect apropiat la unul indepartat si invers. Aceste semnale sunt intregite cu altele ca: interpozitie, perspectiva aeriana, perspectiva lineara, umbrele, miscarea, valabile si in vederea monoculara.

Disparitatea binoculara joaca un anumit rol in perceptia adancimi. Studiul fuziunii binoculare se realizeaza cu stereoscopul

Localizarea obiectelor in spatiu si orientarea spatiala.

Are la baza legaturile conditionate ce se formeaza intre diferiti analizatori in procesul perceptiei. Cu ajutorul stimularilor auditive noi apreciem daca obiectul este mai apropiat sau mai indepartat, daca este in stanga sau in dreapta, in sus sau in jos.

Un procedeu simplu ne permite examinarea localizarii auditive.

Subiectul este asezat pe un scaun cu ochii legati si cu capul pe cat posibil nemiscat iar examinatorul in spatele lui aplica la o distanta de 60 cm de fiecare ureche (succesiv) sunete specifice in cele 12 pozitii (spate, fata, dreapta, stanga, orizontal si la 45° sus si jos, fata de planul orizontal) pentru cercetare riguroasa se utilizeaza perimetre acustice. Localizarea sunetelor care vin din dreapta sau din stanga se face cu usurinta, in schimb a cele din plan median, care stimuleaza ambele urchi, nu pot fi in mod obisnuit localizate corect. In viata de toate zilele odata cu sunetul vedem si sursa generatoare iar intre analizatorul auditiv si cel vizual se realizeaza o legatura conditionata foarte stransa.

Perceptia timpului

Duratele foarte scurte sunt percepute nemijlocit, duratele foarte lungi sunt apreciate, evaluate.

Sunt o serie de variabile independente care influenteaza perceptia timpului. In ceea ce priveste timpul prezentat subiectului spre evaluare poate fi plin sau gol.

Raspunsul poate fi:

- Estimare verbala (cantitativa sau calitativa);
- Evaluare prin reproducere
- Evaluare prin producere

Variabilele independente pot fi:

- Lungimea intervalului
- Natura sarcini
- Cunoasterea de catre subiect a rezultatului evaluarii
- Varsta subiectului
- Substante farmacologice

Perceptia miscari

Perceptia miscari este in acelasi timp perceptie spatiala si perceptie temporală. In cazul perceperii vizuale a miscarii are loc fie deplasarea imaginii pe retina, in cazul in care ochiul este stationar, fie urmarirea cu privirea a obiectului in miscare (cand intervine si o stimulare kinestezica de la muschii ciliari si ai globului ocular, sau chiar de la muschii care efectueaza miscarea capului sau ale corpului). Perceptia miscari poate avea loc prin stimulări la intervale dese, a unor puncte succesive de pe retina cu un stimul stationar. Pentru ca iluzia miscarii sa apara este necesara o anumita relatie dintre intensitate luminii, distanta dintre lumini, marimea figurii si intervalul de timp.

Perceperea mișcării

Efectul autochinet (autocinetic)

Exper.1 intr-o sală întunecoasă se proiectează un punct luminos pe care subiectul trebuie să-l primească continuu. Se percepe că punctul se mișcă, mișcarea oculară este sacadată.

- dacă se introduc mai multe puncte luminoase atunci aceste puncte nu se mai mișcă

Experim.2 :o cameră întunecoasă: se prezintă un pătrat luminos în interiorul căruia se află un punct luminos cu intensitate mai mare decât toată suprafața pătratului. Subiectul are impresia că punctul se mișcă. Aceeași impresie are și atunci când pătratul este fix și punctul este mobil.

Dacă pătratul cu punct luminos este încadrat într-un alt pătrat luminos mai mare, pătratul apare fix și se mișcă pătratul cu punctul (mișcări imperceptibile, involuntare ale ochiului)

IV Rolul cuvântului în percepere

Cuvântul este utilizat fie ca denumire fie ca mijloc de orientare a percepției.

V. Studiul dependentei dinamicii percepției de stările subiective interne ale subiecților

În 1947 Jerome Bruner și un grup de psihologi americani au pus în evidență un fenomen nou : aspectul dispozițional al percepției, dependentă de o serie de stări interne ale subiectului, altele decât elementele captivante, respectiv stările afective și motivationale. Comparând două loturi de copii în aprecierea dimensiunii unor monezi, grupul a demonstrat cum se poate modifica o variabilă obiectivă sub influența unor stări dispoziționale interne. Grupul copiilor din familii sărace adevărate valori sistematice superioare ale marelui real ale monezii și invers ceilalți (cei bogați). Sau pus pazele curentului „NEW LOOK” respectiv o nouă viziune asupra

perceptiei care urmareste evidentiarea rolului diferitelor componente interne si a veridicitatii lor. Aceste cercetari azi au o mare pondere si ecoul lor are importanta in psihologia sociala, a persoanei, in ergonomie, etc.

Perceptia trebuie interpretata ca rezultat al unei complexe interactiuni intre variabilele obiective externe si variabilele intermediare care tine de starile subiective actuale ale subiectului. De aici caracterul dinamic si variabil al perceptiei. In diferite momente de timp percepem altfel unul si acelasi lucru, functie de jocul situatiilor dintre obiect si starile noastre interne.

VI. Studiul aspectelor genetice ale perceptiei.

Scoala lui J. Piaget, epistemologia genetica, subliniaza caracterul evolutiv al perceptiei pe stadii perfectionandu-se continuu in urma treptelor parcurse. Se trece de la amorf, difuz nediferentiat la individualizari, particularizari, etc. De la stadii reactive la stadii tot mai mediate; de la stadii neintentionate, involuntare la intentionate. Finalmente se structureaza intr-o forma specifica cognitiva (configurate de procese, legaturi, care coreleaza interesele noastre etc).

Trecerea perceptiei din act situational singularizat in act sistematic se numeste observatie.

VII. Evidentiarea abaterilor procesului de percepere de la etaloanele veridicitatii si normalitatii

- a) Grupa fenomenelor de iluzii perceptive
- b) Grupa fenomenelor patologice.

Studiul acestor fenomene are importanta atat teoretica cat si practica pentru prevenirea manifestarii lor. Iluzia inseamna denaturarea continutului imaginii perceptive in raport cu caracterul obiectului. Se poate concretiza in doua forme:

- Fie supra estimare
- Fie sub estimare

Dezvaluirea cauzelor care le genereaza si gasirea unor modalitati de cercetare a lor, de prevenire a lor constituie un obiectiv important a studiilor psihologice. Cele mai spectaculoase sunt iluziile optico - geometrice (perceptia vizuala). Cercetarea lor este foarte grea, subiectul trebuie sa invete in mod special sa contracareze jocul efectelor de camp.

Iluzia Muller – Lyer .

Particularitati tipologice identificabile :

- Sub estimare
- Supra estimare

Abaterile se noteaza si se ajunge la o constanta. Introvertii sunt tentati sa subestimeze si extravertii sa supraestimeze. Studiul iluziilor ne poate oferi multe date despre personalitatea subiectului.

La fel si tulburarile patologice, in acest caz se face distinctie in functie de:

- Suportul lor
- Etiologia lor.

In cazul tulburarilor patologice avem:

- a) Tulburari ale perceptiei consecutive focarelor patologice ale creierului (tumori leziuni), localizate in zonele vizual, auditiv, cortical;
- b) Tulburari functionale ce insotesc bolile psihice si se manifesta ca:
 - Halucinatii (H)

- Pseudohalucinatii.

H = tulburarea psihica a perceptiei in care pacientul realizeaza a ceea ce prezenta si actiunea unui obiect, situatii etc., si reactioneaza corespunzator. Subiectul nu poate fi convins nici cum ca ceea ce vede el nu este real.

Pseudohalucinatiile constau in perceptii ale unor evenimente pe care pacientul le proiecteaza in interiorul lui nu in afara. In realitate el este convins ca nu exista dar nu se poate debarasa de imaginea interna a obiectului, asta este drama lui.

STUDIUL EXPERIMENTAL AL GANDIRII

Gindirea este cel mai complex proces posibil care realizeaza o cunoastere mijlocita, generalizata, abstracta si esentializata a realitatii.

Mijlocit = gindirea se desfasoara pe baza informatiilor, datelor furnizate fie de perceptie, fie de memorie. Ea ca atare nu vine in contact direct cu obiectul. Legatura este intodeauna mijlocita, mediata de imaginea obiectului fie actuala, fie reactualizata. Aceasta trasatura face posibila desfasurarea gindirii ca activitate mentala autonoma independenta de actiunea directa actuala a fenomenelor externe asupra noastra. Ea devine o constructie deliberata intentionata si libera a subiectului uman in raporturile lui cu realitatea externa. Activitatea de gindire in acest caz se intemeiaza pe o stimulare informationala care poate sa fie o trebuinta, un interes, o dorinta, o preocupare, o framintare, o intrebuintare, o problema etc care devine subiectul principal al gindirii. Gindirea apare deci ca activitate spirituala pura (scindarea psihicului uman in componenta naturala- senzatiile, perceptiile etc.- si componenta spirituala- alte cauze decit cele naturale). Cunoasterea generalizata desprinderea si retinerea aspectelor comune trasaturi si insusiri ale obiectelor si fenomenelor inconjuratoare obtinerea de constructe mentale care subordoneaza nu un obiect izolat ca perceptie o insusire izolata (ca senzatiile) ci ansambluri sau clase intregi de obiecte si fenomene.

Expresia concreta a acestui proces mental o reprezinta NOTIUNEA sau CONCEPTUL - astfel elementul sau caramida din care se alcatuieste edificiul general al gindirii – ratiunea (ca model generalizat al obiectelor si fenomenelor lumii exterioare).

Notiunea are doua laturi:

-o latura de continut = VOLUMUL , care raspunde la intrebarea " cit de multe insusiri retine notiunea in continutul sau " ?.

-SFERA sau CUPRINDEREA NOTIUNII cit de multe obiecte se includ in notiunea respectiva. Se afla in raport invers proportional.

Cu cit volumul este mai mare cu atat sfera este mai ingusta (si invers).

In gindire constatam elaborarea unui sistem ierarhizat al notiunii PIRAMIDA NOTIONAL~. In perceptie, obiectul se impune de-a valma din selectarea lui rezultind notiunea care selecteaza, interpreteaza s.a.m.d. A nu confunda imaginea obiectului cu notiunea obiectului respectiv. Notiuni particulare grupe de obiecte, clase asemanatoare (oras, munte s.a.m.d.)

Notiunile generale se refera la multimi de clase, grupuri asemanatoare reunite prin insusiri comune . Gradul poate fi mai scazut sau mai ridicat.

Categoria, sfera cea mai larga de cuprindere. Categoria cea mai inalta este existenta (prima trasatura atribuita unei entitati oarecare-Hegel).

Intre diferite etaje nu exista bariere rigide, despartitoare. Exista permanente treceri de la un etaj la altul si in sus si in jos. Gindirea primind proprietatea de DISCURSIVITATE = se misca pe traiectorii mari.

Cunoasterea abstracta la nivelul gindirii

Se detaseaza de contextul lor obisnuit notiunea defineste insusiri, defineste relatii si se fixeaza ca entitate de sine statatoare.

In al II-lea rind la nivelul gindirii se face saltul de la imagine la substitutul conventional al ei, simbol sau semn. De la obiectul concret la semnul "x" al lui n-are corespondenta biunivoca cu obiectul respectiv.

Gindirea devine constructie simbolica substituind imaginile si obiectele concrete, prin aceasta noi capatam capacitatea de a construi alt univers alta realitate - realitate abstracta sau pur teoretica care isi are propriile ei reguli, legi interne si prin care noi capatam libertate si independenta absoluta fata de realitate.

Cind aceasta dimensiune atinge valori deosebite si se structureaza ca gindire dominanta - persoana traieste in universul pur al ideilor (nu-l mai intereseaza realitatea) (Kant)..

Prin abstractizare accedem la noi universuri.

Gindirea este cunoasterea esentializata pentru ca tinde sa dea de o parte tot ce este accidental, circumstantial, momentan, trecator si sa retina ceea ce este semnificativ, definitoriu, peren, stabil, legic.

Deci la nivelul gindirii atingem capacitatea de a face o distinctie intre fenomen si esenta sa, delimitam aspectele aparente ale realitatii pe care ni le ofera experientele senzoriale si identificam aspectele esentiale.

Gindirea parcurge drumuri anevoioase efectueaza succesiv analize, comparatii, sinteze si analiza prin sinteza s.a.m.d trecind de la o esenta de grad inferior la una superioara cunoasterea avind un grad superior si ascendent pe plan istoric. Transformarile pe care le sufera stiinta de-a lungul timpului fiind un argument in acest sens. Respingerea unor teorii si inlocuirea lor cu altele noi prin care stiinta capata un caracter deschis si evolutiv.

Studiul sau experimental are o semnificatie deosebita.

Aspecte ale studiului gindirii :

1) Determinarea structurii interne a gindirii - include cercetarile centrate pe determinarea componentelor operatorii ale gindirii, identificarea particularitatilor principalelor operatii pe care se intemeiaza ca activitate mentala:

- analiza;
- comparatie;
- sinteza;
- abstractizare;
- generalizare

si o serie de operatii particulare proprii diferitelor domenii ale cunoasteri stiintifice ;

- matematice;
- biologice;
- fizice.

Tipul operatiilor – determinate - algoritmice;

- slab determinate – euristice

2) De conținut are de-a face cu cercetarea principalelor forme particulare și funcționale unui anumit domeniu. Ale noțiunii sau conceptelor și 1 și 2 sunt abordate din perspectiva genetică, diferențială, patologică. Aria cercetărilor în acest caz se lărgeste extraordinar – se realizează un fel de specializare pe o direcție sau alta.

3) Cercetările experimentale îndreptate în direcția stabilirii formelor gândirii sunt delimitate după 3 criterii:

1. direcția de mișcare a
gândirii între particular - general și invers,
- 2) raportul dintre punctul de plecare și punctul de sosire al gândirii,
- 3) natura conținutului informațiilor vehiculate în cadrul proceselor de gândire.

După 1 avem cercetarea privind studiul gândirii:

- inductive
- deductive;
- analogico probabiliste.

Gândirea inductivă – se deplasează de la particular la general se utilizează în diferite domenii ale cunoașterii științifice în cele empirice - chimice; geografice; biologice ș. a.

Gândirea inductivă

- formarea conceptelor;
- descoperirea relațiilor între fenomene;
- descoperirea și formularea principiilor și legilor generale care se aplică

Gândirea deductivă are o traiectorie opusă - general, particular, individual. Este proprie științelor formale: - logică; matematică.

Deductia = forma supremă a cunoașterii științifice – tendința științei de a trece de la - inducție la deducție și de la empirie la postulat.

Gândirea analogică probabilistică - descoperirea legăturilor asemănătoare între domenii aparent foarte îndepărtate pe fondul fenomenelor aleatoare - probabiliste.

Este solicitată și funcționează în domenii unde nu acționează așa numita cauzalitate liniară directă, nu avem legi dinamice.

Se aplică în domenii unde acționează legile statistice care guvernează nu în cazul particular ci la clase de fenomene și obiecte.

După criteriul I se delimitează două forme principale de gândire:

- convergentă;
- divergentă.

Gândirea convergentă = are ca punct de plecare existența unor date, fenomene și comprimarea acestora într-un număr cât mai mic sau mare de puncte.

Gindirea divergenta= are ca punct de plecare existenta unui numar mic de elemente date iar ca punct de sosire un numar mare de produse. Pentru gindirea convergenta este caracteristic cu precadere activitatea reproductiva de combinare in interiorul acelorasi produse carora li se pune in corespondenta alte entitati condensate.

Gindirea divergenta = gindirea disociativa care creaza elemente noi ,produse noi cu caracteristici specifice, distincte care nu se regasesc ca atare la nivelul punctului de pornire.

Gindirea divergenta - dimensiune a creativitatii.

In prezent sunt deosebit de solicitate cercetarile acestor doua forme de gindire.

Exista numeroase lucrari in care se incearca sa se evidentieze legile specifice a fiecarei forme la nivelul individului si aspectele dezvoltarii celor doua forme in plan ontogenetic- pina cind una din forme se impune ca dominanta.

Conditii : pe linga predispozitiile native un rol important in structura celor doua forme de gindire il au programele educationale. Trecerea de la stimularea gindirii convergente la cea divergenta problematizarea informatiilor, a lectiei (capabil sa gindeasca independent, pe cont propriu).

Gindirea convergenta= o prezenta mai mare a schemei de tip algoritmic iar in gindirea divergenta o trecere mai mare a schemei de tip euristic.

Criterii in aprecierea tipului rezolutiv al gindirii :

intuitiv concreta;

formal abstracta.

a) se formeaza pe un continut extras nemijlocit din datele experientei senzoriale si fixata in notiuni concrete = continutul poate sa fie reprezentat si transferat direct pe o imagine - pom, copac etc.)

b) opereaza cu un continut informational detasat de contextul senzorial, fixat in notiuni abstracte, continutul nu poate fi reprezentat in mod direct printr-o imagine. Presupune admiterea ca atare, asa cum este.

a) o inregistram cu mai mare frecventa in domeniul empiric, experimental;

b) o inregistram cu mai mare frecventa in domeniul cunoasterii abstracte:- filozofie; matematica; logica.

{n plan individual poate sa fie studiat raportul dintre formele si gradul de proeminenta si prevalenta a lor.

O evaluare tipologica a repartitiei spre a si b conchide ca exista persoane predispuse cu precadere spre gindirea intuitiv concreta si accesarea spre cealalta se cantoneaza si invers.

Cele doua forme de gindire predisun subiectii catre acumularea diferentiata a experientei de cunoastere.

- pe intuitivitate, imagine, obiectualitate, concretente; persoane cu picioarele pe pamint, practice

- acumularea experientei structurata formal-abstract,, persoane cu capul in nori visatoare, idealiste, inadptate pentru problemele practice.

3. Studiul traiectoriilor si modalitatilor de rezolvare a problemelor

Se porneste de la consideratia potrivit careia cadrul obiectiv, specific in care se poate manifesta adevarata esenta a gindirii il constituie rezolvarea de probleme, acolo unde nu exista o problema se spune " nu putem vorbi de existenta propriu zisa a unui proces de gindire (memorativ, reproductiv, stereotip etc) .

Psihologia ia in considerare doua aspecte: - obiectiv;

- subiectiv.

Aspectul obiectiv tine de modul de alcatuire si prezentare a unei situatii in mod extern.

Latura subiectiva pune in evidenta distanta dintre starea interioara a subiectului si modul de prezentare, structurare a situatiei respective. D.p.d.v. psihologic - ca sa avem de-a face cu o problema - intre starea situatiei externe si starea interioara a subiectului trebuie sa existe o discrepanta. Pentru situatia respectiva subiectul sa nu dispuna de un raspuns prefabricat trebuie sa-l gaseasca singur - travaliul mental desfasurat - daca distanta creste situatia devine mai problematica.

Problema sa fie aleasa tinind seama de subiectul cu care avem de-a face – existenta diferentelor mari intre subiecti :

1) care este strategia principala pe care o elaboreaza subiectul: deteminata, nedeterminata ; organizata sau neorganizata.

2) reusita depinde de legaturile realizate intre diferite procese pe care le utilizeaza subiectul in rezolvarea problemei si de articulare a lor intr-o schema logica.

3) strategia sa fie asezata pe o schema algoritmica (subiectul merge pe o formula) sau asezata pe o strategie euristica (se testeaza).Sa raspunda la intrebarea dinamicii rezolutive.

Etapale pe care le parcurge in rezolvarea problemelor efortul facut de subiect, ocolisurile pe care le face subiectul, tentativele, esecurile. Influenta corectitudinea rezultatului final in raport cu anumite criterii.Disponibilitatea rezolutiva generala a subiectului- cit cuprinde gindirea lui in ceea ce priveste probleme diferite (geometrie, chimie, biologie etc).

In plan obiectiv conteaza gradul de complexitate de dificultate al problemei si natura tipologica a problemei care sunt parametri de interpretare a dinamicii specifice.

Experienta anterioara este actualizata si mobilizata in procesul unui act analitico – sintetic complex, de catre acele aspect ale problemei de rezolvat care au unele elemente comune cu datele experientei.

In rezolvarea problemei, atitudinea este un factor important.

Atitudinea (setul) in rezolvarea de probleme

În cazul unei orientări favorabile ea poate facilita rezolvarea problemei iar printr-o orientare inadecvată să o îngreuneze. Elementul esențial al atitudinii este direcția. Dacă direcția este greșită problema nu poate fi rezolvată pentru a o rezolva este necesară schimbarea direcției.

Experimentul lui Maier

Problema: dacă experiența în cazul în care este reprodusă este sau nu factor fundamental în rezolvarea problemelor și care sunt condițiile în care experiența poate fi eficientă.

Ipoteza lui Maier: gândirea constă în legarea într-un mod nou a elementelor sau părților experienței trecute. Această legare a părților stocate se realizează sub influența unei anumite direcții care determină natura combinației părților. A prezentat soluția unei probleme în 3 părți. Pentru rezolvarea ei subiectul trebuie să

combine părțile în mod corect. Prezintă părțile, subiectul avea la dispoziție toată experiența necesară găsirii soluțiilor și prin ipoteza Maier a gândit că numai aceste părți nu sunt suficiente, dacă nu este dată și direcția de combinare. El le-a spus subiecților că li se va da să construiască ceva și sunt mai multe modalități de a realiza construcția și că o să apară unele dificultăți că nu vor avea totdeauna la dispoziție întregul material dorit, după care a urmat precizarea sarcinii: să construiască două pendule (unul va oscila asupra unui punct fix B, care va marca un punct pe dușumea). Din acest motiv fiecare pendul trebuie să aibă fixată la capul de jos o bucată de cretă. Materialul pus la dispoziție este: 4 prăjini, mai multe clame, creioane, cretă, sârmă. În cameră mai există o masă, dar li s-a spus subiecților că masa respectivă nu face parte din construcție.

Soluția:

- a. un fir cu plumb (clama plus creion care se leagă de o sârmă)
- b. se realizează o prăjină din 2 mai mici
- c. li se arată cum poate fi fixată o prăjină orizontal deasupra unei uși deschise „T”, o asemenea îmbinare.....

Experimentul s-a realizat cu 5 grupe de subiecți dintre care una era grupa de control și acestea i s-a dat numai enunțul problemei. La unele grupe experimentale s-au prezentat și demonstrat cele 3 părți ale soluției; la alte grupe s-a dat și direcția de combinare sub următoarea formă: poate ar fi bine să te gândești ce simplă ar fi problema dacă s-ar putea atârna pendulele de tavan de un cui. Se demonstrează prin ridicarea uneia din sârme la tavan, dar aceasta nu este soluția posibilă, de apreciază cât de simplă ar fi problema, dacă aceasta ar fi posibilă.

Concluzie: experiența fără direcție este insuficientă. Nici direcția singură nu este suficientă. Experiența este bună, dar numai în anumite direcții:

- a. habituală, obișnuită
- b. corectă echivalentă cu raționarea, cu esența raționării. Direcția habituală o blochează pe cea corectă.
- c. Sugestia generală sau direcția dată a avut scopul să înlăture direcția habituală. S-a mai constatat că atunci când se evită deprinderile vechi și se caută altele noi se observă o creștere evidentă a capacității de raționare

Fixitatea funcțională

Un instrument sau un obiect care are o anumită funcție poate fi cu greu văzut sub un alt unghi, ca având și o altă funcție a fost definită fixitatea funcțională.

- a. fixitatea obiectului
- b. fixitatea metodei

Fixitatea funcțională a obiectului – utilizarea lui numai pentru funcția cunoscută. Problema: în ce măsură utilizarea unui obiect într-un anumit scop interferează cu utilizarea lui în alt scop.

Experimentul lui Duncker

Subiectului I se cere să fixeze pe o ușă 3 lumânări mici una lângă alta. Material experimental: pe o masă peste alte obiecte erau câteva pioni și 3 cutii de carton de mărimea unei cutii de chibrituri, de culori diferite. Subiecții efectuează în prealabil diferite sarcini experimentale cu ajutorul cutiilor, în care ele aveau funcție de suport sau container. Ultima funcție s-a fixat mai mult, din care cauză cutiile au fost mai greu percepute ca obiecte potrivite să îndeplinească funcția de suport sau container. Ultima funcție s-a fixat mai mult din care cauză cutiile au fost mai greu percepute ca obiecte potrivite să îndeplinească funcție de suport.

Rezultate : toți subiecții grupei de control au rezolvat bine, iar cei din grupa experimentală în proporții de 43%.

Fixitatea funcțională a metodei

Cercetările au evidențiat faptul că utilizarea unei metode specifice pentru rezolvarea unei probleme, poate conduce la fixarea și perseverarea funcției metodei respective în rezolvarea problemelor.

Experimentul lui Piaget pentru studiul fixității metodei:

Sarcina translazării lichidelor în vase cu capacități diferite, pe care subiectul le are la dispoziție. Subiecților li s-a cerut să măsoare anumite cantități de lichide cu ajutorul unor capacități diferite (sau recipiente de capacități diferite). Subiectului i s-a cerut să ia din acea sursă, numai 5 litri de apă, dar el nu are un vas de 5 litri, ci mai multe vase de mărimi diferite (de 1 litru, de 2 litri, de 2,5 litri...), el trebuie să facă diferite combinații.

Eroarea cea mai frecventă – la acest nivel este încrederea excesivă într-o idee, soluție, metodă (tinde de la nivelul superior bazat pe cunoștințe spre analogii, semne)

STUDIUL EXPERIMENTAL AL LIMBAJULUI

Este orientat către următoarele direcții problematice:

1) cea mai importantă este dinamica evoluției individuale ontogenetice a sistemului limbajului. Există studii și cercetări numeroase în această direcție care urmăresc să elucideze raportul între înnașcut și dobândit.

2) Studiul funcțiilor limbajului

Funcția de comunicare de transmitere a informațiilor – vizează relația dintre latura fonetică a limbii și latura semantică.

Inițial acționează latura fonetică iar ulterior latura semantică pe măsura ce denumirea îi consolidează legătura cu imaginea lucrurilor, fenomenelor, obiectelor.

Trebuie urmărit pe diferite componente structura vocabularului pentru a se determina:

-raportul

al studiului în numeroase ramuri științifice cum sunt: lingvistica, sociologia, semiotica, estetica, teoria informației și psihologia.

Psihologia studiază fenomenul comunicării ca mod de interacțiune între persoane / grupuri ca relație mijlocită de cuvânt, gest, simbol etc.

Ca mod de interacțiune, ca schimb de informații între persoane / grupuri comunicarea îmbracă forme diferite: schimbul verbal, schimbul de priviri sau contact vizual, gesturile reciproce, mișcarea și atitudinea corpului etc.

Elementul mimetic sau gestual ... devine indicator sau procedeu de descriere a unui obiect, a unei persoane, a unui fapt, exprimând însușiri pe care le-ar fi exprimat un cuvânt: reperul este integrat în enunțul verbal, devine element al frazei. (Slama - Cazacu I (red). Cercetări asupra comunicării. Buc. Edit. Acad. 1973.

In cursul dialogului cuvintul si gestul, inclusiv mimica, formeaza un corp comun. Calea de comunicare este multimodala (optico – vizuala, acustico – auditiva, kinetico – tactila etc.)

Studiul privirii pe baza unui montaj experimental.

Masa Geam cu transparenta unilaterala

A B Observator camera de luat vederi etc.

Perete opac

Este urmarit dialogul celor doua persoane A si B (B este complicele experimentatorului).

Filmarea lui A releva existenta unui tipar comun unui grup social in dinamica schimbului de priviri.

Pe baza experientei curente se poate "citi " in privirea celui alt interesul fata de mesaj, dorinta de a initia, continua sau intrerupe convorbirea, acordul sau rezerva interlocutorului, feedbackul comunicarii.

Contactul vizual avind la baza un cod, un tipar comun se transforma usor intr-o tehnica sociala, adica un segment controlat al comportarii (privirea binevoitoare, minioasa, supusa etc.)

Procesul de comunicare este redat de W. Meyer - Eppler sub forma unei scheme

Zgomot

Codare

Decodare

Emitator-----Receptor

Re Rr

Re Rr

Mesajul emitatorului pentru a putea fi receptionat de destinatar trebuie codificat intr-un sistem de semne care sa fie comun, cel putin partial, emitatorului si receptorului.

Comunicarea presupune deci un mod interiorizat comun care este in mod curent limba, impreuna cu mijloacele verbale de exprimare, mimica, gestic, pantomimica, tinuta (atitudinea postulara, organizarea spatiala a comportamentului).

Un asemenea cod este rezultatul unei evolutii istorice comune. Limba constituie codul fundamental. Pierderile legate de decodare trebuie sa fie minime.

Orice emitator uman este "programat" de regula si ca receptor. Component al sistemului categorial al psihologiei alaturi de: activitatea, reflectarea, constiinta, personalitatea - un studiu multilateral al S.P. U. trebuie sa includa si relatia subiect - subiect (individual si colectiv) ceea ce isi gaseste expresia in categoria de comunicare.

Comunicarea nu are numai un sens functional, de schimb de informatie impus de rezolvarea unei sarcini comune, comunicarea interumana vehiculeaza si un continut emotional, caracterizindu-se printr-un anumit grad de consonanta psihica, de acceptare sau inacceptare, de concordanta sau neconcordanta, ceea ce se manifesta intr-un fel sau altul in conduita oamenilor care participa la comunicare.

Intregul continut (individual dar mai ales social) al vietii psihice este implicat in procesul comunicarii specifice umane.

Chiar si in cele mai simple acte de comunicare sunt implicate doua persoane care discuta despre evenimente ce fac parte din universul lor comun.

In comunicare opereaza doua categorii de vectori; pe de o parte atractia reciproca intre persoanele angajate in dialog iar pe de alta parte atitudinea lor fata de obiecte, evenimente, persoanele din jur.

Atitudini asemanatoare manifestate de A si B fata de X - se pot numi " relatii simetrice" (si care se instituie ca sursa de confirmare de validare a parerilor si atitudinilor si contribuie la nevoia de consolidare a relatiei interpersonale si a dialogului).

Atractia simultana constituie concomitent cauza si efect al comunicarii. Pe masura scaderii afinitatii si convergentei intre cei doi parteneri, comunicarea reciproca se va restringe la simpla asociere sau convietuire. In comunicarea interumana omul utilizeaza diferite semne pe post de mijloace de comunicare.

In cadrul functiei semiotice (capacitatea de a utiliza semne/ simboluri ca inlocuitor al obiectelor si de a opera cu acestea in plan mintal J. Piaget) neurofiziologia pavloviana mentioneaza doua sisteme de semnalizare:

- cel direct senzoriomotor (reactii motorii la stimuli externi);
- sistemul verbal (II) si prelungirile sale.

Relatiile individului cu lumea s-au transpus in cel de al II-lea sistem de semnalizare (Pavlov) deschizind posibilitati extrem de ample activitatii intelectuale.

Semn poate fi orice obiect sau fenomen material, inclusiv o actiune care intervine in procesul de cunoastere si de comunicare ca reprezentant al unui obiect sau fenomen (insusire, relatie etc.) fiind utilizat in primirea, stocarea, prelucrarea si transmiterea informatiei referitoare la acestea din urma.

Exista sisteme de semne variate ele putind fi clasificate dupa diferite criterii:

1) Limba naturala;

Mijloace paralingvistice (mimica, pantonima, gestul);

3) Limbile artificiale: -sistemul de simboluri matematice;

- sistemul de simboluri chimice;
- sisteme de semne vizuale (sisteme, semne luminoase militare);
- sisteme de semne auditive.

4) Mijloace vizuale nelingvistice;

- mijloacele artei plastice;
- mijloacele reclamei obiectuale;
- mijloacele poligrafice;
- sistemele de semne distinctive, militare;
- sistemele de uniforme.

5) Mijloace

auditive nelingvistice: - muzica.

Funcțiile limbajului

Prin faptul ca limbajul este implicat si orienteaza desfasurarea proceselor psihice, el exercita un rol important in reglarea intregii activitati a omului.

Incepind cu procesele senzoriale si terminind cu gindirea, afectivitatea, vointa, limbajul organizat orienteaza, directioneaza, integreaza formele vietii psihice. In orice activitate omul face intii, cu ajutorul limbajului, o schema in plan mental si abia pe urma trece la transpunerea ei practica. Limbajul si gindirea sunt legate si interactioneaza desi nu sunt fenomene identice. Asa cum este legat cuvintul de propozitii tot asa este legat conceptul de judecata. Normele gramaticale si normele logicii formale sunt solidare si simetrice. {ntre comunicatii si cognitiv se instituie un raport de unitate. Limbajul este un fel de ax al sistemului psihic care face posibil fenomenul de constiinta.

Un limbaj bogat si variat, ideile exprimate clar, concis si cu rigurozitate reflecta tot atitea particularitati psihologice ale persoanei. Pornind de la rolul limbajului in viata omului ii putem delimita mai multe functii:

- de comunicare sau transferare

in afara comunicarii nu se poate realiza activitatea specific umana deoarece nu este posibila cooperarea intre oameni. De asemeni nu s-ar fi putut generaliza experienta sociala.

Functia cognitiva

prin intermediul limbajului se realizeaza cunoasterea lumii inconjuratoare de catre om. Comunicarea prin limbaj presupune un schimb permanent de idei atat sub forma scrisa dar mai ales verbala, forma sub care se realizeaza insusirea experientei generatiilor anterioare. In plus omul insuseste regulile logicii, o serie de reguli si structuri formative.

Functia expresiva:

- de manifestare complexa a unor idei, imagini nu numai prin cuvintele insesi dar si prin postura, mimica, gestic. Este una din modalitatile de exprimare a atitudinii afective a omului fata de lume si fata de semenii cu ajutorul accentului, intonatiei, timbrului etc.

Functia simbolic – reprezentativa:

- de substituire a unor obiecte si fenomene, relatii, prin formule verbale sau alte semne.

Functia persuasiva:

- urmareste influentarea celor din jur sa actioneze intr-o anumita directie. In aceasta influentare un rol important il joaca latura semantica si expresiva a limbajului.

Forme specifice utilizate in actiunea de persuadare: sfat, prevenire, apel, cerinta, propunere, repaus, interdictie, amenintare, rugaminte, ordin, comanda etc.

Functia persuasiva a limbajului nu se reduce numai la actiunea asupra vointei altora, dar si asupra propriei vointe prin autocontrol si autocomanda.

Functia reglatorie sau de determinare, de conducere a conduitei altei persoane si a propriului comportament.

Funcția ludică sau de joc, presupunând asociații verbale de efect, consonante, ritmică, ciocniri de sensuri mergând până la construcția artistică.

Funcția dialectică: (rezolutive) sau de formulare a contradicțiilor sau conflictelor problematice. În literatura de specialitate se mai evocă funcții ale limbajului ca: descărcarea tensiunii psihice, a afirmării personalității pe plan social. Între toate aceste funcții există o strânsă legătură ele implicându-se reciproc.

Formele limbajului

Distingem 2 forme ale limbajului: extern și intern. Limbajul extern este perceput de interlocutor și el asigură comunicarea interumană.

Limbajul intern se pune în evidență cu ajutorul unor mijloace tehnice. Limbajul intern este direct implicat în desfășurarea gândirii și are în primul rând un rol cognitiv, și de reglare a activității. Are un caracter prescurtat, elaborat rapid și schematic.

1) Limbajul extern este de două feluri: limbajul vorbit și limbajul scris

2. Limbajul intern se desfășoară în sfera lăuntrică, mintală. Este o vorbire cu sine și pentru sine însuși uneori reproducând în această sferă intimă chiar scrierea sau lectura. Este centrat pe înțelesuri, pe idei și imagini, este de o maximă economicitate, apelează la prescurtări, condensări substituind cuvintele cu imagini și fixându-se mai ales asupra acțiunilor și calităților (predicative), asigurând operațiilor sale o relativă simultaneitate atinge o viteză foarte ridicată comparativ cu vorbirea.

Limbajul intern prezintă mai multe forme.

a) forma automatizată (desfășurată în baza deprinderii)

b) forma pasivă: implică ascultare și înțelegere;

c) forma anticipată: prin care se planifică vorbirea orală sau scrierea;

d) vorbirea internă: ca modalitate relativ desfășurată de limbaj intern.

Limbajul extern are atât funcție comunicativă cât și cognitivă. Limbajul interior are ca funcție fundamentală funcția cognitivă, este mecanism fundamental al gândirii și al activității voluntare.

Relațiile dintre gândire și limbaj sunt foarte complexe.

Unii autori susțin că gândirea este total independentă de limbaj (limbajul fiind doar o expresie exterioară a gândirii (Waerden, Buysens 1954) "

Alți autori identifică gândirea cu limbajul (Watson 1914)

J. Piaget vorbește de momente de "convergență" și de "divergență" pe parcursul dezvoltării gândirii și limbajului.

Genetic copilul posedă de la naștere posibilitatea de a vorbi. Dar ca să învețe să vorbească este necesar să fie expus unor stimulări specifice provenite din mediul social.

Dacă nu se află într-un mediu verbal corespunzător și nu primește materialul necesar posibilitățile sale potențiale rămân neutilizate.

Fără limbaj, ca vehicul al experienței sociale, formele superioare ale gândirii nu se pot constitui. În acest sens gândirea specific umană este verbală.

Gindirea utilizeaza si elemente neverbale (imagini, alte sisteme de semne naturale si artificiale) iar la un anumit nivel de dezvoltare dobindeste o relativa independenta fata de suportul sau verbal si poate opera cu anumite continuturi mintale (concepte, idei) in afara structurilor verbale. Investigarea nemijlocita a activitatii neuropsihologice a creierului uman a permis punerea in evidenta a doua tipuri de coduri nervoase, cu care opereaza creierul omului in timpul activitatii verbale:

- 1) Codul "acustic " cu ajutorul caruia este codata sau decodata componenta sonora a vorbirii;
- 2) Codul "semantic " cu care este codat continutul informational al mesajului verbal .

Altfel spus in creierul omului exista pe de o parte un pattern de impulsuri nervoase, care corespunde structurii acustice a limbajului oral, iar pe de alta parte, un pattern de impulsuri nervoase, care corespund notiunii, ideii, in general continutului informational atasat cuvintului .

Cele doua coduri cerebrale actioneaza in strinsa legatura desi au functii deosebite.

Codul "semantic " este prezent numai la om (cel "acustic " a fost identificat si la animale) apare numai pe baza codului "acustic" si este mai labil.

Psihologia experimentală a cistigat foarte mult pe baza studierii limbajului. Limbajul a fost studiat ca un comportament. Astfel prin limbaj se puneau in evidenta unele trasaturi ale personalitatii care nu apareau in urma studierii testelor.

Desi psihologii au ezitat in a studia limbajul deoarece relatia limbaj-gindire ii pune in incurcatura. Psihologii au inceput studierea pe animale si pe copii, iar incepind din 1930 si pe adulti. Astfel ei au stabilit ca limbajul e un comportament ce trebuie studiat si analizat dupa relatia $R=f(S-P)$ (R =conduita, S =situatie, P =personalitate).

Prin intermediul limbajului se transmit mesaje. A receptiona un mesaj inseamna mai intii al percepe, metodele folosite pentru studiul perceptiei, in general, sunt aplicabile si acestei categorii. Astfel receptia auditiva depinde de integritatea organelor receptoare dar si de natura mesajului :

- se pot studia factorii care inlesnesc perceptia cuvintelor succesive -> la intensitate constanta cuvintele frecvente sunt percepute mai usor,
- se poate mutila un mesaj,
- se poate studia modul in care mutilarea mesajului afecteaza perceptia.

Receptia vizuala - prezenta in receptia unor mesaje scrise. Se poate masura timpul de prezentare a cuvintelor si uitarea lor -> rezultatele dovedesc ca un cuvint cu cit este mai des folosit intr-o anumita limba cu atit durata de prezentare necesara cunoasterii este mai scurta, se mai constata ca un cuvint cu cit este mai lung cu atit pragul de prezentare este mai ridicat. Se mai folosesc tehnici de mutilare a mesajului prin schimbarea locului literelor, spatiilor dintre cuvinte -> experimentatorul poate masura timpul necesar pentru reconstituirea cuvintelor si chiar a unui mesaj complex.

Shannon a propus o noua forma de mutilare a mesajului construind un limbaj artificial prin tragerea la sorti a literelor, litere ce se pun in urna in functie de frecventa lor in limba. Comparind limbajele a constatat ca perceptia este din ce in ce mai corecta.

Controlul receptiei se face prin emiterea unui mesaj-raspuns ce cauta sa se identifice cu mesajul-stimul. Psihologii au studiat natura raspunsurilor verbale date cit mai rapid la diferitele cuvinte inductorii – astfel se lanseaza un cuvint si subiectul trebuie sa raspunda cit mai rapid cu primul cuvint ce-i vine in gind, dar experimentul are valabilitate in functie de ipotezele facute asupra cuvintelor induse, desi asociatiile la acelasi cuvint sunt diferite, totusi unele raspunsuri sunt mai frecvente decit altele astfel la “rece” s-au facut asociatii: cald-

60, iarna-31, ghiata-24, zapada-18, vint-5, frigider-4, geo-1, studiul s-a realizat pe 200 de femei. Rosenzweig a realizat ca raspunsul cel mai frecvent la un cuvint dat e acelasi in diferite limbi (scaun –la masa, intunecat –la lumina).Woodworth a aratat ca asociatiile evolueaza odata cu virsta :

- completarea textelor lacunare – tehnica folosita pentru a evidentia aptitudinea de a termina o fraza, ceea ce pretinde sa se fi inteles semnificatia posibila a intregului,

- studiul statistic al vorbirii – se poate calcula frecventa tuturor cuvintelor. Zipf a ajuns la concluzia ca intr-un text numarul “n” de cuvinte ce se intilnesc cu o frecventa “f” este invers proportional cu patratul acestei frecvente.

Metode, obiective de studiere a semnificatiei semnelor limbajului :

1) – simbolismul fonetic – se poate studia in ce masura caracterele semnelor corespund caracterelor semnificatiei (ex. s-a gasit corespondenta intre litera “i” si micime);

2) – generalizarea semantica - fenomen studiat mai ales in scoala rusa : se conditioneaza la om un raspuns la un stimul, apoi se da un alt stimul care are o inrudire semantica cu primul – daca are loc o generalizare atunci al doilea stimul trebuie sa aiba aceeasi eficienta ca primul;

3) – diferentiatorul semantic – Osgood a propus pentru analiza semnificatiei cuvintelor si obiectelor, o metoda ce consta in situarea unui concept pe un continuum semnificativ, ex. gindindu-se la cuvintul carte subiectul este rugat sa bifeze unul din cele sapte compartimente ale unei scari, una dintre extremitati corespunzind frumusetii iar cealalta uriteniei , Osgood a constatat prin analiza scarii de raportare (factoriala) trei dimensiuni principale ale semnificatiei :

- valoare,

- putere,

- activitate.

Valoare : bun – rau,

(+) (-),

optimist – pesimist.

Putere : tare – moale,

greu – usor,

puternic – slab.

Activitate : activ – pasiv,

excitabil – calm,

cald – rece.

Memoria

Proces psihic de înregistrare, fixare, pastrare și reactualizare a experienței anterioare. Are o importanță mare pentru asigurarea integralității și unității vieții psihice în timp. Memoria păstrează istoria anterioară a evoluției individului și permite constituirea la nivelul personalității a orizontului temporar, cu cele trei segmente principale : trecut, viitor, prezent.

Absența memoriei face imposibilă edificarea unei vieți psihice interioare stabile. Viața psihică s-ar reduce exclusiv la experiența de moment, prezentă. Subiectul nu ar avea conștiința identității sale sau de-a lungul timpului. Memoria este scheletul pe care se ridică edificiul stabil al vieții psihice interioare. Creierul nostru este înzestrat cu proprietate mnezică

- proprietate bazală a scoartei. Creierul uman este mecanismul specializat în înregistrarea și stocarea informației pentru uzul ulterior. Deci are o valență adaptativă și finală. Memoria este un proces central al psihicului.

Studiul experimental al memoriei urmărește pe de o parte :

- 1 – evidențierea și evaluarea calităților generale ale acestei funcții;
- 2 - identificarea și caracterizarea diferitelor forme pe care funcția mnezică le poate lua;
- 3 - identificarea și caracterizarea tipurilor mnezice (tipuri de memorie);
- 4 – evidențierea mecanismelor interne neuro-fiziologice și neuro-chimice ale ei.

1 - Cercetarea trebuie să stabilească : volumul memoriei

trainicia memoriei

completitudinea

fidelitatea

Volumul - se stabilește prin prezentarea a singura dată a unei liste de 10-15 cuvinte fără sens, cu sens, cifre sau imagini, după care subiectului i se cere să reproducă. Numărul de elemente reproduse ne dă măsura volumului memoriei, în medie, volumul a fost aproximat între 5 + 2, pentru material logic : 7 + 2.

Constatăm deosebiri legate de vîrstă etc.

Volumul dă măsura potenței bazale a mecanismelor mnezice, deci capacitatea de memorare pură a creierului.

Dincolo de această memorie recurge la procedeul reiterării, reproducerii materialului pentru a-l putea fixa integral. Capacitatea sau viteza de engramare indică numărul de repetiții necesare unui subiect pentru a reține integral un anumit material.

Trainicia - se referă la durata de timp de-a lungul căreia materialul odată fixat se menține la nivel funcțional optim, fără alterări sau degradări. Această trainicie este o variabilă dependentă atât de subiect (starea lui

de motivatie etc), precum si de materialul in sine, gradul lui de organizare interna, de legaturi cu semnificatie instrumentala a acelui material. In raport cu diferite tipuri de experiente inregistram grade diferite ale trainiciei - unele amintiri se mentin de-a lungul intregii vietii, iar altele sunt efemere.

Experimental, trainicia se abordeaza prin aplicarea de liste de cuvinte, cifre, se prezinta subiectului pina le retine integral, dupa care i se lasa 45-60 zile si il solicitam sa reproduca ce a retinut. Studiile arata ca materialele lipsite de organizare interna si de semnificatie pentru subiect dispar in proportie de 80% in primele 20 de zile. Ce ramine este doar 20%, iar dupa un timp dispara si acesta. De exemplu : segmente de date pe care le-am utilizat dar care dispar la un moment dat. Se spune ca nu dispara fizic, dar functional, este imposibil sa le reactualizezi.

Reactualizarea : cind a avut loc batalia cutare etc; se face in doua forme :

1) - **pasiva** (recunoastere) - subiectul nu-si aduce aminte, dar daca incepi sa-i spui numele isi aduce aminte;

2) - **reproducerea activa** - subiectul e stapin pe memoria lui si scoate de acolo selectiv si cu adresa ce i se cere.

Completitudinea si fidelitatea - caracterizeaza reproducerea (reactualizarea). Ea este :

- completa sau lacunara

- fidela sau infidela (denaturata).

Denaturarea - infidelitate prin omisiune

- infidelitate prin comitere (el adauga elemente noi).

Se pune pe seama fenomenului de confabulatie (ca un proces interior) care se produce in legatura cu un material stocat, prin transformarea lui si adaugarea unor elemente. Ea e proprie tuturor dar in grade diferite.

Reminiscenta - factor pozitiv, constructiv, asigura intregirea logica a experientei stocate cu elemente suplimentare obtinute pe baza unei prelucrari logice a acelei experiente.

Reminiscenta se evidentiaza : stii mai mult decit ai stiut vreodata. Se sedimenteaza o problema; dupa un timp ai informatia si o expunere mai bogata deci latent informatiile s-au optimizat prin reintegrari cu alte procese.

STOCAREA INFORMATIEI

Esenta acestei functii informationale a omului consta in intiparirea si conservarea informatiei receptionate si prelucrate, prin integrarea ei activa si selectiva in diferite structuri mnezice in vederea reproducerii modelelor informationale stocate (sub forma unor imagini, a cunostintelor conceptualizate, modelelor de actiuni etc.) in rezolvarea sarcinilor actuale. Fiind implicate in desfasurarea tuturor componentelor structurale ale psihicului uman (componente cognitive, afective, motivationale).

Ca si in elaborarea schemelor operationale ale reactiilor de raspuns ale subiectului, stocarea si reactualizarea informatiei sunt conditionate de nivelul si tipul de organizare a acestor componente. Receptionarea informatiei pe fondul unei atentii orientate si concentrate sau al unei simple stari de vigilență, prelucrarea ei la nivel perceptiv sau conceptual, atitudinea afectiva pozitiva sau negativa fata de materialul asimilat, acumularea

intentionata sau neintentionata a datelor -toate acestea influenteaza intr-un sens sau altul performanta si dinamica desfasurarii proceselor mnezice.

Metodele de cercetare ale memoriei se referă la faza de achiziție și la fazele de retenție și reactualizare. Cel mai frecvent ele sunt grupate in metode de studiere a memorizării și metode de studiere a retenției.

Memorizarea:

Metode:

1. *metoda intinderii memoriei imediate* (volum): (exp:lungimea seriei de elemente : silabe, cuvinte, cifre, figuri,)- se recomandă ca stimulii să fie independenți pentru evitarea unităților logice
2. *met. anticipării seriale* (exp.se prezintă o serie de 1 sau 2 ori, apoi se revine asupra primului element al seriei, după care subiectul trebuie să repete seria, se repetă până când subiectul ajunge la 75% anticipări corecte,)- intervalul între elementele seriale sunt 3 sec, iar între serii sunt de 9sec.
3. *Met. asociațiilor pereche* (exp. seriei este construită din perechi de elemente; elementele pereche sunt de natură diferită, se prezintă subiectului toate perechile după care I se cere să reproducă al doilea element al perechii. masa 25- casa 4 0, se inregistrează timpul de reacție)
4. *Met. suprainvățării* (exp. nr de repetări este elementul esențial, suprainvățarea este durabilă în timp)

1. Metoda intinderii memoriei imediate (volum)

- se referă la testarea a ceea ce ai reținut imediat. Lungimea seriei de elemente (silabe cu sens, fără sens, cifre, propozitii, figuri) care pot fi reproduse după o singură prezentare sub formă de experiment .
- se dau subiectului câteva serii de elemente cu grade diferite de dificultate.

Se începe cu serii ușoare la care experimentatorul este sigur că subiectul le poate reproduce pe toate și fără eroare. Apoi seriile vor fi din ce în ce mai dificile. Instrucțiunea dată subiectului este următoarea:

- am să spun mai multe cifre, când voi termina repetă cifrele în ordinea în care le-am spus, urmează cifrele care sunt spuse cu seriile prestabilite. Pe urmă se trece la seria următoare.

Ritmul de pronunțare a cifrelor se păstrează constant. După ce subiectul reproduce cifrele se vor număra erorile.

Ex.

9,7,

5,2,3,

8,7,6,1,

6,3,9,5,2,

1,4,0,6,8,3,

4,3,6,9,5,7,5,

2,1,6,4,0,3,6,9,

ex.

Stradă, ceas

Copil, carte, sticlă,

lapte, ouă, scoală, cutie,

ochelari, carte, pălărie, roată,

piatră, bloc

Se recomandă ca acești stimuli să fie independenți. Dacă se găsesc asociații despre stimuli, atunci se formează unități logice care ne ajută în memorare.

2. Metoda anticipării seriale

Se alcătuieste o listă de cuvinte fără sens, nr., silabe și I se prezintă subiectului o dată sau de două ori întreaga serie. Apoi se revine la primul element de serie. Unii cercetători introduc înaintea primului element din serie 3 zerouri (un semnal) și se spune subiectului că acest semnal înseamnă că seria se reia.

În cazul în care se greșește în elementele seriei, experimentatorul corectează. I se pune semnalul subiectul trebuie să reia primul element din serie, al doilea element etc. Acest lucru se face până când se ajunge la 75% elemente cu anticipări corecte. Ordinea în serie este aceeași. Astfel fiecare element al seriei se constituie prin repetare într-un lanț de asocieri în care fiecare element este o verigă pentru reproducerea elementului următor. Intervalul între elemente este de cca. 3 secunde iar între serii de 9 secunde.

Ex. Luăm 14 cifre și I le prezentăm la 3 sec. Vine acel semnal, după care începem din nou seria. Acest lucru se repetă până la 14 ori. După acest semnal urmează subiectul să prezinte fiecare cifră în parte. Dacă subiectul greșește I se spune . Acest lucru se repetă până se ajunge la 75% cifre corecte.

3. Metoda asociațiilor pereche

Seria de stimuli de memorat este constituită din elemente pereche. Elementele pereche sunt de natură diferită.

Ex. Cuvinte asociate cu numere.

Masă-25, casă- 40,

culori cu cifre.

Verde 49, roșu 30

I se va spune subiectului 1 pereche apoi a doua și așa până la terminarea seriei.

Apoi se reia seria sub forma de test. Experimentatorul prezintă primul element al perechii iar subiectul trebuie să reproducă al doilea element. Sau experimentatorul dă al doilea element și subiectul trebuie să reactualizeze primul element.

Se poate prezenta și răspunde verbal, scris, sau combinat.

În plus se mai poate înregistra timpul de reacție al subiectului dar și corectitudinea răspunsului. Apoi se poate face un tabel.

4. Metoda suprainvățării

Se prezintă în mod repetat un material pentru memorare până la prima reușită a subiectului de a-l reproduce în întregime. Nu se lasă ca materialul să fie citit de subiect. El trebuie citit de experimentator pentru că trebuie să se vadă de câte ori a fost repetat materialul.

Ex. Dacă materialul a fost citit de 8 ori până la prima reproducere exactă, dacă se repetă materialul, iar începe supraincărcarea care este și ea în proporții cu numărul repetărilor materialului.

Dacă mai repetă de 2 ori asta înseamnă 25% suprainvătare iar dacă mai repetă de 8 ori înseamnă 100%.

Dacă se fac astfel de încercări se constată că materialul este știut mai bine pe o durată mai mare de timp.

Metoda reconstrucției

Subiectului I se cere ca elementele care au fost inițial prezentate și memorate într-o anumită ordine și acum sunt prezentate într-o altă ordine să le așeze în ordinea în care au fost inițial. Modalitățile de cotare pot fi: stabilirea diferenței de rang între prezentarea inițială și modul actual calculându-se corelația după formula lui Spearman. (corelația pe ranguri)

1—1

2—4

3—6

4—2

5—2

6—5

După această încercare subiectul va continua proba până o va reface fără eroare. Se ia în considerare acest timp suplimentar pînă cînd el ajunge să realizeze ordinea.

Metoda economiei

Subiectul va memora un material oarecare. Se consideră memorat cînd se reproduce exact. Se face apoi o pauză, aceasta este de ordinul săptămînilor, luni, ani, zile, ore. După perioada stabilită de pauză reluăm ceea ce am învățat anterior. Se vor observa lacune în reproducere.

Subiectul este pus să rememoreze. Rememorarea se face cu materialul inițial. După fiecare repetare testăm cît și cum reproducem. Dacă impresiile nu s-au șters înseamnă că materialul mai este reținut iar memorarea se va face cu economie de timp sau de încercări.

Economia este reprezentată de diferența de timp, nr. de încercări dintre memorarea inițială și rememorarea actuală. Cota obținută este cota retenției, adică gradul în care au persistat impresiile originale. Aceasta se exprimă în procente :

$$100 (\hat{I}_0 - R) / (\hat{I}_0 - c)$$

$\hat{I}_0$ - nr de încercări la învățarea inițială

c- nr. de încercări pînă la obținerea criteriului de stăpînire a materialului (reproducere concretă)

R- nr. de încercări de învățare

Durata pastrării informației ca și volumul total al informației stocate (care caracterizează o anumită capacitate de acumulare și pastrare a informației) depinde de nivelul de integrare al informației operative în diferite structuri mnemonice. Din acest punct de vedere se disting:

- memoria imediată;

- memoria de scurtă durată ;

- memoria de lungă durată.

Dacă memoria imediată reprezintă un stocaj senzorial prin care se menține continuitatea fluxului informațional în cadrul unui analizator , în memoria de scurtă durată se reține informația interpretată la nivel perceptual sau prelucrată în cadrul unui proces de gândire, iar memoria de lungă durată se structurează prin integrarea cu precădere a informației prelucrate și interpretate după criterii semantice și valorice (M. Golu 1975).

Determinarea formelor de memorie

Stabilirea formelor memoriei. Criterii:

durata ca stare de functionare a memoriei;

continutul informational al memoriei.

Pe baza duratei cercetarilor experimentale s-au delimitat mai multe forme ale memoriei

1. Memoria de scurta durata

-se realizeaza pe baza activismului bioelectric al creierului si a asa numitelor retele reverberante. Memoria nu depaseste in durata cinci minute.Are un volum redus de acumulare al informatiilor exprimandu-se in "numarul magic "a lui C. Miller (7+-2)

Datele experimentale arata ca subiectul este capabil sa retina numai un anumit numar de variabile (3-5) care trebuie urmarite intr-un flux continuu de informatie.

Necesitatea pastrarii in memorie a unui numar mai mare de variabile duce la scaderea gradului de precizie a operatiilor mnezice. Volumul memoriei operative se reduce considerabil (pina la 1 - 2 variabile) cind apare necesitatea pastrarii in memorie a unor variabile care se modifica in timp, indeosebi cind evolutia lor are un caracter intimplator si intre variabilele respective nu exista corelatie +(D. Intema 1963, R. Monty 1973).

Pe masura ce subiectul invata sa unifice parametrii unor obiecte si sa formeze un nou cod multidimensional , numarul obiectelor retinute pe un interval scurt de timp creste treptat (P. Neveleskii 1965).

Modul de prezentare a informatiei poate contribui la cresterea performantei mnezice.

Punerea in evidenta se face astfel:

- se stabileste o lista de cuvinte sau cifre, se prezinta subiectului dupa care se administreaza un factor perturbator putind consta intr-o discutie colaterala pacient – terapeut, actiunea unui stimul puternic (zgomot),sau un eveniment cu efect bulversant. Subiectul este solicitat sa reproduca materialul prezentat anterior . Constatarea este ca volumul materialului retinut este de 10 ori mai mic decit in conditiile in care dupa prezentarea imediata a materialului nu s-a actionat cu nici un stimul perturbator si subiectul este rugat imediat sa reproduca materialul prezentat. Actiunea factorilor perturbatori este interpretata ca un obstacol fiziologic si psihologic in procesul de transcriere a materialului informational de pe suportul bioelectric pe suport biochimic infrastructural ceea ce face ca materialul sa fie pierdut de subiect el neputindu-l mentine in stare activa decit un interval scurt de timp. Sugestia pentru studiul memoriei de scurta durata a fost data de cazurile deosebite de amnezie care se produc in timpul socurilor sau traumatismelor in diferite accidente cu traumatisme cranio cerebrale cind se inregistreaza fenomene de uitare a ceea ce s-a intimplat. Trauma actioneaza ca un factor perturbator care impiedica trecerea informatiei de la suprafata pe mecanismele biochimice care s-o pastreze pentru un timp indelungat.

Memoria de scurta durata evidentiaza ca, creierul functioneaza in mod fazic in engramarea informatiei ca un sistem procesual (fluxul informational) inregistrindu-se la nivele diferite de activism si pe suporturi mnezice si substantiale diferite.

O prima faza : codificarea informatiei pe fondul activitatii bioelectrice care este o conditie fiziologica necesara trecerii la faza urmatoare. Daca nu sunt conditii adecvate informatia dispare.

2.Memoria de durata medie, 5 min. – citeva ore (10 - 12).

Are la baza inscrierea pe un anumit suport biochimic pe asa numitul acid ribonucleic care realizeza un gen de explorare infrastructurala la nivelul neuronului, un fel de scanare a fondului neuronal pentru a gasi un loc liber in care sa fie fixata informatia pe care o poarta.

Daca in acest sistem intervine un factor perturbator informatia este compromisa si ea nu se mai poate introduce in rezervorul zis de asteptare a memoriei. Memoria de durata medie se dovedeste a fi perturbata pe fondul unor procese involutive ale creierului (la virste avansate are loc o degradare mai intensiva a neuronului care se repercuteaza asupra acestei memorii). Persoanele respective nu reusesc sa raspunda in mod adecvat la evenimentele petrecute cu citeva ore inainte.

3. Memoria de lunga durata.

Poate dura intre 10-12 ore si ani de zile (pe durata intregii vieti).

-are la baza fixarea informatiei pe un alt component biochimic (un aminoacid,AND)

care fixeaza aceea informatie pe termen indelungat formind o schema logica impreuna cu celelalte componente rezultind arborele mnezic.

Memoria nu este pusa de-a valma este sistematizata dupa anumite criterii logice, semantice, asemanare si contrast, generalitate rezultind si clase si categorii.

Ca rezultat al experientei si al invatarii memoria de lunga durata are un volum aproape nelimitat de acumulare a informatiei.

Gradul de consolidare al informatiei asimilate, fidelitatea, completitudinea stocajului informational variaza in functie de nivelul de sistematizare a materialului memorat, de gradul de activism al subiectului, de modul de asociere a cunostintelor cu activitatea practica etc. In cadrul diferitelor activitati profesionale in conformitate cu natura sarcinilor efectuate si in corespondenta cu scopurile propuse, se formeaza la subiecti unele structuri specifice ale stocajului informational numite de Montmollin "modele conceptuale ca si procedee speciale de extragere a informatiei relevante de fixare si evocare a datelor memorate".

Intrucit modelele conceptuale mediaza intregul proces de rezolvare a situatiilor problematice ca si operatiile de urmarire a modului de desfasurare a procesului in cadrul sistemului formarea lor adecvata capata o importanta deosebita pentru pregatirea corespunzatoare a personalului.

Memoria capata adresabilitate, intelegindu-se prin aceasta, acea calitate a memoriei gratie careia in timpul desfasurarii unei activitati, a rezolvarii unei probleme , se activeaza si se reactualizeaza selectiv exact acele date, cunostinte, definitii etc. care corespund desfasurarii logice a activitatii catre un scop final (rezultat) lasindu- se deoparte orice altfel de date care ar tinde sa se reactualizeze si care ar deregla cursul activitatii spre atingerea obiectivului In situatii patologice se constata tocmai o compromitere a adresabilitatii memoriei pacientul pierzind controlul asupra modului si fluxului de activare a informatiei amintite, a

cunostintelor, impiedicind sau facind imposibila o activitate centrata pe un anumit obiectiv. In cazurile in care se produc alterari ale suportului biochimic de profunzime apare fenomenul marilor amnezii, pierderea unor segmente intregi din experienta anterioara pe care pacientul nu le mai poate utiliza.

Alterare – experienta indepartata.

RETROGRADAMNEZIA = pierderea memoriei pentru evenimente, situatii, fenomene percepute pina la o anumita data in timpul anterior;

-sau prospectiva - amnezia ANTEROGRADA~ numai inmagazineaza experiente noi. Dupa ce sunt fixate imediat sunt spulberate. Exista factori care actioneaza in mod direct asupra capacitatii mnezice:

- factori toxici;

- infectii;

- droguri;

- alcool.

In aceste cazuri apar tulburari psihiatrice ale memoriei cu precadere in starile depresive:

- schizofrenia;

- epilepsia.

Dupa continutul informational se delimiteaza:

- memoria simbolica;

- memoria imagistica intuitiv concreta

Memoria simbolica : subiectul se va caracteriza printr-o usurinta deosebita in reactualizarea materialului formal abstract codificat verbal, simbolic, matematic si o dificultate in retinerea pe termen lung a obiectelor si fenomenelor senzorial concrete din jur.

Memoria imagistica : subiectii vor dovedi usurinta in retinerea, pastrarea si actualizarea informatiilor concret obiectuale imagistice si vor avea dificultati in retinerea, pastrarea si reactualizarea informatiilor codificate simbolic, abstracte fara suport direct obiectual si imagistic.

Aceste doua forme de memorie intra ca trasatura definitorie cu valoare tipologica in structura personalitatii. De ele obligatoriu se va tine seama in procesul de instruire in scoala cit si in selectia profesionala.

Determinarea tipologiei memoriei.

In raport de sistemul functional care predomina la un subiect in captarea, retinerea si pastrarea informatiilor pe termen lung, respectiv predomina un sistem in sustinerea activitatii specifice de invatare, aceasta fiind activitatea prin care se modeleze memoria. Se imbogatesc rezervorul memorativ. Se delimiteaza o memorie:

- vizuala- tipul vizual;
- auditiva - tipul auditiv;
- kinestezic- tipul kinestezic;
- combinata, mixta - cooperare a doua analizoare cel putin.

Pentru tipul vizual caracteristic este usurinta pastrarii pe termen lung a informatiei prezentate vizual.

Corespunzator se inregistreaza o dificultate in pastrarea aceleiasi informatii prezentate auditiv. Subiectul trebuie sa citeasca el .

Pentru tipul auditiv – usurinta in pastrarea informatiei codificate auditiv si dificultati in cazul prezentarii vizuale a aceleiasi informatii. Au performante atunci cind asculta.

Memoria kinestezica este legata de fixarea schemelor motricitatii a diferitelor activitati motorii - aptitudini sportive care permit insusirea cu rapiditate a unor sisteme de executare a miscarii si in acelasi timp usurinta performarii lor. Acest tip se poate asocia cu celelalte doua tipuri (vizual, auditiv). Tip kinestezic vizual si auditiv.

Tipologia memoriei este foarte pregnanta iar cercetarea si stabilirea ei prezinta o importanta deosebita pentru practica scolara mai ales pentru clasele mici (conditia psihopedagogica necesara bunei organizari si tratarii diferite a elevilor).

INVATAREA

Notiunea de invatare (umana) in psihologia actuala se refera , la modul general, la orice achizitie de comportament nou, ori modificare in comportamentul existent al subiectului, sau imbunatatire in efectuarea actiunii obtinuta obisnuit pe baza de exercitiu si care ajuta adaptarea sa nuanzata la mediu.

Ea cuprinde modificarile si efectele mai de durata din comportamentele si capacitatile individului, ce se produc distinct de fenomenele cresterii corporale ca si procesele de modificare morfofunctională a organismului.

Studiile efectuate pe acesta tema au evidentiat ca invatarea este o capacitate proprie tuturor animalelor cu sistem nervos, inclusiv omului.

La animale invatarea se produce predominant in sfera mecanismelor biologice, pe cind la om se extinde la toate nivelurile personalitatii, biologic, neurofiziologic, psihic, psihosocial si cultural valoric complex interconectate cu ample posibilitati de transmitere, a informatiilor dobindite, catre altul (si reciproc).

Intreaga invatare a individului uman reprezinta o componenta a procesului complex de formare si dezvoltare a personalitatii sale. Comportamentele invatate se caracterizeaza printr-un cadru spatio temporal propriu de desfasurare si o structura concreta (tipar, pattern). Are un anumit specific comportamentul de aparare insusit, la fel si comportamentul de cautare, de investigare sau cel al cautarii drumului ocolit intr-o situatie problema. Caracteristic activitatii de invatare umana este explorarea vie si selectiva a situatiilor cu posibilitatea de a se sparge tiparele comportamentale existente si a elabora forme noi de adaptare, mai ample si creatoare.

Ca proces intim la nivelul subiectului invatarea se manifesta ca:

- un lant de impulsuri nervoase, organizat intr-un raspuns la o situatie stimulatoare de mediu;
- o serie de transformari biochimice in organizare vizand constituirea unui nou echilibru cu mediu;
- secvente de actiuni in elaborarea operatiilor intelectuale;
- procese de interiorizare a operarilor materiale sau materializate cu notele definitorii ale fenomenului – dobindirea de actiuni mintale.
- insusire de semne si simboluri;
- rezolvare de probleme;
- organizarea unor atitudini antrenare de capacitati, de constituire de motivatii, de preluare de roluri , de asimilare a unor norme etc. Invatarea umana nu se reduce la achizitii, ea cuprinzind si stocarea informatiilor privitoare la comportamentul dobindit sau la schimbarea produsa, inclusiv experienta efectuata si traita.

Invatarea se realizeaza in interactiunea individului cu factorii de mediu prin mecanisme si cu efecte netransmisibile descendente, ramnind specifica si individuala.

Cercetarile in psihologia invatarii vizeaza in principal trei probleme majore:

Ce se invata?

- scheme de actiune cit si abilitatile, performantele obtinute in diferite actiuni, relatiile dintre stimuli, reactii motorii si codarea de semnale , tipare afective, atitudini si moduri de a decide, operatii si structuri cognitive, imagini si sisteme de informatii.

Cum invata individul?

Care sunt mecanismele activitatii de invatare?

Cu privire la efectuarea invatarii au fost identificate mai multe moduri:

- a) invatarea prin repetitie - cu reluarea aceleiasi reactii de mai multe ori;
- b) invatarea prin descoperirea inteligenta a drumului ocolit;
- c) prin incercare si eroare - mod elementar, nerational si slab productiv de insusire a experientei;
- d) prin generalizarea reactiei dobindite (transferul noii achizitii pe situatii similare) ;
- e) invatarea prin discriminare (a stimulilor si situatiilor) cu diferentierea raspunsului elaborat;
- f) invatarea prin asocierea stimulilor care se regasesc in celelalte moduri, poate si de asociatie simultana, succesiva, pe baza de similitudine, ori contrast intre stimuli.

In ceea ce privesc mecanismele invatarii, studiile au fost efectuate in prima faza pe animale avind la baza trei paradigme distincte.

- reflexul conditionat (Pavlov, Watson);
- conexiunea stimul – raspuns (Ebbinghaus, Thorndike, Wertheimer);
- surprinderea intregului prin " Einsicht" (Kohler, Wertheimer) ele devenind principala forma de invatare;
- invatarea reflex conditionata a semnelor;
- invatare prin conditionare operanta sau instrumentala;
- invatare pe baza de intuitie si deci prin intelegere.

Experiment

Cainele era invatat sa ridice laba la un stimul conditionat. Laba era indoita de experimentator si apoi cainele era hranit. Aceasta este o instruire prin recompensare, adica o conditionare instrumentala pentru ca flexiunea labei piciorului era instrumentala in raport cu primirea intaririi.

Acest experiment a adus contributii serioase privind studiul frecventei si stereotipiei in comportament si a raspuns intrebării cand situatia este favorabila unui astfel de comportament motor.

S-a masurat conditionarea secretiei salivare (ruloul de salivare si salivometrul), reactia, motorie de retragere a mainii sau piciorului la un soc electric (se poate utiliza si asociat cu o lumina sau un sunet), reactia de clipire se realizeaza printr-un jet de aer sau un curent electric pe pleoapa. Prin aceasta se conditioneaza reactia de clipire.

Conditionarea operanta a lui Skinner.

Un sobolan trebuie sa actioneze o pedala pentru a primi hrana (prin apasare). Daca aparitia unui operant e urmata de prezenta unui stimul de intarire, forta sa e mai mare, elementul de control fiind cresterea ritmului raspunsurilor alese. Exista 2 tipuri de programe de intarire:

A) intarirea la interval fix (la fiecare 3 sau 10 minute) - ritmul raspunsului e proportional cu intervalul dintre intariri;

B) intarirea proportional fixa-hrana, intarirea se da dupa un numar fix de raspunsuri. Luarea in considerare numai a acestor tipuri si forme specifice au facut sa fie lasate de o parte tocmai tipuri si forme specifice invatarii umane fapt ce a obligat pe cercetatori la o reconsiderare a criteriilor considerate si la o diversificare a lor.

Gagne defineste tipul de invatare ca un set de conditii, o grupare de factori in care se pot produce modificarile comportamentale si insusirea experientei umane.

Multiplele forme concrete ale invatarii umane sunt studiate in cadrul diferitelor orientari teoretice ajungandu-se in principiu la urmatoarele tipuri si forme de invatare :

- invatarea perceptuala de punere in functie si exersare a perceptiei umane in raport cu stimulii complecsi. Prin invatare perceptiva intelegem modificarile discriminative cu un caracter sistematic in conditiile repetarii identice a stimulilor . Avem aici in vedere indeosebi reducerea pragului senzorial ca efect al exercitiului si ameliorarea perceperii stimulilor complecsi (detectarea unor noi detalii, diferentierea unor stimuli foarte asemanatori, recunoasterea unor structuri, in conditii diferite de percepere etc.)

De indata ce un stimul dobindeste un caracter semnalizator in raport cu activitatea pe care omul o efectueaza, sensibilitatea creste (mecanicii devin mai sensibili la zgomote specifice).

- invatarea motrica de efectuare a unor miscari de adaptare la stimuli ca forma de autoinvatare la copii (tinere pe picioare proprii, mersul de-a lungul mesei, sprijinirea de obiecte etc.). Includem aici fenomenele de invatare in care modificarea reactiei consta in adaptarea unei forme de reactii preexistente la conditii perceptive noi, implicind fie stabilirea de noi coordonari senzorio-motorii, fie o crestere a preciziei sau finetei coordonarilor sau a schemelor preexistente.

Una din metodele cu utilizare cea mai frecventa a acestei modalitati de invatare este desenul in oglinda cu implicarea unei noi coordonari ochi – mina (in varianta noua). Rapiditatea si usurinta cu care se fac noile conexiuni reprezinta un indiciu al progresului invatarii. Se mai utilizeaza metoda labirintului (cu santuri din metal sau lemn, in relief, electrice care sunt parcurse cu un stilou de metal). Pentru aprecierea procesului de invatare se au in vedere, obisnuit urmatoarele criterii:

- numarul incercarilor sau repetitiilor efectuate pina ce subiectul reuseste sa parcurga labirintul de doua ori;

- numarul total al erorilor comise pina ce subiectul ajunge sa realizeze doua sau trei parcurgeri consecutive ale labirintului fara eroare;

- timpul utilizat pina la realizarea criteriului invatarii labirintului. Pentru construirea curbei invatarii este necesar sa se stabileasca timpul si erorile pentru fiecare incercare in parte.

Erorile pot fi contorizate. Se pot utiliza si dexterimetre sau termometre cu orificii, sau sub forma de placa metalica, aparate de coordonare etc.(Sinusoida lui Bonnardell).

Se utilizeaza de asemenea metoda sortarii care solicita gruparea dupa anumite criterii a unui material dat (dupa inscrierile de pe ele, dupa culoare etc.). Probe de substitutie.

- invatarea verbala: este realizata prin intermediul semnelor verbale - cuvinte si al elementelor limbii, aceasta fiind prin excelenta o invatare de actiune umana, care incepe relativ timpuriu la copil, sub influenta adultului, o data cu formarea limbajului sau natural si continua cu forme complexe de invatare pe baza de simboluri verbale, a diferitelor concepte si idei abstracte.

Invatarea de habitudini si abilitati umane - antrenarea si punerea in functiune in chip uman a aparatelor afectarii si a premiselor structurale si functionale ale intelectului, cu dob!ndirea de calitati si performante ca: agilitate mintala, ,fluenta ideativa si verbala, exprimarea coerenta, scriere rapida, sesizarea facila a dependentelor in fenomene, manipularea adecvata a obiectelor, utilizarea lor sociala etc.

Principalele teorii asupra invatarii pornesc de la prezenta unor legi generale si particulare, factori de progres in invatare, conditiile intaririi efectului obtinut, posibilitatea de aparitie a comportamentului insusit.

Teoria clasica a reflexului conditionat (Pavlov) considera ca invatarea se realizeaza prin asocierea in timp a unui stimul oarecare cu rol de semnal cu o reactie reflex – neconditionata a organismului cu rol de intarire pentru conexiunea nou formata.

Invatarea instrumentala care este o conditionare operanta (Skinner), pleaca intodeauna de la o stimulare interioara a individului, o motivare a lui reala, care isi gaseste satisfacerea prin descoperirea solutiei adecvate la situatia data:

- diferentierea la nevoie a acestuia;
- posibilitatea unor raspunsuri in lant;
- elaborarea de raspunsuri chiar la stimulari negative.

Un rol insemnat in acest tip de invatare revine primelor impresii si frecventei stimularilor, fiind caracteristica in special primei copilarii stind la baza insusirii deprinderilor senzorio-motorii, a semnalelor verbale si reactiilor neurovegetative in echilibrarea organismului cu mediul.

Avind la baza modul in care invata indivizii, s-au mai identificat:

- invatarea prin inlantuire de evenimente consecutive, unde fiecare reactie insusita devine stimul pentru reactiile urmatoare ;

- invatare prin discriminare multipla (clasificari si grupari de stimuli) ;

- invatare prin experienta personala, directa (conditionare clasica si conditionare operanta);

- invatarea sociala mediata din experienta altora, prin identificatie, ca si prin participarea la actiunile efectuate, de celitati, prin imitatie.

In functie de nivelul activitatii psihice avem:

- invatare latentă - subliminală si neconstientizată;
- invatare spontana neintentionată;
- invatare hipnotica si forma constientă;
- invatare cu scop - de efectuare inteligentă a drumului ocolit;
- invatare inventiva - prin descoperire si creatoare.

Dupa maniera in care se administreaza experienta umana ce urmeaza a fi insusita avem:

- invatarea algoritmica - un set de reguli si operatii;
- invatarea euristica - bazata pe problematizare;
- invatarea programata - reglarea acestui tip de invatare se realizeaza prin feedback-ul insusirii de catre subiect a fiecarei unitati din program;
- invatarea prin analogie si modelarea proceselor;
- prin simulare de rol etc.

Nici o clasificare nu poate sa epuizeze varietatea tipurilor si formelor de invatare.

Dupa cadrul social in care are loc si pe de alta parte dupa obiectivele si finalitatea sociala a activitatilor avem:

- invatare scolara;
- invatare militara;
- invatare sociala.

Referindu-se la modalitatile de abordare experimentală in invatarea verbala putem aminti labirintele mintale care implica invatarea ideationala. Ele includ serii de situatii cu doua sau mai multe alternative din care subiectul alege una. In cursul repetarii probei el are posibilitatea sa descopere care sunt variantele corecte. Initiatorul acestei metode in cercetarea psihologica este J. Peterson. Se pot utiliza litere, cuvinte sau cifre.

O varianta a labirintului mental elaborat de Peterson consta dintr un numar de asociatii intre anumite numere si litere.

A B C D E F G H I J

9 6 2 10 8 1 5 4 7 3

Aplicarea testului este precedat de urmatorul instructaj "Literale A B C D E F G H I J sunt numerotate la intimplare cu numere de la 1 pina la 10. Am sa pronunt literele in ordinea lor (cite una iar dumneata sa incerci sa ghicesti numarul pentru fiecare litera pina ce nimeresti numarul corect, cind am sa spun "corect ". Apoi vei trece la litera urmatoare s. a. m. d. " Procedul este continuat pina ce subiectul poate fi judecat dupa:

- 1. timpul total utilizat;
- 2. numarul erorilor ;
- 3. numarul repetitiilor de la A la J necesar pina la realizarea performantei deplin corecte.

Subiectul este sfatuit sa utilizeze orice combinatie mintala care crede ca-l poate ajuta pentru a reduce numarul erorilor si al incercarilor. Peterson atrage atentia asupra a trei clase de erori:

- erori logice - care constau in repetarea numerelor care au fost utilizate anterior pentru alte litere din serie;
- erori perseverative, constau din repetarea numerelor care au fost deja incorect atribuite literei respective, inainte de gasirea numarului corect;
- erori neclasificate care cuprind toate celelalte tipuri.

Transferul

Prin transfer intelegem influenta unei invatari anterioare asupra unei invatari consecutive.

Daca influenta experientei anterioare este favorabila avem transfer pozitiv. Daca experienta veche se interfereaza cu activitatea noua, o ingreuneaza avem transfer negativ.

Transfer de la o mina la alta, de la mina la piciorul de aceeași parte a corpului sau de partea opusa a corpului.

Transferul negativ poate fi usor experimentat prin proba de sortare (schimbindu-se locul numerelor in cutie).

Neajunsul principal al majoritatii teoriilor despre invatare consta in faptul ca au fost experimentate pe animale, neputind gasi aplicatii corespunzatoare in psihologia umana, netratind invatarea ca un proces continuu obiectiv determinat de interactiunea subiectului cu mediul social si in perspectiva devenirii sale ca membru al colectivitatii.

ATENTIA

Atentia - fenomen psihic care nu posedă un conținut propriu (ca alte procese psihice). De aceea unii autori nu-l includ în categoria proceselor - genul proxim nu e de proces psihic, ci e o condiție fundamentală sau bază a proceselor psihice.

Atentia se manifestă în contextul altor procese psihice : percepția, memoria, gândirea și în cadrul activității conștiente spre un scop.

Atentia este orientarea, concentrarea și menținerea unui proces sau activități psihice la un anumit nivel de optimalitate în vederea rezolvării unei sarcini sau atingerii unui scop. După mecanismul prin care se realizează, atenția se clasifică în :

1 – involuntară sau neintenționată

2 – voluntară sau intenționată

3 - post-voluntară

1 – Atentia involuntară e declanșată automat și necondiționat de caracteristicile stimulilor sau situațiilor externe, caracteristici care fac ca stimulii sau situațiile respective să iasă cu ceva din comun, obișnuit.

Ca urmare principalele proprietăți vor fi :

- a)** - noutatea stimulilor care apar în câmpul nostru perceptiv
- b)** - gradul de contrast pe care un stimul îl are în raport cu alții (forma, culoare etc.)
- c)** - dinamicitatea – mișcarea pe care o are stimulul în câmpul perceptiv.

Stimulul mobil determină mai rapid atenția involuntară decât stimulii fixi. La baza atenției involuntare stă o reacție reflex necondiționată – reacția de orientare. Mecanismul ei îl constituie sistemul reticulat activator ascendent, care exercită asupra scoartei cerebrale un efect de activare generalizată, difuză, făcând ca în mod automat noi să întrerupem activitatea pe care o desfășurăm și să ne îndreptăm privirea, auzul în direcția noului stimul care a apărut în situația obișnuită de fond (reacția "ce se întâmplă"?). Ea susține orientarea aparatelor de recepție, către noua sursă de stimulare asigurând condiții fiziologice interne optime pentru rapidă indentificare și apreciere, evaluare a stimulului respectiv.

Atenția involuntară e caracteristică vîrștelor mici; pînă la 5 ani e preponderentă.

2 – Atentia voluntară apare treptat în cursul evoluției ontogenetice pe măsura maturizării funcționale a zonelor corticale, îndeosebi a zonelor corticale anterioare, din lobii frontali și a dezvoltării structurii reglatorii ale limbajului, comenzile verbale devenind principalul suport funcțional pentru mobilizarea, orientarea și menținerea atenției voluntare în cadrul proceselor și activităților de percepere a obiectelor, ascultare, rezolvare de probleme, efectuarea de teme etc.

Atenția voluntară ajunge la nivelul sau optim de integrare în jurul vîrștei de 18-20 ani cînd se încheie procesul de maturizare funcțională a mecanismelor corticale și se elaborează forme superioare de inhibiție numită inhibiție condiționată care asigură posibilitatea de formare a dominantelor (focarelor) de excitabilitate optimă, care permit menținerea concentrării și stabilității atenției în pofida acțiunii unor factori perturbatori colaterali. Aceste forme

subordoneaza si tin sub control formele de excitatie de fond pe care le produc alti stimuli colaterali decit stimulii de care se leaga activitatea principala.

Dupa un antrenament, stimulii colaterali inceteaza sa aiba o influenta perturbatoare devenind stimuli tonifianti, auxiliari care contribuie la amplificarea si sustinerea focarelor dominante.

Stimulii luminosi, cromatici, muzicali, devin factori care tonifica mecanismele atentiei voluntare.

Atentia voluntara presupune incordare, tensiune nervoasa, consum energetic; acestea sunt cu atat mai mari cu cit dificultatea sarcinii e mai mare, iar rezolvarea ei reclama un timp mai indelungat. Aceasta face ca dupa un interval indelungat de solicitare a atentiei voluntare la nivel ridicat, sa se instaleze fenomenul de oboseala (fatigabilitate) care in toate sferele vietii psihice e prezent: la nivelul perceptiei prin cresterea pragurilor senzoriale, la nivelul memoriei, scade rata inregistrarilor (sau imprimarilor) noilor informatii si creste numarul necesar de repetitii pentru fixare, retinere.

La nivelul gindirii prin scaderea capacitatii de discernamint, analiza si de mentinere sub control a relatiilor functionale dintre datele unei probleme etc. se produce o ingustare a cimpului constiintei si o diluare a activitatii discriminative (apare aplatizarea care duce la confuzii). Pe acest fond scade intregul randament al individului in orice tip de sarcina. Acest lucru face practic perceptia imposibila pentru solicitarea factorului uman.

3 – Atentia post-voluntara - forma calitativ superioara datorita faptului ca mecanismele ei functionale au un consum minim de energie, incit subiectul nu simte efortul asa cum il simte in atentia voluntara. Rezolvarea sarcinilor se face relativ usor, de la sine, fara incordari si tensiuni interioare. Secretul trecerii atentiei voluntare in atentie post-voluntara rezida in :

a) - elaborarea unui suport motivational intern specific pentru tipuri de sarcini si activitati pe care subiectul e pus sa le realizeze, subiectul manifesta interes direct si specific in si pentru asemenea sarcini;

b) - inarmarea subiectului cu tehnici si procedee mentale adecvate de abordare si rezolvare a unor clase de probleme.

Pentru activitatile dominante ale unui subiect care sunt legate de continutul profesiei pe care si-o alege, exista cel mai direct conditiile si premisele transformarii atentiei voluntare in atentie post-voluntara. Pentru activitatile colaterale (subiectul nu are nici interes nici instrumentar) obtinerea de performante continua sa fie legata de atentia voluntara.

Studiul experimental al atentiei se realizeaza in doua planuri :

1) - un plan fenomenologic-psihologic

2) - un plan obiectiv psiho-fiziologic

1) – Vizeaza surprinderea aspectelor calitative, specifice ale atentiei, in starea ei "pura"; acestea se evalueaza prin intermediul unor trasaturi ale atentiei: concentrare, stabilitate, distributie si mobilitate sau comutare.

Concentrarea - exprima forta (intensitatea) fenomenului de atentie care va fi proportional cu gradul de corectitudine si eficienta al parcurgerii testelor corespunzatoare de atentie.

Aceste teste sunt prezentate in forma :

- Literara- proba baraj litere, C.I.A.
- Cifrica – proba baraj cifre, Kreapelin
- imaginistica (figurala) – proba semafoare, sigma, baraj figuri.

Fiecare dintre ele reclama efectuarea unor sarcini mentale de analiza, de discriminare, identificare si de calcul rezolutiv, de a face operatii: testul Kraepelin: prezinta cifre intre 0 si 9 si se cere sa se adune cifra din dreapta cu cea din stinga si sa se scada cifra urmatoare, etc. Cele literale: literele alfabetului date la intimplare, i se cere unde intilneite pe C intre doua vocale sa-l bareze etc.

Imaginistica : se dau elemente separate ale unei imagini si el s-o recunoasca intr-un alt context.

Cu cat subiectul comite mai putine greseli (20 min), important e numarul erorilor si distributia lor in timp (grupat sau liniar are interpretari diferite). Coeficientul de concentrare este un indicator si pentru activitatea cerebrala - activitate normala sau deregata (deficit bazal de organizare al creierului).

Stabilitatea - capacitatea subiectului de a-si mentine concentratia optima initiala de-a lungul unui interval cit mai lung de timp.

Ea tine de forta sistemului nervos. Tipul slab e capabil de concentrare pe intervale scurte de timp, tipul puternic rezista mai mult timp.

Ea depinde si de mecanismele secundare voluntare pe care subiectul si le dezvolta. Un subiect antrenat isi elaboreaza tehnici de rationalizare a resurselor energetice - pe fondul unui tip slab se pot forma comportamente puternice.

Analiza acestei trasaturi o avem tot prin testele de concentrare prin curba dinamicii erorilor: primele 5 min. apoi alte 5 min. etc.

Cind cresc brusc erorile stabilitatea e mica.

Distributia - se evalueaza dupa numarul de elemente pe care subiectul le poate analiza simultan. Cit de multe lucruri poti face in acelasi timp.. E discutabil daca distributia e o calitate efectiva a atentiei sau ea reprezinta o latura a mobilitatii, respectiv capacitatea subiectului de a-si indrepta rapid atentiea la diferite elemente (se creaza impresia simultaneitatii). Creierul nu poate realiza decit o activitate principala potrivit legii exclusivitatii fiziologice a creierului. Intr-o activitate constienta, putem face si altceva dar asta trebuie sa fie automatizata : doua activitati voluntare principale nu sunt compatibile in acelasi timp pentru creier.

Mobilitatea – trasatura reala a atentiei reprezinta capacitatea subiectului de a-si deplasa cu rapiditate focarul de concentrare a atentiei de la un element la altul, de la o sarcina la alta sau de la o activitate la alta.

Sub aspect cantitativ mobilitatea se va aprecia dupa numarul de elemente sau stimuli parcursi in unitate de timp. Cind dintr-un test de concentrare aplicat timp de 10 -15 min., vom constata ca unii subiecti au parcurs o treime, altii jumătate, iar altii tot testul, diferentele tin de mobilitatea atentiei, de felul rapid in care si-a deplasat atentia pe sirurile din test.

Testul **PRAGA** : tabel cu patrate cu numere mari si mici in ele.

In ordine cronologica subiectii identifica numarul mare, iar numarul mic din patrat si-l scriu in foaia de raspuns etc.

Testele **COD**

Analiza testelor de atentie sunt destul de clare - nu sunt confuze, ele reprezinta o stare de fapt. Atentia pentru a fi bine evaluata, investigarea trebuie sa respecte anumite conditii. Toti subiectii supusi testarii trebuie:

1. sa aiba aceeasi stare, timpul de aplicare sa fie acelasi;
2. sa se tina seama de starea fiziologica a subiectului (obosit, odihnit). Pentru

curba globala a atentiei se fac doua curbe:

- una dimineata;
- una la sfirsitul zilei.

Se face acelasi test. Compararea celor doua ne da gradul de degradare, de scadere a atentiei in cursul activitatii. Pentru a aproxima capacitatea de integrare socio- profesionala este important daca atentia prezinta tulburari patologice – modalitati principale de diagnosticare in patologii:

- sindroame frontale : atentia e in primul rind compromisa, apare o instabilitate cronica a atentiei;

- fixitate cronica a atentiei : subiectul ramine fixat la un element, nu poate face nici un pas mai departe ceea ce arata starea de depresie si schizofrenie catatonica;

- idei fixe, deliruri

- atentia toata e asimilata in delir care-l izoleaza pe subiect de restul lumii. Investigarea sub aspectul normalitatii se efectueaza in :

- psihologia muncii
- psihologia experimentală
- psihologia clinica.

Cercetarile sub aspect fiziologic au dus la stabilirea unor indicatori bazali care pot corela cu starea de atentie – inregistrarea lor incepind cu ritmul respiratiei si EEG, pot sa dea

informatii suplimentare despre baza fiziologica a starii de atentie. S-au identificat mecanismele neurofiziologice ale atentiei :

- sistemul reticulat

- circuitele fronto-occipitale in timpul atentiei voluntare. Alterarea lor atrage dezechilibrarea schemelor atentiei voluntare si atentiei involuntare.

Atenția și receptarea unui mesaj

Se știe că un obiect poate fi perceput dacă imaginea lui este formată pe retină în partea stângă.

Se poate percepe când imaginea este în partea inversă, cu condiția..

Experiment: Reeves și Sperling: subiectul era solicitat să-și fixeze privirea într-un punct pe ecran (display). Se prezintă o serie de litere în stânga acestui punct. Frecvența acestor prezentări variază între 4,6-13,4 litere/secundă. Subiectul trebuie să spună ce litere erau prezentate în partea dreaptă după 200 milisecunde (timpul necesar de comutare a atenției). Subiectul trebuie să spună ce itemi au apărut în partea dreaptă, și nu în stânga.

Broadbent teoria filtrului – percepem totul sau nimic. Acest punct de vedere este corect cu o explicație cognitivă.

Din punctul de vedere al psihologiei cognitive atenția este considerată ca mijloc de procesare a informației. La nivelul receptorului există un comutator care se deschide pentru informații relevante. Experimental s-a dovedit că dacă la urechea neatență sunt furnizate informații relevante (de exemplu numele subiectului) acesta devine receptiv la stimulul respectiv. De asemenea există atenuatori care favorizează receptarea informațiilor semnificative pentru subiect.

În timpul discuției individul poate, în momente redondante, să-și deplaseze atenția spre alte mesaje din care își extrage esențiale de informații, deci în anumite condiții individul poate capta informații din doi stimuli ce acționează concomitent.

Broadbent 1958- atenția selectivă a stimulilor din mediu se datorează unor filtre timpurii, instituite la nivelul periferic al analizatorului. Astfel prin cască de la ureche se transmiteau mesaje și se cereau subiectului să reproducă mesajul respectiv, subiectul era atent numai la mesajul urechii drepte. Totodată se transmiteau mesaje prin cască de la urechea stângă. Rezultatul: subiectul nu putea să reproducă mesajele transmise la urechea stângă, deoarece atenția era îndreptată numai la urechea dreaptă.

STUDIUL EXPERIMENTAL AL MOTIVAȚIEI

A) Caracterizarea generala

Motivatia este fenomenul psihic strâns legat de activitatea umana, de comportarea si conduita omului. Activitatea omului este conditionata, în genere, de un ansamblu de factori ce actioneaza in mod corelat in organizarea, desfasurarea si finalizarea activitatii. Omul ca sistem deschis realizeaza cu mediul ambiant toate cele trei genuri de schimburi posibile: substantiale, energetice si informationale. Efectuarea acestor schimburi n-are un caracter facultativ si nu ramane exterioara fata de organizarea si functionarea organismului si a personalitatii umane.

Schimburile ce intervin intre organismul uman si mediu sunt legice, obligatorii ele izvorand din necesitatea interna a existentei si dezvoltarii omului. Printre factorii esentiali ai activitatii constiente a omului figureaza, in primul rand scopul si obiectivele activitatii, instrumentarul necesar desfasurarii si maniera de lucru, precum si energia necesara abordarii, desfasurarii si finalizarii ei. Energia la care ne referim in contextul de fata este motivatia. In lipsa motivatiei care, sustine energetic activitatea, aceasta este de neconceput chiar daca subiectul dispune de un scop clar si de instrumentarul intelectual necesar desfasurarii ei. Activitatea umana pentru a fi desfasurata are nevoie de aceasta sursa energetica de activare, de stimulare si sensibilizare selectiva si imbold, care in ansamblu desemneaza motivatia.

Explicarea fenomenului motivational necesita cateva precizari asupra evolutiei in filogeneza si ontogeneza. In structura organismului nostru s-au elaborat filogenetic si se eleboreaza in cursul existentei, individuale anumite stari de necesitate si sensibilizare pentru diferite substante: de substante nutritive, de oxigen, de anumite conditii de temperatura umiditate, presiune, nevoia de semnale informationale, de miscare; de actiune, de relaxare, de comunicare cu altii, de realizare de sine., Toate acestea sunt trebuinte ce semnalizeaza perturbările din organism privatiuni sau excese. Deci, pe langa aspectul cognitiv "ce este aceasta?", structurile psihice poarta in sine si masura utilitatii datelor informationale pentru stările de necesitate sau de motivatie a individului, fiind un mijlocitor

in realizarea echilibrului optim. Pe masura ce trecem de la o treapta la alta se produce o diferentiere, diversificare si amplificare a starilor de necesitate, a formelor si tipurilor de motive.

Distingem astfel mai multe forme structurale ale motivatiei:

Trebuintele sunt vitale pentru tot ceea ce este viu si dobandesc un caracter instinctiv pe parcursul filogenezei. Motivatia ca sursa energetica a activitatii umane isi are resursa primara in trebuintele omului.

B) Forme structurale ale motivatiei

Trebuinta: in contextul procesului motivational intelegem entitatea de natura biologica, fiziologica ce sta la baza motivatiei. Este o resursa de natura energetica pentru actul motivational.

Sub denumirea generica de trebuinta intelegem un ansamblu de resurse motivationale alcatuite din: trebuinte propriu-zise, impulsuri motivationale, intentii, valente si tendinte motivationale.

Trebuinta este generata de un dezechilibru in functionarea organismului, ea semnalizeaza cerintele de reechilibrare in forma unor stari si imbalduri specifice. Trebuintele aflate intr-o stare activa de excitabilitate accentuata dau nastere la impulsuri.

Trebuintele au doua caracteristici esentiale:

1) natura reflectorie: reprezentand expresia reflectarii in plan subiectiv a unei insuficiente (nevoi) obiective aparute in structura biologica si a personalitatii individului;

2) caracterul de impuls spre actiune,legat de crearea unei stari de tensiune specifice.ultima instanta, trebuinta in sens psihologic, este unificarea nevoii obiective cu imaginea subiectiva a acestei nevoi si cu obiectul corespunzator pentru satisfacerea ei.

In functie de geneza si continutul lor, ele se clasifica in trebuinte primare si trebuinte secundare.

Trasatura comuna a ambelor tipuri de trebuinte o constituie proprietatea de evoluare si complicare.

Datorita conditionarii sociale atat a procesului de satisfacere, cat si continutul lor reflectoriu, la nivelul omului si trebuinte asa-zis biologice primare dobandesc o esenta noua. La om satisfacerea acestor trebuinte este mediata social. In plan social, general se stabileste o legatura directa intre nivelul de satisfacere a trebuintelor materiale si gradul de dezvoltare si diversificare a trebuintelor spirituale.

Trebuintele primare au ca trasaturi comune:

- caracter innascut;
- sunt comune pentru om si animal, dar la om sunt modelate si instrumentate socio-cultural;
- asigura integritatea fizica a organismului.

Sunt de 2 feluri:

- trebuinte biologice sau organice (de foame, sete, sexuale);
- trebuinte fiziologice sau functionale (de miscare, relaxare, descarcare).

Trebuintele secundare:

- sunt formate in ontogeneza;
- sunt influentate de mediul social;
- asigura integritatea psihica si socila a individului.

Ele sunt de 3 feluri:

- trebuinte materiale (de confort, unelte, instrumente, obiecte); .
- trebuinte spirituale (de cunoastere, estetice, etice, de realizare a propriei

personalitati);

- trebuinte sociale (de comunicare, anturaj si integrare sociala, de cooperare, etc.).

Fara indoiala trebuinta reprezinta cel mai important si puternic motiv al activitatii, satisfacerea sau nesatisfacerea ei avand importanta vitala pentru subiect. Satisfacerea adecvata a trebuintelor asigura dezvoltarea normala si conservarea individului. Trebuintele, ca atare, nu reprezinta constante absolute ale conduitei, ci se modifica ascendent sau descendent in dependenta, atat de modul in care sunt satisfacute, cat si de interactiunile

Odata cu satisfacerea trebuintelor are loc o reducere a tensiunii. Nesatisfacerea indelungata a trebuintelor (pe cai firesti sau chiar simbolice) poate periclita grav integritatea fizica sau psihica a persoanei.

Esecurile pot determina, in cadrul dinamicii generale a motivelor, anumite deplasari (substituirii) in variate forme (regresiune, abandon, orientare catre alte obiective noi).

Cand individul isi da seama de deficitul de substante nutritive din organism si se orienteaza spre inlaturarea lui trebuinta s-a transformat deja in motiv.

2) Motivele. Termenul "motivatie" deriva de la "motiv", care la randul sau are la origine latinescul "motus" care inseamna miscare, iar de aici "motivus" termenul cu intelesul "care misca".

Motivul exprima deci cauza, ratiunea, temeiul subiectiv al actiunilor umane, mobilul ce-l impinge pe om la actiune.

Motivatia reprezinta totalitatea motivelor, a consideratiilor sau a mobilelor (constiente sau nu) care determina o persoana sa efectueze o anumita actiune sau sa tinda spre anumite scopuri.

Motivul este cauza psihica mintala care declanseaza, sustine energetic si orienteaza actiunea.

De aici decurg cele 2 segmente ale motivului:

- functia declansatoare si energizanta;

- functia de selectie si orientare.

Motivele sunt foarte variate: individuale si sociale, inferioare si superioare, minore si majore, egoiste si altruiste, etc.

"In determinismul complex al conduitei datele mediului reprezinta, in general, factori de incitare sau precipitare, cauzele externe. Motivele insa, tin de factorul intern, de conditiile interne care adesea se interpun intre stimulii externi si reactiile persoanei, sustinand si directionand conduita. Sursa actiunii trebuie cautata propriu-zis, nici numai in afara, nici numai in cadrul organismului, ci in interactiunea dintre individ si mediu .

Viata psihica transforma cauzele externe si introduce modificari in liniaritatea relatiei cauza-efect. Rolul particularitatilor mediului extern si specificul starii de neeesitate interna existente in motivatii complexe, e subliniat de P.Golu astfel: "Motivatia ar putea fi definita ca model subiectiv

al cauzalitatii obiective, cauzalitate reprodusa psihic, acumulata in timp, transformata si transferata prin invatare si educatie in sfera interna a persoanei".

Abordând motivele ca si concretizari ale trebuintelor, Nuttin le considera ca formatiuni compuse din 2 secvente, unul energizant sau dinamogen si altul directiona sau orientativ.

Complexitatea activitatilor umane genereaza o structura motivationala extrem de variata. Ele nu actioneaza independent unele de altele ci interdependent alcatuind adevarate retele, configuratii de motive. Asa se explica faptul ca una si aceeaasi persoana actioneaza in situatii diferite in mod diferit la aceeaasi trebuinta.

La fel persoane diferite pot actiona similar sub influenta unor trebuinte similare sau diferite.

De aici rezulta ca intre numeroase motive ale omului se realizeaza o retea variata de relatii sub forma unor actiuni de;

- optare, de retinere a unor motive si de respingere a altora;
- cooperare de sustinere reciproca a motivelor fapt care duce la intarirea motivatiei;
- divergenta, ce conduce la aparitia unor stari conflictuale, tensionale. Prevenirea sau diminuarea acestora se poate infaptui prin ordonarea si distantarea in timp a satisfacerii lor.

Edward Spranger - face o clasificare a motivelor pornind de la structuri individuale. El stabileste sase forme fundamentale:

- tipul teoretic - preocupat de studii stiintifice sau filosofice;
- tipul economic - preocupat de acumularea banilor si a unor bogatii;
- tipul estetic - admirator al frumosului din natura si arta;
- tipul social - sociabil, amabil preocupat de destinele semenilor pe care doreste sa-i sprijine.

Om politic - dornic de ascensiune de puteri vrea sa-si domine semenii.

Om religios - preocupat de penetrarea absolutului a aspectelor ce depasesc posibilitatile cunoasterii umane

H. Thomae: grupeaza motivele stabile in sase "tematici ale existentei" dintre care unele cuprind mai multe preocupari.

a) tematica reglativa: aici sunt incluse trebuintele vitale, adica nevoile de ordin material (hrana, apa, caldura) precum si nevoile sexuale si frica. Tot aici se pot include agresivitatea - prezenta ca motivatie in razbunare si tendinta pastrarii echilibrului sufletesc - de descarcare a tensiunilor nervoase-urmare a unor situatii dramatice, ori frustrante - printr-un efort fizic, fie prin alcool sau droguri;

b) tematica integrarii sociale: tin de nevoia omului de a se asocia cu semenii, de nevoia de colaborare, de cooperare, intrajutorare;

c) tendinta de ascensiune sociala: dorinta de a depasi pe semeni, de a-i conduce

d) activarea existentei: dorinta de variatie, de schimbare, evadare din cotidian, nevoia de distractie; calatorii, trairea unor senzatii tari etc. ;

e) tematica realizarii de sine: dorinta de afirmare intr-un anumit domeniu, de a cunoaste, de valorificare a aptitudinilor in mod creator intr-o activitate social utila etc.;

f) tematica normativa: tendinta de respectare a normelor si regulilor sociale, a convenientelor.

A.H.M.Maslow pornind de la rezultatele experimentale in studiul motivatiei muncii realizeaza o ierarhizare a motivelor. El porneste de la ideea ca o simpla lista de trebuinte pentru a explica varietatea motivatiilor umane nu exprima nici importanta lor relativa nici posibilitatea lor de manifestare. El porneste de la considerentul ca trebuintele au posibilitate de aparitie diferita si ele sunt determinate de starea individului si de modul in care au fost sau nu satisfacute alte trebuinte.

Astfel stand lucrurile autorul propune o clasificare ierarhica a trebuintelor reprezentate printr-o piramida, pornind de la urmatoarele ipoteze:

-o trebuinta este cu atat mai putin probabila sa se manifeste cu cat este mai continuu satisfacuta

- o trebuinta satisfacuta inceteaza sa motiveze conduita;

-o trebuinta nu apare ca o motivatie a activitatii decat daca trebuintele mai puternice si de nivel inferior au fost satisfacute;

-cu cat o trebuinta se afla mai spre varful piramidei cu atat este mai specific umana.

Piramida lui Maslow cuprinde cinci nivele de motivatii determinate de trebuinte:

a) trebuinte organice (foamea, setea, etc.) care atunci cand nu sunt satisfacute sunt pe primul plan al motivatiei;

b) nevoia de siguranta care se observa inca din perioada copilariei si care apare ori de cate ori organismul e confruntat cu o situatie noua si nesteptata. Omul simte nevoia de echilibru emotional, de siguranta conditiilor de munca si viata;

c) nevoia de apartenenta la o grupare. Se refera la trebuinta de afiliatie si adeziune, de identificare cu altii, de apartenenta la familii, grup, comunitate culturala. Adesea grupurile se formeaza pentru ca indivizii sa obtina siguranta ca opiniile lor sunt confirmate si acceptate si de alti oameni

d) nevoia de stima si pretuire- Nevoia stimei fata de sine si de alte persoane, de reputatie si prestigiu decurge din sentimentul unei competente de care suntem constient si pe care o dorim sa fie recunoscuta si de ceilalti. In acelasi timp nevoia de a fi stimat se manifesta si prin dorinta de a avea un statut ridicat in cadrul grupului.

e) nevoia de autorealizare: e vorba de nivelul cel mai inalt al motivatiei constand din necesitatea de obiectivare si sporire a potentialului creativ personal. La persoanele cu un grad ridicat al nevoii de autorealizare, de regula, rezultatul obtinut in urma eforturilor si cautarilor

reprezinta o recompensa suficienta prin sine insusi, facand ca intreaga straduinta sa capete sens si sa fie astfel valorificata.

In analiza de fata important este de subliniat ca in acest proces filogenetic nu are loc numai o simpla actualizare treptata a diferitelor trebuinte umane, ci are loc si un proces de dezvoltare a acestora si de producere a unor noi trebuinte.

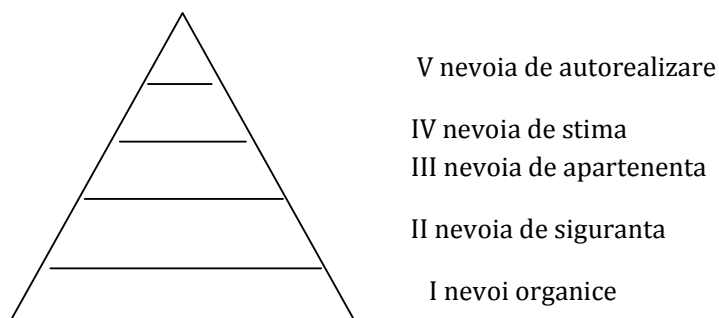

Fig. 16 Piramida trebuintelor

Aparitia unor noi trebuinte poate modifica nu numai activitatea sistemului uman respectiv, ci si raporturile dintre trebuintele deja existente si modul de satisfacere a acestora.

Ierarhia trebuintelor umane nu este o structura imuabila, raporturile dintre diferitele niveluri ale trebuintelor modificandu-se in timp datorita contextului social, al interactiunii cu ceilalti si al transformarilor interpersonale.

Avand in vedere aceste caracteristici, se poate preciza urmatoarea teza asupra ierarhizarii trebuintelor umane care reflecta dinamismul. Sistemul trebuintelor umane nu evolueaza doar prin conditionaril determinate de satisfacerea nevoilor imediate, inferioare, ci si prin cele determinate de trebuinte aflate in varful piramidei. In acest sens, trecerea de la un nivel informational inferior la altul superior, nu este conditionata doar de satisfacerea nevoilor inferioare, ci si de presiunea exercitata de nevoile superioare. Aceasta dubla determinare, de jos in sus si de sus in jos a procesului de trecere de la un nivel motivational la altul, este corelata cu sistemul valorilor sociale si individuale, cu relevanta ierarhizarilor din campul axiologic pentru comportamentul uman respectiv. In studiul concret al acestei duble determinari, este necesar sa se introduca notiunea de prag de satisfaoere a trebuintelor. Pragul de satisfacere al trebuintelor este dat de nivelul minim de satisfacere a trebuintelor de un anumit tip, care face posibila trecerea spre un nivel superior.

Pragul de satisfacere a trebuintelor are un caracter individualizat, el fiind conditionat, atat de caracteristicile sistemului uman respectiv, cat si de caracteristicile contextului socio-cultural. De exemplu: pragul de satisfacere al unor nevoi elementare poate varia foarte mult datorita caracteristicilor contextului socio-cultural, datorita cerintelor pozitiei sociale si a statusului.

Precizam ca aceasta dubla determinare a dinamicii motivationale se produce atat sub influenta parametrilor interni ai personalitatii, cat si sub influenta balantei motivationale in care se afla individul respectiv in relatiile cu ceilalti.

Interesele: le definim ca orientari selective, active, relativ stabile ale personalitatii spre anumite laturi si domenii concrete ale realitatii (obiecte, fenomene, evenimente, persoane).

Ele sunt structuri motivationale mai complexe decat trebuintele si motivele deoarece implica organizare, constanta si eficienta.

In structura lor sunt incluse:

- elemente informational cognitive {cunostinte, activism mental}
- elemente afective (sunt traite de obicei ca o stare de tensiune agreabila
- elemente volitionale (imping spre perseverare, actiune, spre control).

Cu alte cuvinte interesul reprezinta acel mobil intern care indreapta si fixeaza atentia noastra asupra a ceva din afara ce prezinta o anumita semnificatie, fie din punctul de vedere al scopului urmarit in acel moment fie prin prisma unui scop de perspectiva.

Intre interes si obiectul din afara se stabileste un gen de relatie ca in cazul trebuintei. Trebuinta presupune neaparat asimilarea obiectului la care se raporteaza; interesul presupune doar mentinerea unui contact cu el. Nesatisfacerea trebuintei determina tulburari profunde in structura generala a personalitatii; nesatisfacerea interesului nu afecteaza in mod vital pe individ. Prin urmare, legatura interesului cu obiectul este de un grad mai mic (mai putin intensa) decat cea a trebuintei. De aici decurge ca interesul se deosebeste de trebuinta si dupa parametrul fortei (intensitatii). Ca impuls sau tendinta spre actiune el este mai slab decat trebuinta.

Totodata interesul poseda si o mobilitate mai mare decat trebuinta. Datorita existentei lui, subiectul se manifesta (apare) la suprafata ca factor permanent activ, dovedeste receptivitate fata de o imensa gama de lucruri si fenomene care actioneaza asupra lui. Ca si trebuinta, interesul se formeaza si se dezvolta tot in procesul activitatii, prin desprinderea si fixarea semnificatiei concrete a obiectului cu care subiectul, pe baza complexului reactiei de orientare-investigare, intretine un contact indelungat. Intrucat in lume omul gaseste o multitudine de lucruri semnificative, in structura sa psihica generala se dezvolta o bogata gama de interese.

Un rol important in formarea interesului il are procesul invatarii, comunicarea nemijlocita a individului cu ceilalti oameni. Caci, un interes pentru a deveni intr-adevar stabil si specific trebuie sa treaca dincolo de atractivul imediat si de suprafata din obiect. Ori, aceasta nu este posibil decat printr-o activitate sistematica, impusa subiectului ca necesara, de explorare, ceea ce inainte se facea sub influenta unei necesitati exterioare, a unei comenzi sau ordin, incepe a fi efectuat dintr-o pornire interioara interesul.

Intr-o forma simpla, interesele se contureaza la o varsta relativ timpurie. Primele sunt interesele care se manifesta in activitatea de joc a copilului. Unele jocuri fiind prin natura lor atractive mobilizeaza si antreneaza repede copii. In cadrul lor copii obtin reale satisfactii ca urmare, ei incep singuri sa tinda activ spre asemenea jocuri si sa le prefere altora. Ulterior,

interesul se poate manifesta si in jocuri mai putin dinamice si atractive: jocuri de atentie, de gandire, jocuri complicate cu roluri. Pentru aceasta insa este necesar ca in fata copilului sa fie desprinsa o anumita valoare si semnificatie concreta a jocului; sa se arate ca el are de castigat de pe urma unor asemenea jocuri pentru ca ele ii dezvoltă curajul, indrazneala, forta fizica, il obisnuiesc sa gandeasca, sa inventeze, etc., sau ca prin intermediul lor el indeplineste o anumita misiune, un rol important (prefigurand atributiile adultului).

Cea mai raspandita clasificare a intereselor este dupa domeniul de activitate in care se manifesta: tehnice; stiintifice, sportive, artistice, un rol important revenind celor creative.

Factorii principali de care depinde formarea unor interese trainice sunt: pragul reactiei de orientare-investigare in raport cu diferitele influente externe (aceasta conditioneaza aceea receptivitate pentru anumite lucruri si fenomene, fara de care n-ar fi posibila nici macar punerea bazelor interesului), natura si gradul de dezvoltare a aptitudinilor generale si speciale, fondul aperiectiv intr-un domeniu sau altul de activitate, modul de organizare a procesului de invatare (care conditioneaza ritmul si volumul de asimilare a cunostintelor, formarea sistemului deprinderilor necesare pentru indeplinirea activitatii date) si raportul dintre succese si insuccese in rezolvarea curenta a sarcinilor din domeniul dat (pentru dezvoltarea interesului pentru un anumit domeniu se cere ca acest raport sa incline statistic in favoarea succesului $S/E(1)$). La acestia se mai adauga o serie de conditii suplimentare: atitudinea generala a subiectului, modul de intarire (compensare) a activitatii (profesiei) respective, valoarea sociala a activitatii etc. Se vede deci ca formarea intereselor este un proces deosebit de complex, care nu poate fi izolat de dezvoltarea generala a personalitatii. Factura si continutul intern al intereselor sunt subordonate nivelului general de integrare a personalitatii. De aceea interesul poate fi luat in calitate de parametru de diagnosticare a valorii si dimensiunilor reale ale personalitatii. Diferentiindu-se si stabilizandu-se, interesul nu ramane un element rigid, izolat, ci absoarbe in sine momente apartinand tuturor celorlalte procese psihice; prin aceasta el isi intinde radacinile in intreaga sfera a structurii psihice interne, devenind un motiv stimulator, optimizator si reglator de cea mai mare importanta pentru activitatea si conduita umana.

Idealul este un imperativ, dar de gen optativ. El reflecta intotdeauna o anumita distanta dintre ceea ce este in momentul dat individul si ceea ce tinde sau vrea el sa devina sau sa realizeze, altfel spus el apare pe baza constiintei de insuficienta sau de nemultumire fata de sine. De aceea el orienteaza intotdeauna atentia si preocuparile individului spre viitor. El are un rol strategic in raport cu orientarea comportamentului.

Se considera ca in genere idealul se cristalizeaza in jurul varstei de 18-20 de ani. Constituirea lui confera vietii individuale o directie stabila, un sens precis de miscare. De aceea in ultima analiza, actiunile si faptele noastre se apreciaza si se sanctioneaza prin prisma idealurilor in numele carora au fost efectuate.

Pentru ca idealul sa-si poata exercita rolul de forta motrice a activitatii individului trebuie insotit cu elemente de ordin volitional, afectiv-emotional si intelectual.

Toate aceste motive la un loc, trebuintele, interesele si idealurile constituie orientarea internă a personalitatii, izvorul activismului permanent si variat al omului.

C) Functii si forme ale motivatiei

a) functia de activare internă difuza si de semnalizare a unui dezechilibru fiziologic sau psihologic.

În această fază starea de necesitate dăinuie, dar nu declanșează încă acțiunea.

b) funcția de mobil sau de factor declanșator al acțiunilor efective. Acesta este motivul definit de H. Pieron ca "mobilul care alege dintre deprinderile existente, pe cea care va fi actualizată". A identifica un motiv înseamnă a răspunde la întrebarea "de ce?". Probanta pentru motiv este declanșarea acțiunii.

c) funcția de autoreglare a conduitei prin care se imprimă conduitei un caracter selectiv și activ. Eficiența reglatorie a motivației este dependentă în egală măsură de energizare și direcționare.

Formele motivației

Diversele forme de motivație generate de trebuințele variate și în funcție de efectele pe care le produc, concret, se manifestă în maniera bipolară după cum urmează: motivația intrinsecă sau extrinsecă, motivația pozitivă sau negativă, motivația cognitivă sau afectivă.

a) motivație intrinsecă avem atunci când însăși efectuarea unei acțiuni furnizează în mod nemijlocit plăcerea și satisfacția. În acest caz sursa generatoare de motivație, se află în nevoile și trebuințele personale ale omului.

În motivația extrinsecă sursa generatoare se află în afara subiectului fiindu-i sugerată sau chiar impusă de afara.

b) motivația pozitivă este produsă de stimulările premiale (lauda, încurajare) cu o valoare mobilizatoare mare.

De regulă această formă de motivație se soldează cu efecte binefacătoare asupra activității și asupra relațiilor interpersonale, atunci când este corect utilizată. Motivația negativă se bazează pe folosirea unor stimulii negativi sub numele de pedepse concretizate sub forma de amenințare, critică, mustrare, penalizare ceea ce conduce la efecte de abținere, evitare, refuz.

Cercetările pe această temă au evidențiat că recompensele au o putere mobilizatoare și o valoare educativă mai mare decât pedepsele.

Recompensele devin mobiluri interne când sunt asociate cu faptele pozitive ale omului. Recompensele, dacă sunt judicios atribuite conduc la deprinderi și apoi la atitudini jucând în acest sens rol de profilaxie comportamentală pentru ființa umană. Atât recompensele cât și pedepsele au un rol educativ atunci când sunt judicios aplicate.

c) motivația cognitivă este generată de activitatea de cunoaștere, de nevoia de a cunoaște, de a ști.

Are la bază activitatea exploratorie, tipică fiind curiozitatea pentru nou, complex, schimbare. Se numește cognitivă deoarece se bazează pe procesele de cunoaștere, percepție, memorie, imaginație, gândire, stimulând activitatea intelectuală.

d) motivația afectivă este generată de nevoia de a obține aprobarea din partea altor persoane, de a se simți bine în compania altora. Dacă activitatea cuiu urmărește ca pe baza rezultatelor obținute să satisfacă pe alții se spune că este animată de motive de natură afectivă.

e) după gradul de integrare avem motivații:

- structurate - organizate, (trebuinte, interese, idealuri);

- nestructurate (impulsuri, tendinte);

f) dupa sfera de semnificatie avem motivatii:

- individuale;

- generale (sociale).

g) dupa continutul sarcinii de reglare, in care este implicat motivul, avem:

- motive homeostazice care in raport cu subsistemul, al carui echilibru il vizeaza, pot fi biologice, cognitive, estetice, morale, de integrare sociala;

- motive de dezvoltare - vizeaza ridicarea sistemului la un nivel de organizare mai inalt.

METODE EXPERIMENTALE

1. TREBUINTA DE STIMULARE: Este expresia unei motivatii de tip intrinsec ce isi are originea in reactia de orientare-investigare. Este o reactie ce trebuie sa raspunda la intrebarea "ce este aceasta". Aceasta reactie este de fapt expresia unui reflex de orientare ce se gaseste la toate animalele ce dispun de un sistem mai organizat, structurat si care dispun de o larga varietate de comportament ce urmeaza a fi achizitionate prin invatare.

In aceste conditii, nevoia de stimuli si descifrarea acestora se instituie intr-o trebuinta de mare valoare adaptativa. Experienta de privare senzoriala a demonstrat ca omul suporta cu greu absenta stimulilor, in conditiile starii de veghe. In conditii de privare senzoriala se manifesta fenomene psihopatologice: halucinatii (vizuale, auditive, tactilo-chinestezice, sentimente de anxietate, incordare, tensiune, spaima si daca experimentul este foarte bine organizat, subiectul oricat ar fi de bine motivat renunta la experiment)

2. CURIOZITATEA PERCEPTIVA SI EPISTEMICA

Experimentul lui Berlyne a incercat sa demonstreze ca la om acesta nu este reductibila la instinctul de orientare-investigare. Aceasta curiozitate perceptiva se manifesta dupa reguli specifice: este foarte mare la figuri absurde, neasteptate cu redundanta mai mica; e coordonata de noutate, surpriza.

Interesele ca structuri motivationale si de personalitate au fost studiate din perspectiva experimentală - motivatia fiind in legatura cu rolul acestora in activitatea explorativ - perceptiva.

Experimentele lui Postman, Bruner, McGinnis au demonstrat ca interesul subiectilor pentru o anumita latura, zona de cunoastere influenteaza perceptia.

S-a utilizat chestionarul Allport - Vernon cu desprinderea celor sase clase de valori. S-a demonstrat ca aderenta subiectilor la una din aceste valori influenteaza explorarea perceptiva.

3. TREBUINTELE DE PERFORMANTA

Cercetatorul D. McClelland a utilizat 3-4 planse din testul apercceptiv - tematic TAT al lui Murray. Subiectii erau solicitati sa povesteasca, dar nu la intamplare, ci orientati de anumite intrebari:

ce se intampla si cine sunt persoanele?; cum s-a ajuns la aceasta situatie?; ce gandesc persoanele, ce doresc ele?; ce se va intampla si ce vor face ele?. Analiza raspunsurilor este centrata pe tot ceea ce exprima interes, apreciere privind performanta, actiunile.

Autorul conchide ca este un bun indicator al unei inclinatii sau a unei trebuinte de performanta, pentru ca a constatat ca subiectii care manifesta o trebuinta de performanta au obtinut la alte probe performante bune.

4. NIVELUL DE ASPIRATIE

Rezulta din raportarea succesului real la succesul scontat. In experimentul asupra nivelului de aspiratie trebuie sa se cunoasca atat nivelul de aspiratie cat si nivelul performantei reale; deci esential este sa se porneasca de la performanta reala, in raport cu care subiectul isi va proiecta scopul. Aceasta performanta poate fi socotita de aceeaasi persoana ca succes sau ca insucces pentru ca nivelul de aspiratie se schimba in cursul actiunii in functie de performanta realizata. Totusi nivelul de aspiratie variaza in limitele unei zone in care subiectul are experienta succesului si esecului. Zona de aplicare a nivelului de aspiratie variaza de la punctul la care succesul este foarte probabil (fara a fi exclus esecul) pana la punctul in care insuccesul este foarte probabil (fara a fi exclus succesul).

Observatia generala in experimentul ce implica nivelul de aspiratie a fost ca acesta urca dupa succes si coboara dupa insucces. Dupa succes, nivelul de aspiratie urca la 69% dintre subiecti, ramane stationar la 6%, nu scade nici macar la 0%. Dupa esec nivelul de aspiratie scade la 50%, ramane constant la 21 % si nu urca.

5. CUNOASTEREA REZULTATULUI SI EFECTUL ACESTUIA

In multe experimente cunoasterea rezultatelor de catre subiecti poate constitui o variabila independenta dar poate fi si o variabila adaugata, careia urmeaza. sa i se studieze efectul asupra variabilei dependente si masura in care aceasta variabila interpolata afecteaza modul de expunere si consecintele variabilei independente. Aceasta cunoastere este o problema foarte strans legata de motivatia subiectului pentru ca atunci cand subiectul cunoaste rezultatul activitatii s-a constatat ca performanta devine mai buna, comparativ cu aceeaasi activitate desfasurata fara cunoasterea rezultatului. Paradoxal este ca aceasta cunoastere a rezultatelor este integrata in sistemele anticipativ-predictive si in sistemele de valorizare al eului, astfel incat chiar in situatia in care subiectul e confruntat cu privari si frustrari foarte intense si de lunga durata, cunoasterea efectului probabil si a celui imediat conduce la acceptarea cu mai multa usurinta a situatiilor stressante si frustrante. Dimpotriva, daca subiectul nu primeste acest nivel de feed-back, efectul e dezastuos asupra planificarilor personale proiectate in viitor si asupra valorizarii eului pentru ca subiectul se simte un obiect manipulat fara posibilitate de interventie. Bartlett a demonstrat in cercetarile sale ca informarea subiectului cu rezultatele actiunii este de fapt o intarire, o motivatie. Nuttin (cel mai mare teoretician al motivatiei) arata ca informand subiectul despre rezultatele obtinute permite acestuia sa-si fixeze de fiecare data un scop precis care mentine motivatia.

6. FRUSTRARE, AGRESIUNE, CONFLICT

Frustrarea este starea de afect pe care subiectul o resimte atunci cand un obstacol apare in calea realizarii scopului urmarit. De obicei, frustrarea este resimtita negativ, ca deposedere de ceea ce ti se cuvine

Conflictul motivational reflecta opozitia dintre tendinte, dorinte, impulsuri contradictorii. S-a constatat ca frustrarea si conflictul se implica reciproc si ca frustrarea poate determina uneori conduita agresiva.

Experiment: subiectul confruntat cu sarcini dificile: situatie conflictuala intre dorinta sa de a avea performante bune si dificultatea sarcinii. Tensiunea afectiva se creeaza prin mentinerea subiectului mai mult timp in confruntarea cu sarcina. Experimentul clasic realizat cu studenti in conditii de privare de somn si li se promitea ceva dar satisfacerea promisiunii era sistematic anulata. La anumite intervale de timp li se dadeau teste prin care se surprindea gradul de agresivitate. S-a observat ca agresivitatea nu se exprima in teste ci se proiecta asupra experimentatorului sub forma acuzatiilor directe sau in desene. Frustrarea este foarte puternic intretinuta de natura arbitrara a agentului frustrant. Experientele realizate au demonstrat ca situatia e traita ca frustranta numai daca ea este interpretata de subiect; ca fiind arbitrara. Pe aceasta cale apare nevroza experimentală, situatie in care se modeleaza confruntarea subiectilor cu agenti stressori ce nu pot fi integrati unor scheme explicativ-cauzale cat de cat rationale. Subiectul resimte un abuz absurd si arbitrar venit din exterior care mareste sentimentul de frustrare, incarcand puternic factorul agresivitate.

Cercetatorul american L. Festinger a studiat disonanta cognitiva si relatiile dintre conflict si decizie, facand distinctia dintre predecizie si postdecizie care se raporteaza la comportamentul de alegere, de optiune. Din punct de vedere psihologic alegerea este o situatie conflictuala intrucat optarea pentru anumita alternativa este insotita de ezitari care inceteaza dupa alegere; apoi subiectul va tinde sa valorifice, sa justifice alegerea. Aici apare celebra dilema: aleg ceea ce preferam sau prefer ceea ce am ales. Experimentul lui Festinger cu studenti platiti sa spuna ca au facut ceva interesant, de fapt o proba foarte monotona a demonstrat ca cu cat sunt platiti mai bine, cu atat incepeau sa fie chiar ei convinsi ca au facut un lucru interesant. Deci alegerea a fost valorizata financiar. Disonanta cognitiva este creata de elemente pozitive care fac alternativa respinsa si cu cat aceste elemente sunt mai numeroase cu atat disonanta va fi mai mare. In acest timp, se constata o crestere liniara a tendintei subiectilor de a stinge disonanta.

Disonanta cognitiva este traita si in situatii in care este aleasa si o alternativa cu multe elemente negative care, in mod normal, defavorizeaza alternativa. Reducerea disonantei cognitive poate fi realizata fie prin cresterea dezirabilitatii obiectului ales, fie prin coborarea dezirabilitatii obiectului care nu a fost ales. Aceasta echivaleaza cu un proces de rationalizare a deciziei. In ultimii ani in psihoterapia moderna s-au impus variante de psihoterapie cognitiva. Acest gen de psihoterapie este mult diferita de psihoterapiile clasice respectiv de psihanaliza. Pentru psihoterapiile psihanalitice pacientul dezvolta o dependenta, uneori excesiva, cu terapeutul. Psihoterapiile cognitive vizeaza implicarea subiectului in rationalizarea conflictelor si deciziilor sale. Subiectul este abordat ca un partener intr-o analiza de tip cognitiv. Terapeutul il ajuta sa disece si sa evalueze deciziile, conflictele, relatiile sale si incearca sa gaseasca impreuna cauza, prin constientizare si rationalizare treptata. Acest mod de abordare se bazeaza pe mecanismele disonantei cognitive (ceea ce s-a ales pare mai atractiv decat inainte, iar ceea ce s-a respins pare mai putin atractiv in urma rationalizarii deciziei in scopul scaderii disonantei cognitive).

Dar Nuttin ne previne asupra unui fenomen cunoscut: ca obiectul ales tinde sa piarda din atractie in timp ce creste atractia pentru obiectul la care s-a renuntat, aparand astfel reliefaarea componentei afective care sa rastoarne scara de valori. Disonanta si incercarile de a o reduce sunt cu atat mai mari cu cat alternativele se apropie mai mult de o dezirabilitate egala.

K. Lewin stabileste urmatoarele forme de conflict: apropiere-apropiere, evitare-evitare, apropiere-evitare. Acestea sunt posibile atunci cand alternativele au o dezirabilitate relativ egala.

AFFECTIVITATEA

Definirea si caracterizarea generala a proceselor afective; formele afectivitatii

Reactiile afective

Trairile afective

Baza fiziologica a proceselor afective

Functia adaptativa a emotiilor

Influenta reciproca dintre procesele afective si alte aspecte ale activitatii psihice

Definitia si caracterizarea generala a proceselor afective; formele afectivitatii.

Specificul proceselor afective, adica al emotiilor, sentimentelor, dispozitiilor, afectelor si al pasiunilor, consta in reflectarea relatiei dintre subiect si obiectul sau situatia care le-a produs.

Evident insusirile de placut, de sublim, de infricosator, dureros, trist etc. nu apartin intrinsec afectelor, ele sunt expresia vibratiilor din intreaga noastra fiinta. Putem remarca deci ca in cazul proceselor afective, relatia dintre subiect si obiect se dezvaluie prin starea generala de vibratie a individului la intelesul, la valoarea si semnificatia evenimentelor date. Astfel imaginea decesului ne produce sentimentul durerii, reprezentarea unei persoane agreate ne produce placere.

Modificari organice -> expresii emotionale si traire subiectiva (componenta esentiala a reactiei afective) constituie aspectul subiectiv al proceselor afective, desi aceste trairi reprezinta experienta nemijlocita a persoanei care le „simte” se obiectiveaza in manifestari organice prin conduita si expresii emotionale.

Trebuinta de a fi comunicate (cele puternice).

Teoria intelectualista (J.F.Herbart). Trairile emotionale efectul acordului sau conflictului dintre reprezentarile diferitelor situatii reproduse mintal.

Teoria fiziologica (W.James, K.Lange) conform careia modificarile fiziologice, somatice sau vegetative nu apar in urma trairii afective ci se declanseaza in mod direct, dupa perceperea situatiei emotionante externe.

Dupa aceasta teorie fenomenele periferice premerg afectarea si o determina. Plangem intai si de aceea suntem tristi. Deci succesiunea fazelor procesului afectiv ar fi:

- a) perceperea unei situatii;
- b) modificarea organica;

c) constientizarea acestor modificari si deci afectarea persoanei, emotionarea ei.

Th.Ribot arata ca modificarile organice patrunzand in constiinta ne provoaca starile afective corespunzatoare.

W.B.Cannon si P.Bard dezvoltă teoria hipotalamica a afectivitatii.

M.B.Donald si O.B.Lindsley arata ca sunt implicate si alte zone nu numai hipotalamusul, cum ar fi diencefalul, mezencefalul, formatiunile reticulate, centrul olfactiv din riencefal etc. teoria lui Wallon – teoria psiho-sociala a emotivitatii conform careia in organism sunt doar doua cai pentru orice excitatie de o anumita intensitate:

a) manifestarea emotiva,

b) miscare.

Anumite experiente au aratat ca se pot evoca modificari corporale si viscerale care nu implica insa si trairile afective adecvate.

Trairea afectiva nu se reduce la un simplu ecou al modificarilor corporale. In trairile afective se reflecta intr-un mod sudat: obiectul care produce emotia, relatia persoanei fata de obiect si modificarile care apar in organism (viscerale, expresive si de conduita).

Din toate aceste componente, continutul de baza al trairilor afective il constituie reflectarea relatiei dintre persoana si obiectul care a provocat emotia. Din aceasta cauza procesele afective sunt o reflectare cu caracter de atitudine, de aprobare sau dezaprobare, de apropiere sau respingere a stimulilor afectogeni. Trairea afectiva reflecta relatia dintre om si obiectul care a provocat-o, acesta din urma (obiectul) nu are valoare emotionala in sine.

Factorii care determina trairea afectiva :

- masura in care ajuta la satisfacerea unei trebuinte,
- se incadreaza in obisnuintele formate,
- de experienta castigata cu obiectele similare.

Printre caracteristicile fenomenelor afective consideram a fi cele mai semnificative: durata lor, intensitatea, polaritatea, aspectul stenic ori astenic, expresivitatea, larga conditionare.

a) Durata proceselor afective este legata de persistenta semnificatiei pentru individ a factorului afectogen. Emotiile generate de un accident dauinaie mult timp dupa consemnarea faptului. Sentimentele pot dainui chiar si dupa disparitia persoanei iubite.

b) Intensitatea, exprima forta si profunzimea cu care se instaleaza la individ procesul afectiv. Ea este conditionata de valoarea si sensul pentru subiect a obiectului afectiunii sale, precum si de particularitatile psiho-energetice ale individului, de capacitatea sa afectiva. Intensitatea afectiva se amplifica prin cresterea semnificatiei obiectului afectogen pentru individ sau prin intermediul unor factori psiho-sociali: reputatie, aprobare sociala etc.

c) Polaritatea fenomenelor afective, polarizarea lor ca tendinta la nivelul individului ori durere ori bucurie, ori placere ori neplacere. Deci in acelasi timp individul nu poate simtii ambii poli ai afectivitatii. Trecerea este posibila numai succesiv ca efect al reconditionarii afective a persoanei printr-o succesiune de stari afective.

d) Caracterul stenic sau astenic se refera la tendinta lor mobilizatoare sau demobilizatoare, dezorganizatoare. Intervin si particularitatile individuale in trairea starilor afective.

e) Expresivitatea trairilor afective este de diferite nivele. O constatam in mimica, gestică, intonatie, tremurul vocii in plans, bocet, zambet, dans, ras, iar in plan intern puls, respiratie, RED.

f) Caracterul unei largi conditionari pe cale reflex conditionata si pe baza experientei. Factorii de ambivalenta pot conditiona negativ sau pozitiv sau chiar anula procesele afective. Limbajul are un rol important in conditionarea afectivitatii. Importanta conditionarii sociale.

Semnificatia emotiilor umane; comportamentul afectiv si expresiile emotionale ale individului.

Cercetarile legate de afectivitate au evidentiat in mod clar ca emotiile umane au esentialmente o semnificatie functionala: ca ele exprima reactii ale intregii personalitati, ca exista o conduita emotionala exteriorizabila distincta de experienta afectiva traita ca atare de subiect, ca manifestarea proceselor afective oscileaza intre dezorganizare si adaptare.

Au fost evidentiate si aspecte privind utilitatea sociala a expresiilor afective in special a emotiilor (copilul care plange pana obtine lucrul dorit). Individul realizeaza o autocontemplare si mai ales contemplarea efectelor pe care le produce asupra semenilor.

Dupa P.Fraisse utilizarile psiho-sociale ale afectivitatii s-ar indrepta in 2 directii:

a) utilizarea starilor afective pentru a influenta pe altii,

b) in directia reorganizarii conduitei pentru a transforma reactiile emotionale in reactii adaptative la situatia data.

Modurile de afectare si de expresie la om sunt universale, general umane: rasul la bucurie, plansul la durere. Ele insa isi modifica semnificatia si se diversifica socio-cultural sub influenta relatiilor umane, a obiceiurilor si traditiilor dinauntru colectivitatii. Pentru individ rasul in genere este reconfortant. Evolutia expresiilor emotionale si a comportamentului afectiv sub influenta factorilor socio-culturali se realizeaza in 2 directii

1) in directia valorificarii unor expresii si inhibarii altora,

2) in directia standardizarii si generalizarii acestor expresii.

Standardizarea expresiilor si comportamentelor afective particularizeaza trairile emotionale general umane dupa apartenenta grupala, nationala, etnica, confesionala etc. Desigur comportamentul afectiv pe langa aspectele standardizate cuprinde si o serie de componente interioare ca: moduri de afectare, trairile afective strict individualizate, afectele, fazele de desfasurare a proceselor afective etc.

Bucuria – suprimarea unei stari de privatie sau jena, cand exista perspectiva realizarii unor idealuri ori trebuinte.

Tristetea – situatie care reprezinta pentru subiect un insucces, o pierdere.

Frica – apare in situatii neobisnuite sau cand nu se prevede tot ceea ce ar putea surveni, sau in orice situatie in care exista dificultati de adaptare.

Mania – este provocata de o nedreptate, frustrare, de o impiedicare a activitatii, de o anumita situatie conflictuala.

Dat fiind complexitatea relatiei dintre om si realitatea inconjuratoare, pot apare tot felul de trairi individuale contrare (satisface un obiect, o trebuinta dar nu si pe alta) placut-neplacut.

Trairile afective sunt trairi mobile (o noua trebuinta, o noua experienta duce la modificarea trairilor afective): instabilitate emotiva, sensibilizare emotiva.

Baza fiziologica a proceselor afective

a) Modificarile organice

Ele sunt evidente mai ales in emotii (profund miscat, tulburat) emotus= miscat, zguduit. Modificari legate de emotii.

Conductibilitatea electrica a pielii (reactia electrodermala).

Circulatia sangvina – modificari de ritm cardiac, al presiunii si distributiei sangvine.

Respiratia – mai ales se provoaca de stimuli placuti / neplacuti.

Tensiunea musculara – difuza dar mai pronuntata in zona gatului.

Tremurul – apare in unele emotii si mai ales in stari conflictuale.

In emotii se constata contractarea anumitor muschi (dilatarea pupilei, zbarlirea parului).

In frica sau manie hipertonicitate musculara in tristete – hipotonus muscular.

Secretia salivara – scade la frica sau manie, secretiile lacrimale si sudoripare cresc.

Compozitia chimica si hormonală a sangelui se modifica (zaharul in sange creste).

In studiul acestor manifestari sunt utilizate metode de expresie care au in vedere modificari ce au loc in organism, concomitent cu trairile afective si, in acelasi timp, au in vedere relatiile dintre aceste trairi si modificarile corporale. Indicatori fiziologici: frecventa cardiaca, RED, reactia pupilara.

Mecanismele neurohormonale:

Reactiile emotionale descrise anterior sunt coordonate de sistemul nervos vegetativ si de sistemul nervos somatic. Cu precadere sistemul nervos vegetativ, in primul rand segmentul simpatic care produce diferite modificari (dilatarea pupilei, accelerarea batailor inimii, cresterea presiunii sangvine, contractarea unor vase si dilatarea altora, inhibarea glandelor salivare, secretie intensa a celor sudoripare etc.), descarcarea masiva a adrenalinei in sange.

Talamus – hipotalamus

La animalele fara emisfere cerebrale – pseudomanie.

Rolul scoartei cerebrale – actiune de control asupra regiunilor subcorticale.

Conducta si expresiile emotionale

Emotiile sunt complexe de reflexe, in care veriga efectoare este amplu exprimata. In mod obisnuit conduita emotionala, la oameni, prezinta o mare complexitate si o larga variatie, in functie de o multiplicatare de factori,

- se realizeaza in limite socio-istorice conditionate,
- variaza in functie de cunoasterea relatiei complexe individ – obiect sau cu persoanele din jur.

Deci in general se rezolva in maniera social acceptata. O singura manifestare – reflexul de tresarire – are caracter stabil.

Expresiile emotionale constau din gesturi si din expresiile faciale sau vocale. Rolul esential in identificarea emotiilor il joaca cunoasterea situatiei care le-a produs.

Rolul conditionarii in procesele afective

Aparitia reactiilor afective la stimuli invatati este posibila datorita faptului ca functia organelor interne este susceptibila de conditionare. Ca efect al conditionarii fata de stimulii din primul sau din al doilea sistem de semnalizare – emotiile si mai ales sentimentele sunt provocate nu numai de situatii actuale ci si de amintirea unor situatii traite sau de reprezentarea unora posibile.

Cu cat trairile afective sunt mai complexe, ceea ce este evident in cazul sentimentelor intelectuale, estetice si morale cu atat mai mare este participarea scoartei cerebrale (intelectului).

Metoda conditionarii (behaviorista): sunt celebre experientele lui Watson; dupa opinia lui frica nu este innascuta ci se dobandeste datorita modelelor culturale si conditiilor socio-culturale. Experienta lui Watson a conditionat atasamentul si frica de animale (cultural si social), frica de soareci care apare numai atunci cand copilul realizeaza ca mamica se teme de soareci (imita comportamentul adultului); contrazis de manifestarile de teama innascuta fata de seisme si adancimi.

Rolul educatiei in modificarea conduitei in emotii

In mod obisnuit, expresiile emotionale se realizeaza prin complexe de reflexe neinvatate, impletite cu reactii conditionate si voluntare (reactiile copilului cand e singur sau cand e in prezenta adultului). Impletire de elemente conventionale cu cele innascute (apartenenta la culturi diferite face adesea dificila recunoasterea expresiilor emotionale), ceea ce denota ca fenomenele afective au un profund caracter social. Ne impresionam si ne exteriorizam afectiv dupa modelele structurale preluate din colectivitate. Intotdeauna starile si trairile afective ale oamenilor sunt configurate, promovate sau reprimite social.

Funcția adaptativă a emoțiilor

Emotia in cazuri extreme – efect dezorganizator (lesin, voma, sau incapacitatea de a reactiona) si ca efect adaptativ (modificari organice vegetative).

Emotiile reprezinta nivelul cel mai ridicat al activitatii organismului. Emotiile de intensitate medie au un efect dinamizator. Formele afectivitatii – dispozitiile, emotiile, sentimentele, afectele si pasiunile.

Dispozitiile sunt stari afective difuze de intensitate medie care coloreaza intr-o perioada mai scurta sau mai lunga de timp reflectarea realitatii si intreaga conduita. Spre deosebire de emotii si sentimente nu au o orientare precisa, uneori poate fi observata o predominare stabila.

Emotiile au un obiect precis si un caracter situativ, depind de actiunea nemijlocita a situatiei emotionante (apar frecvent ca efect al satisfacerii / nesatisfacerii unor trebuinte biologice).

Sentimentele – obiectul afectiunii este mult mai bine constientizat, sunt mai intelectualizate si sustinute de o motivatie mai elevata, reflecta relatii complexe si stabile intre om si mediu mai ales mediul social. Se pot transforma in atitudini afective (constante), conditionare socio-istorica, sentimente de frumos.

Conditionarea socio-istorica apare in modul cel mai evident in sentimentele superioare si anume in sentimentele morale, intelectuale si estetice. Sentimentelor le este proprie o evolutie ascendenta si ondulatorie in viata individului in care traiuri afective de diferite nuante se succed si se intrepatrund reciproc (increderea oarba este intrerupta de momente de indoiala). Sentimentele sunt legate de evolutia culturala generala a individului si mult influentate de instructie si educatie.

Sentimentele morale reflecta atitudinea pozitiva sau negativa fata de actiunile proprii sau ale altor oameni. Criteriul valorificarii acestor actiuni il constituie normele morale in care se exprima cerintele sociale fata de conduita oamenilor (atitudinea fata de munca).

Sentimentele intelectuale reprezinta relatia afectiva fata de ideile proprii sau fata de ideile altor oameni (sentimentul noului, sentimentul de curiozitate, de mirare, de uimire).

Sentimentele estetice apar pe baza perceptiilor estetice (de perceperea operelor de arta, fenomene naturale, fapte ale oamenilor etc.).

Afectele : izbucniri deosebit de puternice dar de scurta durata (groaza, furia, disperarea, exuberanta), scade controlul constiintei si pot apare regrete postume. Au la baza mecanisme cortico-subcorticeale puternic consolidate si generalizate prin actiune.

Pasiunile se aseamana cu sentimentele dar implica un impuls mult mai puternic spre actiune. Puternica mobilizare de energie (pozitiv – profesie, negativ – jocuri de hazard), angreneaza deprinderi si obisnuinte din conduita individului.

Metode de impresie au in vedere modificarea subiectiva ca traire afectiva consecutiva actiunii stimulilor.

- Metoda alegerii: se utilizeaza figuri, culori (alese dupa preferinte); se opereaza cu o alegere polara (cel mai placut, cel mai putin placut),

- Metoda constructiei (potrivit ajustarii): subiectii au la indemana elemente de stimulare (forme, culori); le combina in forma sau culoarea cea mai placuta,

- Metoda rangului (ordinii de merit): i se prezinta subiectului un sir de obiecte, situatii, stimuli ce urmeaza a fi ordonate dupa rang pornind de la cel mai placut; proba se repeta de cateva ori pentru a se constitui stabilitatea alegerii,

- Metoda compararii perechi: stimulii sunt prezentati in perechi de cate doi; subiectul trebuie sa aleaga din acestia pe cel mai placut; perechile se combina fiecare cu fiecare, de aici necesitatea de a se opera cu un numar limitat de stimuli pentru ca astfel se complica mult numarul combinatiilor,

- Metoda evaluarii: cea mai buna; ajuta la obtinerea unor indici in forma cifrica; se prezinta un singur stimul si se cere subiectului sa-l evalueze dupa o scala de intensitate a preferintei. Scalele de intensitate pot fi cu cinci trepte de tip Lickert: foarte placut (2 p), placut (1 p), indiferent (0 p), neplacut (-1 p), foarte neplacut (-2 p). Aceasta metoda ne ingaduie sa obtinem o evaluare de intensitate a alegerii si o comparare; utilizarea unor attribute verbale poate fi un inductor sau in anumite limite implica riscuri de distorsionare; pentru o evaluare mai precisa apar scalele de evaluare grafica:

I-----I

Foarte placut

Foarte neplacut

Influenta reciproca dintre procesele afective si alte aspecte ale activitatii psihice cu procesele de cunoastere creste sensibilitatea analizatorilor.

Gandirea este influentata pozitiv de emotii cu caracter stenic de nivel mediu, emotiile puternice, atitudinea afectiva au o influenta negativa. Motivatia prea puternica creaza stari afective de descurajar

